

PANONTÜKÖR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

www.panontukor.hu

2025|2

EGYMONDATOK

- Tóth Renáta:** Egymondatok 2025. Januárius - Boldogasszony hava 3
Gáspár Sára: Egymondatok (február) 15

SZÉPIRODALOM

- Takács Nándor:** Bakonyicum 18
Debreczeni György: palackból kiszabadult; intelmet írok 20
Láng Eszter: helyzetjelentés; Vörös rózsza; Szeptembervégi helyzetjelentés 22
Kerényi Tamás: ott, ahol a cigit szívják a csajok; leértékelt áru; talán lesz hamburger 25
Kiss Ottó: Távol lenni 30
Oláh András: visszaálmodtalak; részletek; töviskoszorúk 48
Acsai Roland: Egy eldugott helyen; Nyárfák össz 51
Kopriva Nikolett: Átkok 53
Kürti László: főszerep 55

KESZTHELYI SOROK

- Szálinger Balázs:** Mintha repülnék (részlet) – Rozsnyó és környéke 56
Cséby Géza: Egykor én is... 63
Lángi Péter: A NYUGAT költőiről 68
Vjacseszláv Ivanovics Ivanov: Bronzlovas; A Szép nomádjai; Hasonmás; Idegen; Szívárvány – *Lángi Péter fordításai* 74
MÜLLER RÓBERT: Egy 9. századi kard a Murából 81

KESZTHELYI RAJTKŐ

- Clausen Solveig Anna:** Porcelánpipacs 93
Bencze Lilien Alexa: Ütközés 97

HELYTÖRTÉNET

- Donáth Péter:** Rapid minisztériumi utasítás néhány órát „sztrájkoló” tanítóképzős diáklányok megtizedelésére, tanárok eltávolítására II. – *Zalaegerszeg, 1948. november 5-december 11.* 99

TÁRSMŰVÉSZETEK

- Horváth M. Zoltán:** Mágia a műanyag világban – A világtól megtartó távolság – *Kiss Dénes kiállítása az Apáczai Művelődési Központ Galériájában* 122
Cséby Géza: Az ezer szállal kötődő művész – *Takács-Szencz Livia nagykanizsai kiállítása elé* 126
Hírek 132
Szerzőink 134

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál
Szerkesztőbizottság:
Cséby Géza (Keszthely)
Németh János (Zalaegerszeg)
Szerkesztőség:
Bubits Tünde – főszerkesztő
Nagygéci Kovács József – főszerkesztő-helyettes
Juhász Tibor - szerkesztő
Molnár András - szerkesztő
Bence Lajos – munkatárs
Szálinger Balázs – munkatárs
Vörös István – munkatárs
Szeglet Lajosné Dömötör Annamária – olvasószerkesztő
Online: www.pannontukor.hu
Online-főszerkesztő: Nagygéci Kovács József
Szerkesztő: Regös Mátyas
Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa MJV Önkormányzata, a Magyar Művészeti Akadémia, Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Kultúráért Alapítvány, Petőfi Kulturális Ügynökség és a SolarGold Trade Zrt. támogatásával.

Szerkesztőségi cím:
Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.
Tel: 06/92 951-513
E-mail: pannontukor@gmail.com

Kiadja a Pannon Írók Társasága
Felelős kiadó: Gyimesi Endre elnök

A lapszám megrendelhető a szerkesztőség e-mail címén.
ISSN 1219-6886 (Nyomtatott)
ISSN 2732-0510 (Online)

Lapterv:
Náspáng Grafika
Nyomdai munkák:
Göcsej Nyomda
8900 Zalaegerszeg,
Bajcsy-Zsilinszky tér 2.
E-mail: info@gocsejnyomda.hu

Lapszámunkat Takács-Szencz Livia és Dana Puhosh (Kiss Dénes), festőművészek munkáival illusztráltuk.

Takács-Szencz Livia: Véleménybuborék

Tóth Renáta

Egymondatok 2025. Januáriu

- Boldogasszony hava

Januáriu I.

Újév napja, Fruzsina névnap. Nincs Fruzsina nevű ismerősöm. Illetve a fodrászom fiának a barátnője Fruzsina, de őt nem ismerem, csak látásból, az meg még nem ismeretség. Megnéztem kíváncsiságból mit jelent a név. Görög eredetű női név, az Eufrozina változata. Jelentése öröm, vidámság. A Fruzsina nevet viselőkről azt tartják, hogy kiegyensúlyozott, kötelességtudó, felelősségteljes emberek. Gyakorlatias gondolkodás, türelem, figyelem jellemzi őket. Fontos számukra a család, és képesek azonosulni mások gondjaival (Wikipédia). Hm, lehet, hogy jó lenne, ha legalább egy Fruzsina nevű ismerőst behúznék az új évre. Ha meg még jó ismerősöm is lenne, na az meg aztán. Akkor el is kezdem az Újévi fogadalmakat, megfogadom, hogy kerítek egy Fruzsinát.

<p>Januáriu 2.</p>	<p>Elkezdtem a Fruzsínák felkutatását, egyelőre nulla találat. Fúj a szél itt a hegyen. Mivel rendszeresen elviszik a szemetet, így itt nem tudja összehordani a szél. Megfogadom, hogy szeretni fogom a szelet!</p>
<p>Januáriu 3.</p>	<p>Bubits Tünde hívott, hogy ne felejtsem el írni a januári egymondatokat! Karácsonyra kaptam egy csinos Lizzy PlanAll Classic jegyzetfüzetet, szép virágos, olyan csajszi, jó sok mondat fér bele! Igazi "Life Coach"! B5 méretű Havi, napi, éves célok Anyagi tudatosság Hangulattábla Havi szokáskövető táblázat Havi motiváció Negyedéves és éves értékelők Személyes fókusz 88 matrica Hátsó tároló zseb 224 oldal, spirálozott Gumi rögzítés Méret: 16,3 x 20,2 cm Megfogadom, hogy nem felejtsem el írni az egymondatokat! Most látom Viszkok Fruzsi kollaborációban van a PlanAll tervezővel, juhé! Lehet, hogy bejelölöm ismerősnek? Lehet, lesz egy Fruzsi nevű ismerősöm?</p>

Januáriu 4.	Szombat, megyünk az Őrségbe piacozni, találkozni a húgommal a keresztpicúrral, kapcsolódni a finom sajtokkal, házi kenyerekkel és lekvárokkal. Szeretek utazni, megnyugtat, közben szól a rádió. A dal: Szandi „Tínédzser l'amour”. Idén már én is 18 éve vagyok tínédzser lámúrban. Megfogadom, hogy szeretni fogom a tínédzser lámúrt.
Januáriu 5.	<p>Ma szembejött velem egy cikk az online térben, egy női közösségi portálon jelent meg a megnyugtató írás, miszerint 35 évesen is le lehet szokni az online tartalmak görgetéséről, a közösségi médiatartalom időrabló böngészéséről.</p> <p>40 pluszosan nem izgulok, nincs is miért, erős, okos, bátor nő vagyok. Megfogadom, nem fogok ész nélkül böngészni, de közben felugrott 6 tartalom, amit jó lenne ...</p>

<p>Januárus 6.</p>	<p>Vízkereszt napja. Vízkereszt vagy háromkirályok napja a karácsonyi ünnepkör zárónapja és a farsang kezdőnapja. Január 6-án a katolikus falvakban országszerte szokás volt a víz- és házszentelés. A szenteltvizet a bölcsőtől a koporsóig felhasználták. Nagy szerepe volt az ember- és állatgyógyításban is. A víz tisztító erejébe vetett hit az alapja, hogy ezen a napon néhol ősbibb formája is megmaradt a vízzel való mágikus eljárásoknak. A házszentelés alkalmával krétával rajzolták fel Gáspár, Menyhért és Boldizsár nevének kezdőbetűit és az évszámot. Úgy vélték, ez a felirat megvédi a házat villámcsapás és a boszorkányok rontása ellen.</p> <p>A házszentelés neve <i>koleda</i> volt.</p> <p>A szentelés egyúttal adománygyűjtés volt a hívektől. Erre vonatkozik Réső Ensel Sándor 1845-ös göcseji leírása: „Vízkeresztkor itt eljár a pap háztól-házhoz mesterével, kik a vidéken eddig divatozott szent szokást önhasznukra föntartották, és minden ház tulajdonosa, tudva előre jövetelöket, egy tál kukoriczát, egy tál borsót, egy disznólábat, s végre a járandó lélekpénzt asztalára téve, készen várja őket” (Réső Ensel 1867: 342).</p> <p>Újabb szokás szerint vízkeresztkor bontják le a karácsonyfát.</p> <p>https://www.arcanum.com/hu/</p> <p>Nézegetem, kedves kis fa, kissé kókadt, de még van benne erő. Őrzi méltóságát, és tartja magát, bár az idő próbálja az életerejét elszívni, és lökni a végzete felé. Mint minket, visszafelé fiatalodó embereket. Megfogadom, hogy őrzöm a méltóságomat, és kitarok a karácsonyfa jelleme mellett.</p>
--------------------	--

<p>Januáriu 7.</p>	<p>A számokat csak bizonyos távolságból szeretem. De az utóbbi időben időről időre közelebbi ismeretségbe akarnak kerülni velem. A numerológia vagy számmisztika számokkal foglalkozó ezoterikus rendszer. A numerológia egy a sok rendszer, tradíció vagy hit közül, mely a számok és a fizikai objektumok vagy élő dolgok közé állít misztikus/ezoterikus kapcsolatot. A mai numerológiai nézetek Püthagorasz jelölik történelmi kiindulópontként (Wikipédia). Hamvas Béla erről a következőképp ír: <i>„Kétségtelen, hogy mint a bolygók keringését az égen, az emberek sorsát a földön a számok irányítják. Minden testnek, alaknak, formának, ábrának végső fokon valamely számviszony felel meg. Püthagorasz a számoknak a látható világban megjelenő viszonyait kereste. Több olyan felfedezést tett, amely a matézis és a geometria közvetlen határán áll”.</i> Valamiért a 19-es sor többször is ismerősnek jelöl...megfogadom, hogy figyelem a 19-es sor jelzését.</p>
<p>Januáriu 8.</p>	<p>Szeretem a hegyi sétákat. Mindig felfedezek valamit. Kivéve itt lakók! Hirdeti egy tábla. A terület csodás vakondtúrásokkal teli. Nem is lépek a területre, hiszen végtére is az az itt lakók birtoka. Megfogadom, nem követek el birtokháborítást, és tiszteletben tartom a vakondokat.</p>
<p>Januáriu 9.</p>	<p>Rendszeresítem a sétákat, ez a második, de az már akkor rendszeres nem? Ahogy gyalogolok csak a fenyves suttog. Pedig nincs is körülötte zöld erdő. Csak három kitartó példány a betonszegély mellett. Megfogadom, hogy szeretem a suttogó fenyveseket, bármekkorák is legyenek.</p>

Januáriu 10.	Újévi fogadás. Beszédék, köszöntök, bőségtálak. Tapsra nyújtjuk a kezünket, veszünk a falatokból, többször is nyújtózkodunk. Mert a kezek tartják az eget és a földet. Megfogadom, hogy csak addig nyújtózkodom ameddig a tál ér.
Januáriu 11.	Megyek megint sétálni. Ez már függőség? (Ez a 3.alkalom). Rászoktam volna, lesznek mellékhatásai? Fel kell keresnem kezelőorvosomat vagy gyógyszerészemet? Lehet, hogy kapok tapaszt leszokásra? Megfogadom, hogy nem szokom le, vállalom a mellék(emlék)hatásokat.
Januáriu 12.	Szeretem a sétáimat. Egy laza negyvenperces kört járok be a környéken. Útközben látom, ahogy az öreg fák átadják helyüket a kertbe vezető beton garázsfelhajtónak, szegélykövek harapnak a finom gyepebe. A bájós és kacéran szabálytalan csipkebokor pedig őrhelyétől és piros ruhájától elköszönve szomorúan integet a helyére érkező szürke, téglalap alakú decens villanyóra szekrénynek. Megfogadom, hogy ültetek egy csipkebokrot a kertemben lévő villanyóra szekrény mellé.

Januáriu 13.	<p>Brit tudósok megállapították, hogy az emberiség visszafordíthatatlanul közelít a veszte és a végső kipusztulás felé. Eszembe jutott Jordán Ferenc: Az emberiség vége a természet esélye című könyve. Lehet, hogy ők is olvasták, és felhasználták a megállapításukhoz? Megfogadom, hogy felveszem a kapcsolatot brit tudósok egyikével (azzal aki esetleg olvasta a könyvet). Jah, míg el nem felejttem, amúgy azt tanácsolták, vegyünk telket a Holdon?! Vagy költözzünk a Marsra. Még azt is megfogadom, hogy (ér két fogadalmat tenni egy napra?) utánanézek a holdon elérhető telek áraknak, a Mars projekt nem érdekel, mert én a Vénuszról jöttem. (A férfiak a Marsról... c. könyv).</p>
Januáriu 14.	<p>William Shakespeare szerint: „Színház az egész világ”. De az idézet folytatását kevesen teszik hozzá. Pedig érdemes időnként abba is belegondolni...</p> <p><i>„Színház az egész világ, És színész benne minden férfi és nő: Fellép és lelép: s mindenkit sok szerep vár Életében”.</i></p> <p>Ma pont a Makrancos hölgyet láttuk. Megfogadom, hogy változatosabb habitusú leszek, és minden páros hónapban Makrancos Kata leszek! (Ügyelek a balanszra.)</p>
Januáriu 15.	<p>Lebontottuk a karifát (miért szeretünk mindent rövidíteni?), a szomszéd pedig újrahasznosította (ez nagyon trendi). Megfogadom, trendi leszek.</p>

Januárus 16.	Azt hiszem, most már szeretem a kötelező olvasmányokat. Főleg, hogy nekem már nem kötelezők. Megfogadom, hogy kötelezően nem kötelezem magam semmire.
Januárus 17.	<p>Sosem tudhatod, mikor jön jól egy bagolyfajról szerzett tudásod! Az internetes üzenetküldő mai küldeménye nekem. Megfogadom, hogy fokozottan tanulmányozom a baglyok életét, és annak az emberiség személyiségfejlődésére gyakorolt hatását.</p> <p>Most jut eszembe, gyermekkorom falujában működik a Gyöngybagoly Alapítvány, és én a napokban rájuk is kerestem. Hm, nem gyanakszom összeesküvés elméletre, profilozásra és egyéb MI tevékenységre....</p> <p>Újabb fogadalom (már megint duplázom), na aztán csodálkozom, ha majd nem bírom megtartani őket. Szóval megfogadom, hogy csak annyira leszek gyanakvó, amennyire a helyzet és az önuralmam megengedi.</p>
Januárus 18.	Ma van a h(j)óemberek világnapja. Az ünnep fényét tompítja, hogy nincs hó, és csak nyomokban tartalmaz a világ jó embereket. Megfogadom, hogy csak jó (hó)emberekkel fogok barátkozni.
Januárus 19.	Ma csapódott le nálam egy jó poén, amire egy nőtársaságban tettem szert, amikor pár napja egy média felvételi esten voltam. „Egy filmszerep miatt van a súlyfeleslegem. De a szerepet sajnos nem én kaptam meg”. Megfogadom, hogy nem jelentkezem felelőtlenül filmszerepekre.

<p>Januáriu 20.</p>	<p>Kiállításon voltam, egy rendhagyó rendtör-téneti időutazáson. A megmutatott napóra elgondolkodtatott. Jó kis ambivalencia. Mini árnyékóra, ami a legnagyobb tanítómester-nek, az időnek múlását jelzi a magát leg-hatalmasabbnak képzelő teremtménynek. Megfogadom, hogy nem veszek hat almánál többet, mert a mondás szerint: <i>Azt mondják a hatalmasok, hogy akinek hat alma sok, az már elég hatalmas ok, hogy ne legyen hatalma sok.</i></p>
<p>Januáriu 21.</p>	<p>Ma egy különös párossal beszélgettem. Könyvgyűjteményről, értékekről, örökségről. Vannak beszélgetések, amik a végtelenbe tartanak, metszéspont csak talán egy forradás a bal szem körül, meg jó pár sebeszöl-tés. Szerintem szeressük a régi könyveket. Megfogadom, hogy szeretem őket.</p>
<p>Januáriu 22.</p>	<p>A mai horoszkópom szerint: Szerdán új ismeretségeket köthetsz, és egy közülük különösen felkeltheti az érdeklődé-sedet. Légy hát nyitott most ez irányába és tudd meg, hogy az út, melyet mutat neked, hová vezet. Jót tesz, ha kimozdulsz a kom-fortzónádból. Megfogadom, hogy kimozdu-lok a komfortzónámból. https://www.astronet.hu/asztrologia/</p>
<p>Januáriu 23.</p>	<p>A találkozás ereje, és annak sokrétúsége jut ma eszembe. Egy kapcsolat értékét az ölelés ereje is meghatározza, és hogy a szeretet egy csirkés gnocchiban is megmutatkozhat. A hozzárendelt kávé pedig örökös szövetséget jelenthet. Megfogadom, hogy a kávé mindig a legnagyobb szövetségeseim között tartom számon.</p>

Januárus 24.	A kisgyerekek mindig egy különösen szép és mókás világot tudnak nyitni ebben a szomorúsággal és nehézséggel telített világban. Soma meséli egyik este a telefonban, Renike, busszal mentünk le a vasútállomásra. Szeretek vonatozni, mert ilyenkor a mami sokat alszik. Azt hiszem, időnként mi felnőttek is többet vonatozhatnánk, hátha a gondjaink elaludnának (legalább egy időre). Megfogadom, hogy kipróbálom a vonatot, elringatni a gondo(lato)kat.
Januárus 25.	Házhoz szállítással kaptam meg egy Kányádi Sándor versrészletet. <i>„Vagyunk ketten két szép nyárfa, s búvunk egymás árnyékába”.</i> Ilyen a modern világ és a kreatív alkotói tevékenység. Újrahasznosított alulemez fülbevalón egy kis költészet. Szeretem a költészetet, főleg újrahasznosítva. Megfogadom, hogy többet hasznosítok újra.
Januárus 26.	<i>„Kétféle ember van a világon, az egyik, amelyiknek ott lóg a kötél a nyakában, a másik meg a kötelet lövi szét”.</i> Egy örök klasszikusból vett idézet. Vajon ma ki a jó, a rossz és a csúf? Vannak, akik ellövik a kötelet? Megfogadom, hogy kerülöm a kötelet, és lehet, hogy eljárak lőgyakorlatra.

Januáriu s 27.	<p>Leon Fini szerint: „Az embernek azért van szüksége macskára, hogy félelem nélkül simogathasson egy ragadozót”.</p> <p>A macska, más néven házi macska (<i>Felis silvestris catus</i>) kisebb termetű húsevő emlős, ami a ragadozók rendjén belül a macskafélék (<i>Felidae</i>) családjának <i>Felis</i> neméhez és vadmacska (<i>Felis silvestris</i>) fajához tartozik. A vadmacska alfaja. Ügyes ragadozó, több mint 1000 faj tekinthető a zsákmányának. Emellett meglehetősen intelligens, beidomítható egyszerű parancsok végrehajtására vagy szerkezetek működtetésére – illetve képes önállóan is kisebb feladatok betanulására. A macskák sportos alkatúak, testük gyors, intenzív tevékenységekre alkalmas, így ideális a ragadozó életmódhoz. Jó futók, rövidtávon képesek elérni az akár 50 km/h-s sebességet is. Ízületeik hajlékonyak, hosszú lábaikkal, rugalmas erős izmaikkal remekül ugranak, képesek függőlegesen felfelé a kerítésekre vagy falakra akár két méter magasságba is felugrani, álló helyzetből (Wikipédia).</p> <p>Azt hiszem lesz egy macskánk. Cuki lesz a neve. Megfogadom, hogy cuki leszek Cukival, és megpróbálok felfejlődni a ragadozó életmódhoz.</p>
Januáriu s 28.	<p>Itt volt velünk Péterfy Bori. Szerettük, mind a 102-en. Sosem jártam Acapulcuban, de ma ott voltam jó sok útitársammal együtt, és nem kellett se útlevél, se csoportos jegykevezmény a repülőre. „Most vagyok kész”.</p> <p>Megfogadom, hogy többet utazom.</p>

<p>Januáriu 29.</p>	<p>Ma ismét bölcsőbb lettem egy megfigyeléssel. Miszerint a csapok megnyitása a stresszkezelés egyik fajtája. Mintha kifröcskölné belőlünk a feszültséget. A víznyomással együtt kimegy belőlünk az is. Most nézem, alig csöpög a csap. Megfogadom, jobban odafigyelek a csapokra.</p>
<p>Januáriu 30.</p>	<p>Fogadalom szép szó, ha megtartják, úgy jó... Na tessék, el is utaztam, egyből bevállalósan Norvégiába, Oslóig meg sem álltam. Karl Ove Knausgard: Évszakok sorozatából a Tél címűbe olvastam bele. Öveket bekapcsolni, rázkódás, légörvény. Megfogadom, hogy hallgatok a stewardessre.</p>
<p>Januáriu 31.</p>	<p>Ahonnán én nézem a világot, ott könyvek vannak. Ahol könyvek vannak, ott van remény. Várom, hogy Lurpak vaj adatvédelmi szakjogásza megkeressen, és hipergiga büntetéssel sújtsa szlogen lopás miatt. Megfogadom, hogy csak engedéllyel lopok szlogent.</p>

Gáspár Sára

Egymondatok (február)

1.

Az EP-tanulmánynak ma van a határideje, kések velem, egyébként: „Ma nem volt első mondat, amelyre ébredtem (6-kor)”.

2.

Apám, mint meséli prémiumbanküggyfél lett – az MTA szerint egybeírandó.

3.

Segítség, mindenki feleségül akar venni!

4.

Régen a fogamzásgátlónak szólt az ismétlődő esti ébresztőm, most ennek a mondatnak.

5.

Rózsadombra megyek Jézus nyomdai proofért, Wunderlich Peti szerint túl sok benne a cián.

6.

Először szerkesztem olyan irodalmár cikkét a KULTeren, ahol nem írja azt a SEO plug-in, hogy a mondatok 40%-a hosszabb, mint kellene.

7.

ÉS-kvartett leirat: Gáspár Sára a faszom.

8.

Jó reggelt kívánok, a Kultúrafogyasztás és sírás 2025 Excel-táblázatomba 9 ponttal került be Csoboth Dorka tegnap este megnézett filmje – ezzel eddig az idei filmes átlag, melyet a 3 pontos Futni mentem húzott csak le 7,5-ra emelkedett, az irodalom 5 ponton stagnál (de: ma olvasok!), és eddig 11 alkalommal sírtam, ebből kétszer kultúrán.

9.

De te már barátnősítve vagy?

10.

Új körmöm van, mostantól emelkedni fog a mondataim színvonala, sokkal szívesebben gépelek így.

11.

A MÁV boldog névnapot kíván az Elviráknak.

12.

Minden ellened szól.

13.

A kritikairás mellékhatása: kívánom a »lúdlábtortát« – amikor beírom, hogy lúdláb, mindig egy Nosalty-receptet ad ki.

14.

Lejártam magam az Ugocsa utcai könyvtárban: kikölcsönöztem Roland Barthes Beszédtörédekek a szerelemről című könyvét, elfelejtettem, milyen nap van ma (a kritika befejezéséhez kellett, fentebb a bizonyíték).

15.

KIX: „Nem azért mondom, aranyos ez a kislány, de nem kellett már volna ide, de nem baj, aranyos.”

16.

Beteg lettem, ma szabadságot veszek ki mondatírás alól.

17.

A barátaim nyugodtak: szerintük nem ette meg Leót egy krokodil Sri Lankán, szerintem igen.

18.

J. mögül kiphotoshopoltam egy sírt, minek ment oda, minek támaszkodott rá.

19.

Napi genderkérdés a szerkesztőségben: egy lány lehet gazfickó? (2 igen, 2 nem)

20.

4 csillagjegy, akinek február 20-án véget ér egy 20 éve tartó átok, új és boldog élet vár rájuk: rák, mérleg, bak, halak.

21.

16 éves lányok sikítanak mögöttünk a moziban, szavazásuk eredményeképp Ember Márk jobban nézne ki öregen.

22.

„Kövi kérdés: nemek megoszlása.”

23.

Egész nap ikerterhességes videókat dobál fel a TikTok, egyébként a legtöbb férfit, akinek nincs gyereke, lányos apának tudom elképzelni.

24.

Megbeszéltük a lakótársaimmal a konyhában, hogy ki milyen kalóriaappot használ, aztán vacsora után kimentünk sétálni a Városmajorra.

25.

„Letiltottam, halott számomra, szerintem te láttad a legjobban, hogy mindent megtettem, próbáltam elviselni, de az AI könyvborítójával kiakaszott.”

26.

Edzésen: „apám első gondolata az volt, amikor meglátta anyámat, hogy életemben nem látott még ilyen ronda nőt.”

27.

Szerintem attól még nem lesz ódább, hogy beleírod, hogy oh.

28.

Kipróbáltam a rakott krumplit édesburgonyával, legalább Tibinek ízlik, bár azt mondja, vihetnék belőle Kecskemétre is.

Takács Nándor

Bakonyicum

Platycerus caraboides

(alkalmi kilátás a Tönkölös-hegyről)

A vártnál hamarabb elfogy az erőm, le kell feküdjek egy kidőlt fa törzsére. Feltűnik a Som-hegy a lombkoronarésből, messzebb a Hajagok tömbje; oldalra hajolva holt bogarat találok a kéregrepedésben. Fémes testén végigfut a fény, tükröződik a szemében. Füzetembe felírom a nevét, a térképre pontos helyzetünket.

Kegyhely

Végre sikerült az ösvényre találnom.
Fölszabdaltak az ágak, bélésem a fákon.
A nyomok befödve avarral, követhetek bárkit.
Őzek ugranak, lélekszakadásuk apró
köveket szór. Három feketefenyő tornyosul
fölém, nincs itt keresnivalóm.

Holtszezon

A térképet hajtogatom,
böködöm a telefonkijelzőt, a
tereppontok gyűlnek, már nem
látni a tájat, csupa desztinációt
csak és kedvezőtlen előjeleket.
Mégis megyünk, a jól ismert
úton, el a piétáig; déli, hideg

szél fúj, a pannonhalmi dombok
homályba merülnek, a szélalmokat
Igmándon esélyünk sincs látni.
Mikor visszafordulunk, a felhők
résein át kocsonyás nap pislog.
Titokban marad, hogy a hegyen
túlról miféle harag küldi e szelet,
jóval nagyböjt előtt.

Alkonyati dúlő

Az őzek a madarakat nézik:
ha fölrebbenek, jobb, ha ők is
odébbállnak. Cuppogva, tócsát
kerülgetve érünk közelebb.
Az őzek egyszerre rohannak a
nyárfasor felé, a madarak félkörben
térnek vissza a helyükre.
Mi alkonyatkor indulunk haza.
Lábnymaink a sárban összekeverednek
az állatokéval. Lemaradt őzek vágatnak,
hihetetlen hosszú mozdulatokkal.

Debreczeny György palackból kiszabadult

Csák Gyöngyi nyomán

palackból kiszabadult gondolatzuhatag
amerre a szem ellát erkélyjelenet
ló- és istállószag az igeidők között
magasról tojnak a világ dolgaira
a szép hasonlatok
tavalyi varangy spriccel idei szembe
senki soha így nem szeretett mondom
elpusztítanak a napi hírek
ma sem sikerült a világot megváltanom
és ezt a húszszeszt felváltatnom

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Fotós

intelmet írok

Csontos Márta nyomán

intelmet írok magamnak
s a csend felszakadt függönyének
hátha akkor nem is szakad fel
vagy talán valaki összevarrja
az ember örül hogy még élhet
gyűszút és varrótút ragadhat
a valóság harcvonala
vagy megbújhat a díszletek mögött
a régmúlt történések aljnövényzetében
szétszórt ígéretek kivirágoznak
és tarackbúzából készülhet a kenyérünk

intelmet írok magasra az égre
kigyullad fejem fölött
az áramszünetet jelző lámpa
bunkósbotért nyúl a hatalom keze
égig tágul a rosszkedv térfogata
kávészünetekkel telik el
a várakozás a nagy semmire
az idő Achilles-inát átvágják a kövek
jönnek a patkányok a csatornákból
jön az Új Csűrhe a homo mutáns

menetelnek az üszkös törmelékben

Láng Eszter
helyzetjelentés

jól vagyok
reggel felkelek és kenyeret pirítok
nézem az ablakból a januári fákat
a nedves levegőtől megsötétült ágakat
meglocsolom a szobanövényeket
és öntök vizet a párologtatóba is

felhívom az anyámat ahogyan mindig
elolvasom az irodalmi jelen új cikkeit
krumplit sütök magamnak ebédre

rendezgetem az íróasztalomon a dolgaimat
régí slágereket hallgatok főleg rockot
elmegyek a soron levő kiállításra
beszélgetek a barátokkal
mosolygok az ismerősökre

egész nap azon igyekszem hogy
ne gondoljak rá miközben folyamatosan
az eszemben jár bármit teszek
és a szívem helyén akár egy mosatlan
paprikáskrumplis tányér is lehetne
vagy éppen egy mosogatószivacs
olyan kiürült és erőtlén nélküle

de azért próbálok boldog lenni

próbálok boldog lenni nélküle

jól vagyok

2007

Vörös rózsza

(TS halálára)

Csak az árnyékot nézd.
És a versben ne legyenek olyan szavak,
mint a sokáig meg a távolság,
se várákozás, se emlék, búcsú se,
magány meg lélek és szív és érintés se.
Csak a hamuszürkébe roskadó estében
világító sárga asztalterítőn
feketében játszó vörös rózsának
feketéllő árnyékára tekints,
mint egyetlen és valóságos létezőre,
és akkor a rózsza maga se lesz többé
se fontos, se igaz.

2006

Szeptembervégi helyzetjelentés

Itt kitörőben a vihar.
Kósza szelek szaladgálnak,
tépdesik az ecetfa lombját az ablak előtt,
s bár át-áttűnik a felhőtakarón a szeptemberi napfény,
a galambok riadtan keresnek menedéket.

Bent a tegnapi napnak melege még,
a tegnapi örömök emléke öt szál rózsával az asztalon.
Kinyílt az összes bimbó, halványulnak a külső szirmok,
összesodródnak ékalakba, hogy helyet szorítsanak
a bibét rejtegető, frissen viruló belsőknak.

Így változik minden az ablakon túli világban,
és itt is, az ablakon innen. Lehullnak holnapra

a kadmiumfényű rózsaszirmok, s ha a hervadó kertek
az őszi pompában a rideg december jövetelét nem akarnák
tudni, a hajnali hűvös fuvallatok eszükbe idézik mégis.

Pedig az október még mézet és aranyat ígér majd,
és november esős heteiben is lesznek napok,
amikor kéken ragyog az ég a bíborba borult erdők felett.
Mégis jön, jön a tél, feltartóztathatatlanul nyomul előre,
hiába festem barnára ősziülő halántékomat.

2008. szeptember 8.

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Földanya

Kerényi Tamás

ott, ahol a cigit szívják a csajok

a plafonon az egy lufi,
rajta színes kilences,
fennakadt a vas áthidalóelemeken,
lassan szökik belőle a hélium,
magától földet ér
egy nap
és élettelenül
az uszodába igyekvők
lába elé simul.

érezed ezt a szagot?
nem vattacukor,
ez fű.
a pad felől terjeng,
ott, ahol a cigit szívják a csajok.

ha egyszer majd úgy esik,
hogy te leszel az egyik,
jegyezd meg,
set és setting:
ahogy érzed magad
és akivel vagy,
mindkettő nagyon fontos.
a drog tényleg jó,
de résen kell lenni,
mert az ujjai köré teker.
láttam beparázott embert eleget.

én már nem tépek,
időm sincs rá.
mikor beszívva hallod,
a gyerek a másik szobában sír,

pedig nem is,
mert édesen alszik,
tejszag és csend,
akkor rakod le végleg a hasiszipát.
persze ha nincs családod,
egy fokkal meredekebb
a dolog,
mert van az érzéksalódás,
valamiből valami,
és van a hallucináció,
semmiből valami.

íme,
a hagyatékom.
másom úgyszincs,
ezzel
főzz.

leértékelt áru

vajon mit tartogat
számomra az élet?
rák
vagy
hirtelen halál?
elalvás,
talán az lenne a legjobb.
nem tudom,
végül is mindegy.
ha jól belegondolok,
csupa meglepetés,
izgalom.

mint a bevásárlóközpontban,
leértékeléskor,

mikor a sárga cetliket keresed,
sose tudod, aznap mi lesz.

annyian kapkodnak,
megy a tülekedés,
lehet, az jár jobban,
aki a háttérből figyel
és később megy oda.

a végére rendszerint csak saláta marad,
néhány fonnyadt gyümölcs.
aki nem finnyás,
jóllakhat velük.
van, aki bélszínt cipel,
van, aki galambbegysalátát,
aztán egy nap úgyse jönnek többet.

aki veszít,
az is nyer,
és aki nyer,
az is veszít.

talán lesz hamburger

várod, hogy az a tetovált srác,
a karbantartó,
feltűnjön,
olyankor kirak
néhány közeli lejárátú szendvicset
az automata tetejére,
és elmegy.
aztán hazamész te is.

ez a teherautó is elromlott,
így ma nincs melő.

órára fizetnek,
van, amikor ez jó,
most nem az.

a film fordítását viszont befejezted.
üresjárat,
most kéne majd valami újba fogni,
péntek van,
futhatnál,
és végre jutna idő a feleségedre,
a lányok egyébként is az iskolában.
mi legyen?

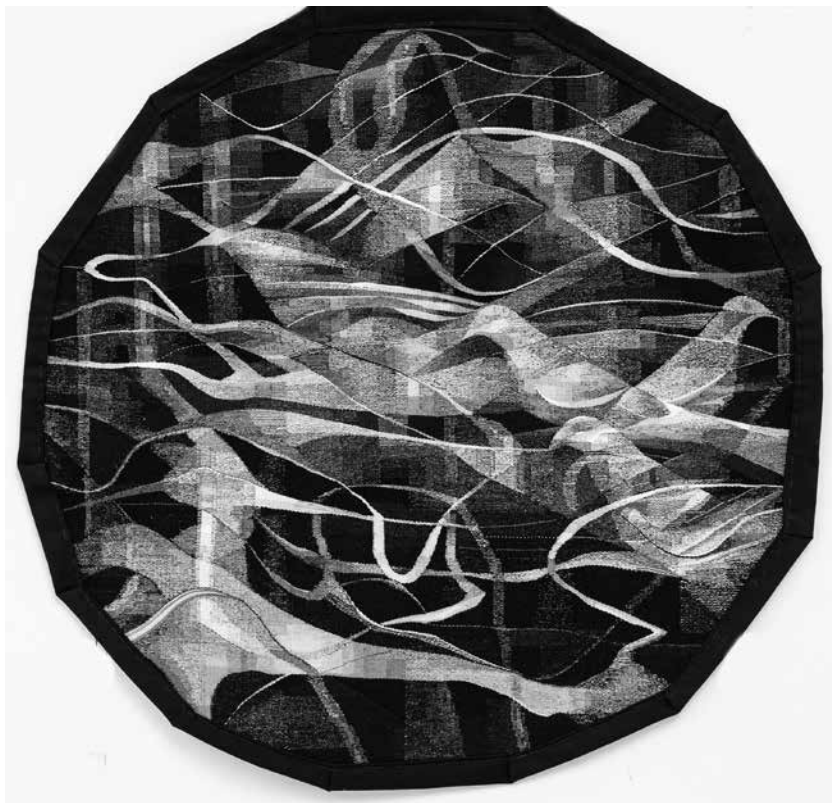
írni megint?
vagy kezd el
végre
számítástechnikai tanulmányaidat
50 évesen?

azt hiszem, ez jutott neked,
a sofőrség,
és hogy mellette író a csávó,
áltathatod magad, hogy
ez milyen kibaszott romantikus,
mint kiscicákkal a tűzoltó,
csak hát, baszod, öregkorodban nem lesz lakás a fejed felett,
marad az önkormányzati szeretetotthon,
ami olyan, amilyen,
nővérekkel, akik
olyanok, amilyenek,
magyarul
nem tudnak rendesen,
te meg angolul
nem tudsz rendesen,
mert ezt a szájbakúrt
irodalmat csináltad,

hogy kibírd a melót,
amikor lehetett volna mást is.

tényleg lehetett volna más?
talán lesz hamburger is,
vagy baconös zsömi,
arra gyúrsz, tudom,
az legalább kézzelfogható.

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Ingerköszöbök

Kiss Ottó

Távol lenni

Ha traumát akart a gyerekeinek, az sikerült, gondolta a tréner.

Elszakítani őket minden szerettüktől, az apáiktól, a nagyszüleiktől, hogy gyökértelenül senki másra ne számíthassanak, csak az anyjukra. Így értékelődik fel az ő szerepe. Ráadásul ettől kezdve úgy irányíthatja őket, ahogy akarja, és persze kedve szerint gyakorolhatja rajtuk a hatalmát.

Elméletben, ha valakire, akkor épp a családtagjaira számíthatna az ember a világban, az asszony viszont a lépéseivel épp az ellenkezőjét generálta, hogy a gyerekhez rajta kívül más rokon ne legyen elérhető közelségben.

A trénernek szeptember közepén, a játékbolt megnyitójának estéjén végre sikerült hosszabban telefonálnia a kislányával és a kisebbik fiúval, mert a tanárnő, miután hazavitte a gyerekeket a megnyitóról, visszament bulizni, és egyedül hagyta őket otthon.

Azután, a hónap második felében már egyáltalán nem tudott beszélni a kislányával, addigra ugyanis azok az alkalmak is megszűntek, amikor az asszony valamilyen előny érdekében érzelmileg zsarolta őt: átadta a telefont a gyerekeknek, de csak azért, hogy bemondjon egy-egy kérést.

Ugyanakkor a férfi számát letiltotta, és amikor rájött, hogy az apának és a lányának mégis sikerült néha beszélniük a kisebbik fiú telefonján, azt átirányította magához, ott pedig letiltotta a fiú számát is.

De az első szűk két hétben, míg a tréner tudott a kislánnyal beszélni, annyi kiderült számára, hogy a gyerek nem érti, mi történik, és hogy milyen messzire került az édesapjától. Jól emlékszik rá, hogy a kislány a tizedik napon kérdezte meg először a telefonban:

– És apa, te hol vagy?

Aztán októberben, amint elkezdődött a per, a trénernek az asszony kedvétől függően sikerült vagy nem sikerült beszélnie a kislánnyal. Ha a nőnek jó kedve volt, felvette a telefont, és ha például úgy szólt bele, hogy most nyertem meg egy társast, akkor lehetett vele alkudozni. Egyébként többnyire továbbra sem vette fel, vagy ha igen, akkor is csak nagyon sokára.

Általában vagy háromszor kinyomta, aztán hagyta csörögni a végtelenségig, végül esetleg felvette, és mintha csak kegyet gyakorolna, köszönés nélkül, mindenféle visszacsatoló kommunikáció nélkül hajlandó volt meghallgatni a férfi mondanivalóját, ami legtöbbször természetesen arra vonatkozott, hogy szeretne beszélni a kislányával. A tanárnő ilyenkor általában azt mondta, hogy nem, és meg sem várva a tréner reakcióját letette a telefont. Esetenként, tényleg a kedvétől függően pedig néha azt, hogy: jó. És vagy átadta a telefont néhány másodpercre a kislánynak, vagy nem.

Csakúgy, mint annak idején a nagyfiú esetében, a két kisebb gyerek lakhatása sem rendeződött augusztusban. A második szeptemberi hétvégén, amikor a tréner először hozta haza a kislányt, derült ki, hogy a korábbi közös lakásbérletük bútorait és használati tárgyait a nő egy fővárosi raktárhelyiségbe vitette, ott lakott a gyerekekkel, ott öltözködtek, onnan jártak óvodába és iskolába.

Bár a trénerrel a tanárnő nem közölte, azért ő bízott benne, hogy az újabb lakcímbejelentő lap újabb költözést jelent, és mire legközelebb megy a gyerekért, normális körülmények között élnek majd.

Így is lett. Két héttel később, amikor szeptember végén ment a kislányáért, már nem a buszmegállóban találkoztak, a nő és a gyerekek a kistelepülés külvárosában ugyan, de mégiscsak egy kertes házban laktak. Azon a hétvégén költözhettek, mert vasárnap, amikor a tréner vitte vissza a kislányt, összefutott az asszony barátnőjével is, nem azzal, akivel közösen játékboltot nyitottak, hanem aki harmadikként velük volt a horvátországi nyaraláson. A nő segített a tanárnőnek költözni: épp egy kisebb bútort cipelt be a házba az utcáról.

A következő alkalommal már az új óvodába ment a kislányért. A tanárnő az épület előtt várta, és azzal fogadta, hogy nehezményezi, amiért a tréner még meg sem kérdezte, mit segíthet neki az új lakásban. Miután az asszony az utolsó hetekben már be sem engedte őt a közös bérleményükbe, a férfinak meg sem fordult a fejében, hogy az újonnan bérelt házba egyáltalán betegye a lábát. A tanárnő viszont másképp gondolta.

– Most hazaviheted – mondta, miután kihozta a kislányt az óvodából, és átadta a trénernek. – De a legközelebbi láthatáson itt maradsz, felrakod a gyerekek polcát, aztán meg összeszereled az íróasztalát.

– Ezt miből gondolod? – kérdezte a tréner.
– A kutya is engedelmeskedik a gazdájának, nem? – nézett rá az asszony.
– Ha a gazda lelép, megszűnik a jó világ – felelte a tréner. – Egyébként pedig az ilyen gazda örüljön, ha a kutya nem harapja meg – tette hozzá, aztán otthagya a nőt.

Ahogy mentek a kocsihoz a kislánnyal, az járt a fejében, hogy aki ilyen képes mondani, az sosem szeretett se kutyát, se embert. Ő is csak arra kellett neki, akár egy kutya: hogy legyen kinek parancsolnia.

De mostantól ennek vége van, gondolta, és természetesen nem ment segíteni a nőnek se polcot felrakni, sem írásztalt összeszerelni a következő láthatáson, sem később.

Amikor vasárnap visszavitte a kislányt, az asszony kijött eléjük a ház kapujába, és megkérte a tréneret, hogy az otthoni parókián készíttessen egy hiteles keresztlevelet, a régi óvodájából pedig kérje ki a gyerek dossziéját, mert mindkettőre szükség lesz az új helyen is.

A következő héten a tréner bement a plébániára. Nemcsak az anyakönyv adataiból kiállított keresztlevelet kellett kifizetnie, de addig ki sem állították, míg nem rendezte az évek óta elmaradt egyházi adókat.

A gyerek óvodai dossziéját is kikérte. A kislány egyik óvónője sem volt bent, ezért egy másikhoz irányították, akit csak az óvodai rendezvényekről ismert. Míg a nő kereste a papírokat, folyamatosan kérdezgette a tréneret, hogy mi történt, mi lesz most velük és a kislánnyal. A tréner úgy érezte, néhány mondatban nem tudja elmondani, hogy valójában mi történt, így csak annyit közölt az óvónővel, hogy tulajdonképpen ugyanaz, mint az asszony korábbi házasságaiban. Legutóbbi válásakor például úgy szerezte meg a két fiút magának, hogy megszarolta a férjét: bejelentést tett a rendőrségen testi sértésért, amit csak akkor volt hajlandó visszavonni, ha a férfi kizárólag az ő feltételeivel egyezik bele a gyerekelhelyezésbe. Ellenkező esetben gondoskodott volna arról, hogy a hír elterjedjen a volt férj munkahelyén és a baráti körében.

– Ügyes – mondta az óvónő őszinte elismeréssel a hangjában, amint átadta a dossziét.

A világ megérett a pusztulásra, gondolta a tréner, amikor kijött az óvodából.

Addig sem voltak illúziói, de az óvónő reakcióját azért soknak érezte. Az ő idejében a semleges nézők még a vesztesre álló csapatnak szurkoltak.

A papírokat csak otthon olvasta el. Az óvodai fejlődési napló egyes részeit már korábban látta, de az anamnézis lap új volt neki, nem is tudta, hogy ilyen létezik. Az asszony aláírása állt rajta, a dátum szerint ő töltötte ki három évvel azelőtt, a kislány óvodába iratásakor, és olyanokat állított benne, ami köszönőviszonyban sem volt a valósággal.

Ezzel az újabb darabkával kiegészülve a tréner előtt kezdett végre kirajzolódni a nagyobb kép, kezdett számára világossá válni, hogy ez az újabb eset is csak annak a nagy színdarabnak a része, amelyet a nő már évekkal azelőtt megrendezett, és amelyben a férfinak csak epizódszerepet szánt.

Amikor vitte vissza a kislányt, és odaadta az asszonnak a keresztlevelet és az óvodai dossziét, nem állta meg, hogy számonkérje, miért nyilatkozta az óvodai papírokon, hogy mindig is egyedül nevelte a kislányukat, és miért állította a bíróságra beadott keresetében is ugyanezt, holott tudja, hogy hazugság.

– Kit érdekel? – nevetett a tanárnő. – Egy-egy. Én is állítok valamit, te is állítasz valamit, aztán a bíróság majd eldönti, hogy kinek ad igazat – csukta be a ház ajtaját a férfi orra előtt, és eltűnt a papírokkal.

Amikor a tréner legközelebb ment a kislányáért az új óvodába, tudta, hogy ezúttal a tanárnő nem lesz ott, ezért előtte felhívta a gyerek csoportjának egyik óvónőjét, mehet-e a kicsiért még a délutáni alvás vége előtt, hisz akkorra már ott lesz a városban.

– Persze, jöhet! – mondta az óvónő. – A kislány biztosan nagyon örülne, mert mindennap az apukáját szölongatja félálomban, és sírva ébred.

– Igen, a régi ovijába általában én mentem érte – felelte a tréner, mintha csak magyarázatot akarna adni az óvónőnek a gyerek viselkedésére. Persze jól tudta, hogy a sírás mögött ennél jóval több van.

Miután megérkezett, a kislánya fekvőhelye mellé ült, és óvatosan ébresztgette őt.

– Apa! – kiáltott fel a gyerek, amint kinyitotta a szemét. Az arca olyan volt, mintha még mindig álmodna, mintha kétségei lennének, hogy ez valóban megtörténik-e.

Megölelték egymást. A kislány erősen szorította, és sokáig nem engedte el.

Mialatt keresztülmentek a csoportszobán, hogy a folyósón felvegyék a gyerek kabátját és cipőjét, a tréner több ismerős tárgyat is felfedezett a szoba játéakai között. Először azt a fonott, közel valóságos méretű gyékény babakocsit, amit a kislány a névnapjára kapott tőle kétévesen. Ott állt mellette a babaház is a babakonyhával együtt, és még néhány apróbb kiegészítőt is megismert. Akkor szembesült azzal, hogy az asszony mennyi mindent odaajándékozott az óvodának. Ezzel nem is lett volna baja, hisz az ismerős játékok megkönnyíthetik a gyerek beilleszkedését az új környezetbe, gondolta, de azt azért furcsállotta, hogy az elajándékozott tárgyak kivétel nélkül a babázással kapcsolatosak, és erre csak egyetlen ésszerű magyarázatot talált hirtelen: az asszonynak ez a lépése is tudatos.

Együttélésük alatt a tanárnő szinte mindennap meglepte a gyerekeket valamilyen ajándékkal. Csokitojással, képregényújsággal, apró műanyagfigurákkal, kis kütyükkel, plüssökkel, néha értékesebb ajándékokkal. A nagyfiúnak például a költözéskor már többmillió forintos legógyűjteménye volt. Az asszony csak egy valamit nem vásárolt soha, és ez egy idő után feltűnik a trénernek: a kislány sosem kapott tőle babát.

Az többször előfordult, hogy a tanárnő édesapja vagy édesanyja hozott a gyerekeknek ajándékba egy-egy műanyagbabát, de azok általában a következő alkalommal a garázsvásár eladandó tárgyai közé kerültek – azokkal a babákkal együtt, amelyek a keresztszülőktől vagy ismerősöktől származtak. Az évek alatt szokássá vált, hogy a majálison felállított céllövöldében a tréner mindig lő a kislánynak valamit. Ám ha az történetesen baba volt, akkor valamilyen indokkal az is az eladandó tárgyak közé került, vagy a kidobandókhoz, hisz ami a garázsvásáron nem kelt el, azt az utolsó együtt töltött időkből az asszony a szemébe dobta.

A tréner akkorra már bármit el tudott képzelni a nőről. Azt is, hogy egy hosszútávú cél érdekében tartja távol a kislányt a babáktól, a babázástól: meg kell akadályoznia, hogy valaha is gyereke legyen, mert ha lesz, akkor új családja is lesz, és könnyen megszűnhet felette az asszony fennhatósága – ezt pedig, gondolhatta a tanárnő, időben el kell kezdenie megelőzni.

A tréner tudta, mit érezhet a kislány, amikor álmodik, felébred, és ő nincs ott. Hisz a nagy távolság ellenére akkor még neki is voltak olyan éjszakái, amikor annyira kézzelfoghatóan álmodott a felhőtlenül együtt töltött időről, mintha az valóban akkor és ott történe. Botokat gyűjtöttek az utcán,

amely tevékenységet a kislány valamiért nagyon szeretett, vagy eső után kettesben lementek a háztömb körüli pocsolyákhoz, hogy a gyerek sárga gumicsizmájával tapicskolhasson az esővízben. Egy másik álomban újra a fajtárszótéren voltak, a nagymama házához közel, ahol a gyerek egy kis apai segítséggel rájött, hogyan tudja magát egyedül lendületbe hozni a hintán, egy téli délutánról szóló álomban meg annyiszor csúsztak le a másik, a lakásukhoz közeli játszótér dombjáról szánkóval, hogy rájuk sötétedett. De amikor felébredt, mindig szembesülnie kellett a valósággal: a kislány már nincs a közelében.

Erről az jutott eszébe, amit csak jóval később, az évekig tartó bírósági pereskedés alatt olvasott egy szakkönyvben, és amiből az derült ki, hogy az asszony pontosan az ellenkezőjét csinálta annak, amit az anyák általában tesznek. Egy gyerek ugyanis normális esetben először az édesanyjával van a legszorosabb kapcsolatban, akkor még egyedül ő jelenti számára a külvilágot, ám ahogy kezdi felfedezni önmagát és a környezetét, megtanul járni, beszélni, anyaközpontú világa kiszélesedik, és megjelenik az apához való kötődése, hogy végül a lelki egyensúlyához és érettségéhez hozzájárulva létrejöhessen a két szülőhöz való kötődés szintézise is.

Az apára éppen a hatodik életéve körül kezdődően van a legnagyobb igénye a gyereknek – pontosan akkortól, amikor az asszony önkényesen elválasztotta őt tőle. A könyv szerint neki épp ettől a kortól kezdve kellett volna átadnia a gyerekének a családi normákat: a rendet, az erőt, az igazságosságot. De kényszerhelyzetbe került, mert a költözéssel pontosan azt kellett mutatnia, amit nem akart – épp annak az ellenkezőjét, mint amit kellett volna. Annak az általa is lebecsülendő személynek a képében volt muszáj tetszelegnie, aki megnyitja ugyan a világot a kislánya egyre szélesedő érdeklődése előtt, de egy olyan világot kénytelen megnyitni, amelyet ő maga is megvet. A tanárnő bizonyára tisztában volt azzal, hogy mit tesz, gondolta a tréner, ezért aztán lehet, hogy kompenzáció is volt a részéről a gyerek önkényes elvitele, hisz a kislány első hat évében az asszony inkább a fiúkkal töltött több időt, a lányt sokszor a trénerre bízta, amit a férfi persze egyáltalán nem bánt már akkor sem.

Mindettől függetlenül mintegy ösztönösen igyekezett a hatéves kislánynak szeretetteljes légkört biztosítani továbbra is. Persze ez kezdetben elég reménytelennek tűnt, hisz csak kéthetente tudtak találkozni.

A gyerekeknek nemcsak ő, de a nagymamája és a régi ovis társai is nagyon hiányoztak, így aztán megszervezte, hogy az egyik apás hétvégén az egész egykori óvodai csoport ellátogathasson a nagymamához. Több órát vendégeskedte nála óvónőstül, és nagyon jól érezték magukat: az asszony bodzaszörpöt készített, sós és édes süteményt sütött, és a kislánnyal meg a trénerrel kiegészülve együtt kínálgattak körbe mindenkit a teraszon. A gyerekek a nagymama segítségével egy közös tájképet is készítettek vízfestéssel, mindenki, aki szeretett volna, festhetett bele valamit, aztán a teraszon és a hátsó udvarban játszottak, később, búcsúzóul a kislány és a tréner körbevezette őket a házon, és megmutattak mindent, elsősorban persze a nagymama emeleti szobája sarkában kialakított gyerekbirodalmat. Végül közösen kísérték ki őket a hátsó kapuig, és sokáig integettek az óvodába visszainduló csoportnak, egészen addig, míg az utolsó gyerek is be nem fordult az utcáskor.

A kislánynak nemcsak az óvodai csoportból voltak barátai, hanem a balettcsoportból és az egykori bérleményük környékén élő gyerekek közül is, ezért november vége felé, amikor közeledett a születésnapja, a tréner gyerekszírt szervezett neki. Két héttel a buli előtti apás hétvégén közösen vásárolták, írták meg és vitték ki a meghívókat a kislány barátaihoz, és mire a tréner legközelebb elhozta őt, mindent előkészített. Mind a tíz meghívott gyerek eljött. A lépcsőházban számozott léggömbök, kézzel rajzolt nyilak és táblácskák jelezték, melyik lakásban van a buli. A kislány a bejáratnál fogadta a barátait, átvette az ajándékokat, és megmutatta nekik, hova tegyék a cipőket, kabátokat. A tréner váltott néhány szót a szülőkkel, aprósüteménnyel, itallal kínálta őket, aztán amikor elkészöntek tőle, és ő egyedül maradt a gyerekekkel, a feldíszített nagyszobában zenét választottak a tánchoz, és indulhatott a mulatság. A tréner minden hozzávalót előre elkészített, így miután a gyerekek kitombolták magukat, több mint két órát játszottak együtt. Volt kosárra dobás, bábudöntögetés kislabdával, pihentetésképpen kifestő színezés, aztán vicces találós kérdések, szellemi vetélkedők, és közben mindegyiküknek jutott néhány apró ajándék: matrica, állatfigura, csoki. A tortaevéshez előbb a nagyszobai ágyra ültek, feküdtek, kuporodtak, ki amint fért, aztán elindított nekik egy rövid rajzfilmet, hogy míg ő a konyhában jelmezbe bújjik és meggyújtja a gyertyákat, lekösse a figyelmüket. A rajzfilm zárójeleneténél, amikor belépett a tortával a nagyszobába, nagy

volt az ováció – ami nemcsak a tortának szólt persze, hanem a jelmeznek is, hiszen a kölcsönzöből a tréner a kislány kedvenc szuperhősös ruháját vette ki. Később pedig, amikor ő is átadta az ajándékát, még nagyobb lett az öröm, hisz nem más volt a díszcsomagolás mögött, mint az az interaktív plüssdelfin bébi, akire a kislány nagyon vágyott.

Meglátod, apa, ő olyan, hogy ha szeretik és gondoskodnak róla, mindenféle kedves hangokkal hálálja meg, nevetett a férfira.

Nem sokkal a születésnapj szúr után jött a Mikulás-nap és a karácsony. Ezekre az napokra ugyan nem tudtak együtt lenni, de a két ünnep között kétszer is találkoztak, és igazi ünnepi hangulatot varázsoltak.

A tréner december elején megvette a karácsonyhoz szükséges kellékeket: kisebb és nagyobb piros-fehér díszgömböket, fényfüzért, csillagszórókat, angyalos és egyéb figurás aranyszínű függőket, a csúcspdísz, és egy ugyancsak aranyszínű kovacsoltvas karácsonyfatalpat. A kislány mindkét ünnepre olyasmiket kapott, amire vágyott. Köztük egy tablett, hogy alkalmanként, amikor utaznak, megnézhesen egy-egy filmet, mert annyi időt nem tudtak végig beszélgetéssel tölteni – a trénernek koncentrálnia kellett a forgalomra, és ha tehetné, tartalékolt a figyelmét, hisz nemcsak odafelé kellett négy és fél órát vezetnie, hanem majd visszafelé is, és persze mindezt nemcsak kéthetente a pénteki napokon, hanem vasárnaponként is, amikor visszavitte a kislányt.

Kezdetben próbálkoztak ugyan a vasúttal, de egyrészt a fővárosi pályaudvartól még nagyon sokat kellett tömegközlekedéssel utazniuk, másrészt péntekenként, amikor hazaindultak, három kilométert kellett gyalogolniuk a kislány új óvodájától a legközelebbi buszmegállóig, ráadásul elég ritkán jártak a buszok, és előfordult, hogy emiatt csak este tíz után értek haza. Előfordult az is, hogy amikor vasárnap délután visszaindultak, késéssel érkezett, így késéssel is indult tovább a csatlakozó vonat, ezért nem értek időben a kislány új lakásához, és az is előfordult, hogy az érkező vonat késésének idejét nem helyesen mondta be a hangosbemondó, így a mínusz húsz fokban nem mentek vissza a sínektől aluljárókkal elválasztott váróterembe, hisz azt gondolták, mindjárt itt a szerelvény, ezért a kislány a végül félórásra nyúló várakozás során annyira megfázott, hogy a tréner úgy döntött: attól a naptól kezdve autóval járnak, akkor is, ha a csúszós téli utak veszélyesek.

A kislány utolsó januári otthonlétekor írható CD-eket vásároltak, és új dalokat meg hangoskönyveket vettek fel közösen, hogy amikor a beszélgetős témákat már kimerítették, és vége lett egy-egy tabletes rajzfilmnek is, zenét vagy meséket hallgathassanak az autóban.

Addigra, január végére a vasútállomás melletti lakásban a tréner elkészült a gyerek szobájának nagyobbik részével. Már csak a megrendelt ágy és néhány kiegészítő hiányzott, illetve fel kellett szerelnie a szobaajtóval szembeni falat lefedő hatalmas könyvespolcot, ami más ügyek miatt valahogy mindig halasztódott.

Először is eladta az édesanyja kertes házának nagyszobájából a kopottas ülőgarnitúrát a fotelekkel, és a helyére az ő nagyszobai ülőgarnitúráját és két foteljét vitette át. Aztán megkérte a szomszédját, hogy segítsen átpakolni a kisszobából a két egymás mellé tolt heverőt a nagyszobai ülőgarnitúra helyére. A megürült kisszobába pedig betették a kislány új, halványlila íróasztalát és a hozzávaló ciklámenszín forgószéket, néhány nappal később pedig a bútortsalád többi elemét is: a komódot, a ruhásszekrényt és a kis falipolcot. Így nemcsak a tréner édesanyjának nagyszobája újult meg, hanem a kislány is birtokosa lett egy saját, szerethető szobának. Már csupán a bútortsalád utolsó darabja, az összecsukható gyerekágy hiányzott, ám azt megrendelésre gyártották, így közel két hónapot kellett rá várniuk. Addig az új évben is egymás mellett aludtak az immár nagyszobai heverőkön: a kislány a bal, a tréner a jobb oldalin, ahol egyébként most is fekszik.

Mire meghozták az összecsukható gyerekágyat, a nagy könyvespolcrendszer a falra került, rajta egyelőre csak néhány kötettel, de az állomány folyamatosan, heti szinten gyarapodott. Az üres helyeket a szaporodó ajándékok, műanyag kutyák, macskák és szárnyaspóni figurák foglalták el, és így végre otthonra lelhetek a közös bérleményből származó, kidobástól megmenekült babák és plüssök is a polcon.

A tréner közben az egész megyét bejárta, hogy olyan szőnyeget, illetve függönyt és sötétítő drapériát kerítsen, ami színben illik a készülő gyermekszobába, ráadásul a két utóbbi olyan anyagból legyen, amelyet mosás után nem kell vasalnia, ugyanis nem volt biztos benne, hogy vasaláskor nem tenné tönkre.

Amint néhány hónappal azelőtt, az előző év nyarának vége felé közeledt a tanárnő és a gyerekek költözésének napja, a kislány egyre többször

és többször rajzolta le magát az édesapjával, hogy a saját eszközeivel így is próbálja megerősíteni az összetartozásukat. Minden képen csak ketten voltak, és minden képen fogták egymás kezét. Amikor a tanárnő felfedezett a lakásban egy-egy ilyen színes rajzot, azonnal kidobta, ám egyetlenegy mégis sikerült megmenteniük: a tréner eldugta az egyik szekrény alá, és mielőtt még a tanárnő a bútorokat összepakolta volna, hazavitte a lakásába. Amikor aztán átment a megyeszékhelyre, hogy a kislánynak megvegye az első bútorait, a halványlila íróasztalt és a hozzávaló ciklámenszín forgószéket, egy lila képkeretet is vásárolt. Amikor pedig teljesen elkészült a gyerekszoba, felszögezte a falra azt az egyetlenegy megmentett, immár bekeretezett képet. Azóta is ott van, azóta is fogják rajta egymás kezét, és együtt őrzik a kislány szobáját azokban a napokban is, amikor ő háromszáz kilométernyire van onnan.

A tanárnő az új helyen, a tréner távollétében már úgy formálta a hatéves kislányt, ahogyan akarta. Akkor már hónapok óta olyan képregényeket és rajfilmeket nézetett vele, amelyek képi világa, zenéje, történetvezetése szintiszta agresszió, és a férfi kérésére, tudniillik, hogy szeretné, ha a gyerek ritkábban vagy egyáltalán nem találkozna ezekkel a brutális dolgokkal, a tanárnő nemhogy visszafogta volna magát, még jobban megerősítette ezt a vonalat a gyerek mindennapjaiban. A kislány fekete pólókat, nadrágokat, plüssöket, legókat kapott még a Mikulástól is, aminek eredményeképpen odáig jutottak, hogy nem sokkal a lányszoba elkészülte után azt kérte az édesapjától, hogy fessék feketére a falakat, és ha lehet, az autójukat is fessék majd be feketére.

Közben a tréner azt is megfigyelte, hogy ha valami kedvükre való dolgot vásároltak az apás hétvégéken, vagy mondjuk egy családi filmet szerettek volna megnézni otthon vagy a moziban, azoktól az asszony igyekezett legalább a véleményével eltántorítani a kislányt, ha már megakadályozni nem tudta. Ezért alakulhatott úgy, hogy egyre több olyan családi filmet láttak, amelyeket végül a kedvenc filmjeik közé soroltak, ám amelyekről az asszony előzetesen csupa rosszat mondott. De ilyen volt a születésnapra kapott interaktív plüssdelfin bébi is, akit a tanárnő, miután a kislány néhány hétre magával vitte őt az új otthonába, hogy vele lehessen ott is, ijesztőnek és félelmetesnek titulált. Próbálta gonosz figuraként beállítani a kislány előtt, holott a plüss már ránézésre is szerethető volt, a gyártó szerint

pedig kimondottan hasznos, mert, mint írták, a gyerekek megtanulhatják vele a gondoskodás és a barátság, a felebaráti szeretet és a segítségnyújtás fontosságát.

Az ördög a részletekben lakozik. Abban az időben gyakran járt a tréner fejében ez a mondas, és akkor már nem üres szólamként jutott eszébe, mint ahogyan korább sokszor, hanem végre érteni is vélte, mi a mögöttes tartalma.

A gyerek távollétét az apjától a tanárnő arra is felhasználta, hogy módszeresen, minden részletre kiterjedően átírja a költözés előtti apa-lánya kapcsolatban történeteket, gyakorlatilag a kettejük múltját. A kislány idővel egyre több és több olyan dolgot mondott neki, egyre több olyan dologra hivatkozott, amelyek velük, kettejükkel történtek, ám azokat a gyerek úgy adta elő, mintha az édesanyja és közte estek volna meg. Amikor egy-egy ilyen hivatkozásnál ezt a tréner szóba hozta, tudniillik, hogy tényleg így volt, csak velünk történt, veled és velem, a gyerek kivétel nélkül minden esetben azt mondta, hogy ő nem emlékszik, mert ez kiskorában történt, de anya másképp mesélte. Ezek általában nagyon apró ügyek voltak, ám egyirányba mutattak: kiradírozni az apa-lánya múltat. Volt, amikor egy-egy ilyen esetet a tréner cáfolni tudott, például azt, amelyhez hasonló nap mint nap megesett, és amely még a kislány pólyás korában történt: egy napfényes délután a tréner kinézett az ablakon, és annyira megtetszett neki a virágba borult bodzafa, hogy leszaladt, és hozott a kiságyban fekvő babának egy csokornyit a bodzavirágból. Amikor közel tette az orrához, hogy szagolja meg, a kislány elmosolyodott, a tanárnő pedig azt mondta, ez teljesen fölösleges, a gyerek úgyse látja, és a szakirodalomra hivatkozva elmagyarázta a trénernek, hogy a babák ilyen korban mit látnak és mit nem. A történetet a kislány mintegy mellékszálként adta elő egy másik történet kapcsán, és azokkal a kezdőszavakkal mesélte el a trénernek, hogy tudod apa, amikor anya lement az utcára, hogy bodzavirágot hozzon nekem... A konkrét esetet a tréner meg tudta cáfolni, hisz annak idején, amikor a csokrot a baba orra alá tette, az olyan kedvesen mosolygott, hogy ellenállhatatlan késztetést érzett lefotózni az arcát, és amikor a kislány elmesélte a történetet, megkereste azt a képet, amelyen jól látszott a tréner virágcsokrot tartó keze is. Persze nem készült minderről fénykép, így aztán az asszonynak szép lassan, lépésről lépésre, aprólékosan és kitartóan haladva tényleg sikerült átírnia a férfi és a kislánya múltját úgy, hogy abban a nő szerepe értékelődjön fel.

A kisebbik fiú az új helyen teljesen magába fordult. Azt sem volt hajlandó tudomásul venni, hogy ott van, úgy viselkedett, mintha még mindig a régi helyen élne. A trénernek a fiú édesapja mesélte, hogy hiába kérdezi őt telefonon, éppen mit csinál, a gyerek csak azt hajtogatja: nem tudom, nem érdekel. Néhány hónappal a költözés után, amikor például moziban voltak hármában, ő, a kislány, és az anyjuk, véletlenül úgy alakult, hogy az édesapa röviddel a film kezdete előtt hívta fel a fiút, de a kérdésére a gyerek csak azt volt hajlandó mondogatni a telefonba, hogy nem tudja kivel van, és nem tudja, hol.

A moziban aznap egyébként az asszony egy tizenhat pluszos filmet nézett meg a hat és tizenkét éves gyerekeivel. A kislány később mesélte el a trénernek, hogy a testvére közben kétszer kiment hányni, és ő sem látta végig a filmet, már a közepén elaludt. Annyit tud, hogy a végére mindenkit megöltek.

A kisebbik fiút sajnos annyira megviselte az újabb költözés, hogy még most, közel három évvel később is ugyanez van vele: nem hajlandó tudomásul venni, hogy hol él. Ebbe aztán persze rendesen bele is betegedett. Az anyja pszichológushoz, majd a pszichiátriára vitte, és egészen addig rendszeresen járt is vele oda, míg nem kapott egy olyan papírt, ami ingyenes utazásra jogosította a gyereket. Aztán már többé nem vitte.

A három gyerek közül egyébként tagadhatatlanul ő, a kisebbik fiú volt a legokosabb, szinte zseni. Hároméves koráig ugyan nem szólalt meg, ám azután egy fél éven belül nemhogy önmagától olvasott, de az utcai reklámbátlák szövegét, hosszabb és rövidebb feliratokat visszafelé is elmondta, és amikor a tréner megkérdezte, miért, azt felelte, hogy normálisan olvasva túl könnyű. Nagycsoportos óvodás korától pedig egyedül olvasta a könyveket. Később, amikor már alsó tagozatos lett, és a család valamelyik tagja egy kérdésre nem találta a választ, ő megmondta. Tíz-tizenegy éves korára annyit olvasott, olyan széleslátókörű lett, hogy szinte mindent tudott, amit egy jobb képességű, tájékozott felnőtt. Na és ebből a kitűnően tanuló gyerekből lett a költözés után az ötödik osztály végére hármas, a hatodik osztályban kettes, és a hetedik osztályban bukácsoló tanuló. A fiú ugyanis nemcsak arról nem vett tudomást, hogy élete negyedik városába is el kellett költöznie a családdal, de arról sem, hogy iskolába jár: egyáltalán nem tanult. Kényszeríteni pedig erre még az édesanyja sem tudta.

Ha ebben nem is, de annak elérésében, hogy a fiú minél kevesebbet

találkozzon az édesapjával, a tanárnő nagyon kreatív volt. Tudta, mert a korábbi költözései során megtapasztalta, hogy az apa-fiú együttlét segíthetne a gyerekeknek a trauma feldolgozásában, mégis mindent megtett annak érdekében, hogy ne találkozzanak. Persze az összes ilyen, a bírósági végzés szerint az édesapának járó napok alkalmával ezt nem sikerülhetett elérnie, mondjuk a tanszünetek esetében, mert ugye, ha történetesen egymás után többször sem hajlandó beleegyezni a fiú utazásába, a gyámügy végül akár el is veheti tőle a gyerek felügyeleti jogát, így aztán ilyenkor inkább a jól bevált manipulációs eszközei valamelyikéhez fordult. Az új iskola első tavaszi szünete előtt például megkérte a fiú irodalomtanárnőjét, hogy az osztályban hirdesse ki: akinek kedve van, vegyen részt egy novellapályázat diákzsűrizésében. Mindössze három jelentkező kellene, mondta az irodalomtanárnőnek, és egyikük már meg is van, hisz a fia biztosan örömmel vállalná, nagyon szeret olvasni. Az akció hátterét a volt férj csak a tavaszi szünet második napján kezdte feltérképezni, azt követően, hogy megkérdezte a fiától, ugyan árulja már el, mit olvas olyan régóta és elszántan a laptopján. Miután a gyerek elmondta, miről van szó, és meg is mutatta a zsűrizendő novellákat, közösen számolták ki, hogy csak akkor tudna végezni az olvasással a tavaszi szünetben, ha mindennap valamivel több mint tizenegy írást pontoz, és tekintve a hosszukat, ez körülbelül nyolc órát venne igénybe naponta. Emellett gyakorlatilag csak a háromszori étkezésre jutna idejük, semmi mást nem tudnának a szünet ideje alatt csinálni. Így aztán a volt férj felhívta telefonon az irodalomtanárnőt, aki megerősítette a férfi feltételezését, tudniillik, hogy a kezdeményezés mögött a volt felesége áll, aki szerint, legalábbis az irodalomtanárnőnek ezt állította, ez egy kísérlet, egy onlajn nevelésméleti munkájának statisztikáját segítené vele a diákzsűri eredménye.

Az irodalomtanárnő meglepően megértő volt, azt mondta, nem szeretné megakadályozni az édesapát abban, hogy a szünet ideje alatt minőségi időt töltsenek együtt, ezért megígérte neki, hogy beszél az édesanyával: tolja ki néhány héttel a novellák pontozásának határidejét.

Ennek persze az asszony nem örült, hisz egyértelmű volt, hogy azt akarta elérni: ha már el kell engednie a fiát, legyen úgy az apjánál, hogy tulajdonképpen még sincs ott. De ez a terve például túl átlátszóra sikerült, ezért is szerzett róla tudomást a volt férj, és természetesen így viszonylag könnyen meg is hiúsította.

Az ehhez hasonló kudarcok olykor finomabb megoldásokra sarkallták a

tanárnőt, tudniillik, hogy az apa ne jöjjön rá az adott manőverére, de gyakrabban inkább feldühítették. Ilyenkor meg kellett torolnia, hogy keresztülhúzták a számítását, és ezt akár a legegyszerűbb eszközökkel is megtette, mindegy volt, hogy betegségre, iskolai programra vagy családi eseményre hivatkozva, de valamilyen belső késztetésre mindenáron el kellett érnie, hogy a következő néhány kapcsolattartás alkalmával a gyerek ne mehessen az apjához.

Persze nemcsak a kisebbiket, a nagyobbik fiút is megviselte a költözés.

A barátjától, akinél lakott, többnyire kéthetente utazott el a közel háromszáz kilométerre lévő édesanyjához, azután pedig, a következő két hetet követően a száz kilométerre lévő édesapjához. Így általában felváltva látta havi egy-egy alkalommal a szüleit.

A kislányt ugyan a költözés látványosan nem viselte meg, az édesapjától való távollét annál inkább.

Főleg onnantól, amikor kezdte megérteni, hogy ezután már soha nem lesznek együtt ők ketten mindennap, ezután már soha nem lesz olyan közös életük, mint eddig volt, csupán kéthetente találkozhatnak, és akkor is csak hétvégére.

Kezdte megérteni, de elfogadni nem tudta.

Azt, hogy a kislány a hétköznapokban hogyan éli meg a távollétét, a tréner többnyire a kisebbik fiútól, illetve a fiúk édesapjától tudta, hisz a gyerek inkább neki mesélt. Általában nem önmagától, mert az édesanyja továbbra sem szívlelte, ha bármilyen információ kijut a szűkebb családból, de az édesapa kitartó érdeklődésére olykor-olykor mégis elárult ezt-azt.

Például, hogy reggel, amikor óvodába, iskolába tartanak, vagy mondjuk délután a boltba, a kislány néha megmakacsolja magát.

Egyszer csak megáll, és nem hajlandó továbbmenni.

Ordít, toporzékol, aztán elsírja magát, és azt kiabálja kitartóan, hogy: – Apát akarom! Apát akarom!

Olyankor semmivel sem lehet őt lecsillapítani, mesélte a kisebbik fiú. Nagyon rossz hallgatni a sírását, ami néha tíz-húsz percig is eltarthat, és az emberek közben kinéznek a házak ablakain, a járókelők megállnak, és kérdezgetik, hogy mi a baj, kislány, talán fáj valami? Olyan is volt, hogy a sírás és ordítózás miatt késtek el az iskolából, ezért az édesanyjuk most már

külön viszi őket. Míg elkíséri a fiút az iskolába, a kislányra a szomszédasszony vigyáz, mesélte a gyerek.

A tréner egy-egy hétvégi utazásakor előfordult, hogy a nagyobbik fiú is éppen akkor volt az édesanyjánál, és amikor vasárnap este visszavitte a kislányt, összefutott vele a ház előtt vagy meglátta őt a buszmegállóban. Ilyenkor teljesen természetesnek vette, hogy hazafelé együtt utaznak a közel háromszáz kilométeres úton a megyeszékhelyig, nemcsak azért, mert mindenképpen keresztül kell autóznia a fiú gimnáziumának városán, hanem mert így legalább tudnak kicsit beszélgetni.

Persze ezeken az utakon is megtudott ezt-azt az immár szűkebb családról, így a kislányáról is. Többnyire akkor, amikor a fiúban alábbhagyott az édesanyja ilyen alkalmakra kilátásba helyezett retorziójának rémképe, hisz az első közös utazás után a nő határozottan megtiltotta a gyereknek, hogy a trénerrel együtt menjen hazafelé, de csak annyit ért el vele, hogy azután a fiú nem kötötte az anyja orrára a közös utazást, a megfélemlítés gépezetébe tehát hiba csúszott. Olykor-olykor kimondottan jókat beszélgettek, és volt hogy akár az egész út idejére is elfelejtették a fenyegetést, ilyenkor sok őszinte pillanatuk volt egymáshoz, ami már önmagában megérte a közös utat.

A tréner erre az időszakra ma sem tud fájdalom nélkül emlékezni, hiszen esetenként a nagyfiú is szörnyű dolgokat mesélt, de az nem volt kérdés, hogy az igazat mondja, mert ő maga is hasonlókat tapasztalt, csak az ellenkező előjellel: amikor a kislány nála volt hétvégére, sokszor nem akart visszamenni az édesanyjához.

Egy hatéves gyereknek azt nagyon nehéz megmagyarázni, hogy ha szeretlek, hogy ha azt akarom, hogy itt maradj velem, akkor miért viszlek mégis vissza akár erőszakkal is.

Volt, hogy a kislány karmolt és harapott, de hiába szakadt meg majdnem a tréner szíve, muszáj volt menni, mert az asszony már egy-egy rövidebb vasárnap esti késés esetén is ott állt hétfő reggel nyolckor a gyámügy ajtaja előtt nyitásra várva, mi lett volna hát, ha adott esetben egyáltalán nem mennek vissza aznap.

Persze megpróbálkozott a belátására hatni, de bár ne tette volna, mert csak beigazolódott a gyanúja, hogy az asszony képtelen a gyerek helyzetébe képzelni magát, vagy ha igen, akkor nem sok érzelmet vált ki belőle az egyébként maga generálta helyzet.

Volt olyan is, hogy a tréner felhívta a tanárnőt telefonon, ugyan, hallgassa már meg, hogyan ordít és sír a kislány, mert tudja, hogy nemsokára indulniuk kell.

– Nem akarok visszamenni! Nem akarok visszamenni! – ezt hajtogatta a zokogó gyerek, ám az asszonyt természetesen ez sem hatotta meg, így aztán a trénernek előbb-utóbb muszáj volt beszíjaznia őt az autó gyerekülésébe. El kellett induljanak időben, mert ha késnek, ismét valótlan tartalmú beadványokat írogathat a gyámügynek, hogy például állt a forgalom, mert baleset történt. A késés valódi okával ugyanis, hogy a gyermeket nagyon nehéz volt rávenni a visszaútra, hiába próbálkozott, azt az érvelését elutasították.

Őt, aki számára a világ legnehezebb feladata a gyereksírást elviselni, még az idegen gyerekekét is, ez mindig nagyon megviselte. Ha síró gyermeket hall, ösztönösen a segítségére siet – ahogy a saját gyereke esetében is első dolga volna megtenni normális körülmények között, de ha ebben a helyzetben tenné, akkor akár örökre is eltilthatnák tőle.

A kislány egy idő után látszólag beletörődött abba, hogy menniük kell, hogy csak kéthetente láthatják egymást két napra, de ennek a beletörődésnek azért ára volt.

Nem egyszer előfordult, hogy amikor megérkeztek az édesanyja háza elé, kiszálltak a kocsiból, és megálltak a kapu előtt, hogy becsengessenek, a kislány bepisilt: a nadrágja néhány másodperc alatt átnedvesedett.

A tréner azt is csak évekkel később, már a per alatt olvasta, hogy a gyerekek azzal a bizalommal jönnek a világra, hogy a szülei szeretni fogják őt, ezért bármit is csinálnak, bárhogy is bánnak vele, nekik az lesz a szeretet.

Ha kegyetlenek lesznek vele, azt fogja hinni, az a szeretet.

Ha kiabálnak vele, azt fogja hinni, az a szeretet.

Ha nem törődnek vele, azt fogja hinni, az a szeretet.

Ha otthagyják őt, azt fogja hinni, az a szeretet.

De ha kedvesek vele, azt fogja hinni, az a szeretet.

Ha gyengédek vele, azt fogja hinni, az a szeretet. És ha figyelnek rá, azt fogja hinni, az a szeretet. És ha szorosán átölelik őt, azt fogja hinni, az a szeretet.

Mert a szülő tanítja meg neki a mindennapokban, hogy mi a szeretet.

Amikor pedig majd egyszer valaki úgy fog bánni vele, ahogyan a szülő bánt vele gyerekkorában, akkor azt fogja hinni, az a szeretet.

Ha a tanárnő azt akarta elérni, hogy a kislány csak tőle tanuljon, és csak azt, amit ő meg akar vele tanítani, akkor a legjobb úton járt, gondolta a tréner.

A csillogó szemű, közlékeny gyerekből négy hónapnyi távollét után, mire betöltötte a hatodik életévét, szorongó, néha agresszív, de többnyire hallgatólag kisgyerek lett, olyan, akinek látszólag minden indok nélkül elered a könnye.

Idővel beletörődött a sorsába, és akkor már nem mondta, hogy az édesapjával akar maradni, nem mondta, hogy nem akar visszamenni az anyjához. Azután már képtelen volt úgy nézni a világra, ahogy korábban.

És a tréner sem tudott úgy nézni a világra, mint korábban.

De mindezt csak akkor kezdte sejteni, amikor már a harmadik ismerőse mondta neki, hogy a kislány mennyire megváltozott, pedig nemrég még olyan szép, mosolygó szeme volt.

Akkor válik egy gyerek szeme halottá, ha fájdalmas, amit lát, gondolta a tréner.

Bizonyára önkéntelenül is úgy védi magát, hogy leállítja saját érzéseit.

Ha sérül, akkor valamivel kompenzálnia kell. Lezárja magát a további fájdalom elől.

Gyerekkorában és fiatal felnőttként maga is elég sok ilyen üres tekintetű, halott szemű embert látott. De az sem lehet véletlen, gondolta, hogy az utóbbi hét-nyolc évben, mióta ismerte a tanárnőt, egyáltalán nem találkozott ilyenekkel.

Ez csak azt jelentheti, hogy immár ő is ilyen halott szemű, üres tekintetű ember lett, aki nem ismeri fel a hozzá hasonlókat.

Bár továbbra is igyekezett megtenni minden tőle telhetőt, hogy szeretetteljes légkört teremtsen a lányának, valójában abból a nagy távolságból nem volt esélye. Még fél éve sem éltek külön, már érezte, hogy az asszonynak sikerült elérnie az egyik célját: a kislány mélységesen csalódott az apjában.

Az az ember, akiben a világon a legjobban megbízott, akihez fordult, ha bajban volt, akitől mindig mindent kérhetett, cserben hagyta őt.

A kislány úgy érezhette, gondolta a tréner, hogy az apja egyik pillanatról

a másakra megtagadta őt – annak ellenére, hogy ő mindent elkövetett, hogy az édesapja tudomására hozza: vele szeretne maradni.

A kislány látszólag beletörődött a sorsába, mert nem tehetett mást, de mélyen belül azért ott maradt benne a remény, és esetenként azt is az édesapja tudomására hozta. Azzal vigasztalta magát, amit az édesanyja mondott neki jobb híján, hogy elfogadtassa a gyerekekkel a helyzetet: ha majd itt is éltél hat évet, mint ott, akkor eldöntheted, hogy hol szeretnél lakni.

Ezt a kislány mindig úgy mondta a trénernek, mintha őt is vigasztalná vele.

Hogy már csak hat évet kell várni, és akkor újra együtt lehetnek.

Egy évvel később sem felejtette el. Úton hazafelé egyszer csak megkérdezte: tudod, apa, hogy már csak öt évet kell várni?

És tavaly nyáron megint eszébe jutott.

Újra tudomására hozta az apjának, hogy már csak négy évet kell várni.

Most pedig, az egyik nyári vasárnapon, amikor hazaérkeztek, megkérdezte:

– Apa, ha hatból három letelik, akkor mennyi marad?

– Három – felelte a tréner, és a kislányra mosolygott.

– Akkor jól számoltam – mosolygott vissza a gyerek. – Már csak három évet kell várni, és visszaköltözhetünk!

– Azt hittem, már elfelejtetted – mondta a tréner.

– Sosem fogom elfelejteni – mosolygott megint a kislány. Ő pedig, ha lehet, még annál is szomorúbb lett, mint ha a gyerek nem emlékezett volna, mert tudta, hogy a kislány nagyon nagyot fog csalódni: hiába telik majd le a hat év, az anyja nem tartja be az ígését. Hisz valójában nem is ígélet volt, csak egy átverés, csak egy újabb manipuláció a célja érdekében: hogy a kislány akaratát megtörje. Ez az ígélet is ugyanolyan súlytalan, mint amelyekkel elcsábította őt az édesapja mellől. Ugyanúgy nem fogja betartani, mint mondjuk azt, hogy ha elköltöznek innen, kastélyban fognak élni, vagy azt, hogy az új helyen majd lesz a gyerekeknek kiskutyája.

Oláh András

visszaálmodtalak

kéz a kézben jártuk az óváros utcáit
gyömbéres kávét kavargattunk
a cukrászda teraszán
a megdőlt füzeket bámultuk a parton
aztán elengedtelek
nem vonunk mérleget
mégis adósságban úszik azóta a lélek
megesik hogy nem szólsz semmit
mint amikor tetten értelek
nincs több hervadás
az esőt várod hogy essen
én pedig hogy elálljon
a beletörődés hiánya ez
nem tudjuk hol kezdődik
a szívek árvasága
csak azt hogy ott felejtettük az időt
egy lestrapált bakelitlemezen
mert még mindig a múltat szorongatjuk
s elkurvult álmokkal
kötünk kompromisszumot
varjak dúlják szét
a diólevélbe takaródzó kertet
szél dúdolja az ötödik szimfóniát
nincs több csatlakozás
a felismerés szorongással tölt el
hiába álmodtalak vissza
lekéstelek megint

részletek

levegőt kapkodva kifulladásra érkezett
álltam sután a sarkon
mozdulatlanul
mint egy soha le nem bomló
eldobott műanyag palack
elkészt megint
mégis ő támadott
„tudod te hányszor vártam rád hiába?”
ez a szívtejéki szúrás is
könyvjelzője az emlékezetnek
a kávézó teraszáról
pásztázom a térfigyelő
kamerák vakfoltjait
vajon mit rontottunk el
holtvágányra futottunk
már semmi sem a miénk
s elszaporodtak a veszteségeink
de ami nincs talán nem is volt
látom combjai összezárnak
határozottan félretolja a kávéscsészét
arcán sem enyhül a dac
ma is lesz virrasztás holnap is
egyszer majd kikopik
az emlékeimből
de az idő fölpuffad mint a vízihullák
ha megölelném összetörne
ám ezek már csak jelentéktelen
apró részletek

töviskoszorúk

hiába próbáltam kihátrálni
a múlt nem köt kompromisszumot
pedig már csak az egyenes
gerincű nyárfasor
emlékeztet a tanyához vezető útra
érezem a forró homok cirógatását
de a domboldal kiszáradt
a szőlőtőkék csonkjai
is alig látszanak
túl sok a lakatlan sziget
a gémeskút ostora is rég feladta
idegenként ugatnak meg a kutyák
szürreális akkordjaikkal
átirányítanak egy időn túli világba
ahol a petróleumlámpa sápadt
fénye emlékeztet tartozásainkra
átszíneződött minden
de a kialakult idő töviskoszorúi
közt örökké várni fogsz

Acsai Roland

Egy eldugott helyen

A tyúkok napsütésben
egy régi udvaron.
Lábukban csillagképek,
az út poros nagyon.

Káráló kotlóstyúkok
és pelyhes kiscsibék...
Szaladnánk mind a múlthoz,
ha múltunk lenne még.

Találnánk friss tojásra
egy eldugott helyen,
futnánk be egy kis házba –
hullna nyárfa-selyem.

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA:
Athén

Nyárfák ősszel

A parti nyárfák őszi szélben
egy csütörtökön, kora délután.
Egy padon ültem, nem beszéltem.

Zúgtak innen és túl a léten,
az ősz eljött megint a nyár után:
a parti nyárfák őszi szélben.

A lombok nem hulltak le, még nem,
de nem leli majd őket január.
Egy padon ültem, nem beszéltem.

Patak futott, akárha régen:
hol fodrozódva, hol tükörsimán.
A parti nyárfák őszi szélben.

Fény tündökölt a sok levélen,
emberek sétáltak el és kutyák,
egy padon ültem, nem beszéltem.

Még mindig tiszta volt az ég fenn,
és a nyárfák csak susogtak tovább.
A parti nyárfák őszi szélben,
egy padon ültem, nem beszéltem.

Kopriva Nikolett

Átkok

A molylepkék

a szobor szemhéja alól repültek ki.
Rágják párnámban az álmokat,
a szövetbe ragadt Hold fénye
szárnyaikra fröcsög.

Az egyedüllét

vézna kutya. Nagyanyáim kabátja alól
bújt elő. Anyám játszópajtása lett,
helyette nyüsztített, amikor megszülettem.
Járni, beszélni tanított,
esővízes bundájába kapaszkodtam.

Suttogja, ő húgom és bátyám,
barátom és ellenségem,
ősöm, gyermekem.

Amikor felejténék, visszhangokkal teli szobám
emlékezik.

A sárgaszemű kirakatüveg

szilánkjeiben ördög álmodik.
Nagyanyáim mondták,
arra vár, hasadjon meg az üveg,
keltse életre a szellemarcú fákat.

Nem hittem az átkokban, aztán

megláttam a szoborban önmagamat.
Közsigereimben esővíz,
arcomon a világűr közönye.
Madarak kastélya vagyok,
falevelek szeretője,
hajléktalanok barátja.
Imádkoznak hozzám,
leköpnék.

Szemhéjam alatt molylepkek
röpködnek, szárnyukon a Holddal.
Lábamnál kutya dadog,
alvajár az ördög,
nagyanyáim varjútestben
ülnek vállamon.

Öreg épület sebhelye

az ablak, amelyre nézek,
szűk a csillagoknak.
Lakója ismer.
Amikor ujjam törik, szemem kaparják,
varázsénekekkel altat.
Látom gyermekből
vénasszonnyá zsugorodni.
Koporsójából is engem bámul.

Padlásomra ráncos tündér

költözött, felpróbálta kinőtt életem.
Visszhangokkal teli szobám beszél
hozzá. Otthagyott lépteim
horzsolják álmait.

Kürti László

főszerep

egy perc, és megcsókol az élet,
mire magadhoz térsz, már minden
lángban áll. előbb csak takargatnád,
tudom, a szemérem – de ahogy
felcsap a tűz...

van magasabb szabály.

elég egy perc, s többé nem ismersz
magadra. rohansz haza, talán még
menthet hidegzuhany. de ahogy ömlik
nyakadba a víz, rájössz, hogy innentől,
aki vagy, már ernyő nélkül, zuhan.
jéghideg víz sistereg a testen,

gőzölgő láz ellen nincsen pirula.
félteve őrzött kincsed kútba ejtve, többé
már te sem vagy önmagad ura. persze,
egy jó szerep még kimenthet naponta.
csalhatsz, győzhetsz, lehetsz – varázsos.

kegyeidért esedezhet a város.
de te már tudod, hogy mindened oda.
egy perc, és ami szeretetben zsongott,
most böglyök dongják, nyári marhatelep.
nem érted, ha rajonganak szénaszag-sorsodért,
talán kalandból vágnak együtt lenni veled.

Szálinger Balázs

Mintha repülnék

(részlet)

Rozsnyó és környéke

Iglóról hazafelé jövet Rozsnyó. Sárival Veszverésen reggelizünk az útke-resztesződésnél lévő kisbolt előtt: zsömlé, szalámi, tej, sajt. Kávét viszont, mondtam, Rozsnyón igyunk, mert bár nem most terveztem odamenni, az a következő állomásom, történetesen mindjárt ott leszünk.

Megállunk a főtéren. Első látásra szerelem, mindkettőnknek. Jókedvűen sétálgatunk, mikor megszólít valaki. Ambrus Ferenc az, akit nem ismerem meg, de azt mondta, egyszer már söröztünk együtt Grendel Lajossal Pozsonyban. A tényre emlékszem, de sajnos semmi másra. Leültet minket egy kávézó teraszára, hozza a kávé, mi pedig csak nézünk. Iglóról jöttök, kérdezi, aztán balra mutat, a tér sarkába: abban a házban született Pákh Albert, az ő apjánál vendégeskedett Iglón Petőfi. Máris megvolt, ki lesz az, akire majd rácsimpaszkodom, ha jövök. Csoda, hogy otthon érzem magam? Sokat ígér ez az előrehozott kávé, kifejezetten érzem, új szakaszba ért az utam.

A megfeszített július után szerettem volna tartani egy párhetes pihenőt, mert félttem, hogy egyszer csak elalszom az autópályán. És most, három hét elteltével itt vagyok, Rozsnyón. Petőfi azt írta, olyan a város fekvése, mintha alamizsna volna, amit egy koldus kalapjába szórtak. Lenyűgöző ez a bájos, reneszánsz főtér, közepén a tűztoronnyal. Nem sok középkori főtér maradt ránk, Magyarországon talán Kőszeg ilyen, de Kőszeg inkább afféle német műalkotásnak érzem. Igazán magyar és középkori főteret eddig csak Nagybányán láttam. Most válik világossá, hogy Rozsnyóé a másík. Az idő is jó, a kedvem is jó.

Bár a városnak itt is csak mintegy ötöde vallja magát magyarnak, mégis magyarabbnak érzem, mint Nagybányát. Gondolkodtam ezen egy ideig: talán mert az itteni többségiek kulturálisan jóval közelebb állnak hozzánk. És valóban: ugyanolyan ruhák, ugyanolyan telefonok, ugyanolyan autók

és szokások, és a folyamat tényleg nagyon érdekes: bár a magyarság erodálódik, kulturálisan mintha a szlovákok helyezkedtek volna bele az itteni közegbe úgy, hogy azt nem akarják megváltoztatni. Megkockáztatom, bár ehhez szükségem van arra az előnyre, hogy egy költő bármit mondhat, szép lassan nyelvcseré zajlik, de a város kultúrája mintha nem változott volna. Nem látok csonkolási nyomokat. Mondom úgy, hogy persze nem láttam ötven vagy száz évvel ezelőtt. A főtéri helyek, üzletek, szobrok, a város kiszögellései valami olyat őriznek, amiben kicsit sem érzem magam idegennek. Nincs szükség Trianon-vinnyogásra, nem érzek olyat, hogy bezzeg régen, nincs a levegőben, hogy azelőtt. A Piroska teraszán fogadott Feri, és máris mondta az irányt.

Irány a szállás, a központ peremén, és közben megtudom, hogy a hegyen, az Ivágyón, ami a teraszommal szemben van, négy medve él.

Az első út Betlérre vezet. Rozsnyó urai az Andrássyak voltak, valahogy úgy határozták meg a város fejlődését, ahogy Keszthelyét a Festeticsek. A betléri kastély példás állapotban van, egy az egyben megmaradt a főúri bútorzat, még az alagsorban lévő, 1905-ből való, félelmetes villamos kapcsolószekrény is eredeti. Amiben nem kevés muzeológusi munka lehet – hiszen nyilván nem lett volna bonyolult mindent elvinni Pozsonyba, hogy egy ottani múzeum raktárában porosodjanak. A Kárpát-medence második legnagyobb, éppen megmaradt főúri könyvtára! (Na, melyik az első?)

Közben szépen mélyül a beszélgetés Ferivel. Rajongásának egyik tárgya, célszemélye, a 19-20. század fordulójának grófnéja, Franciska, éppen regény készül róla. Dénes gróf felesége bécsi polgárlány volt, a házasságuk rang alatti szerelmi házasság, ami miatt Dénes lemondott elsőszülöttségi jogáról, és csak később, az ezt átvevő György öccsének korai halálakor szállt rá vissza az örökség. Franciska pedig roppant népszerű lett a környéken – bár ugye azon az alaphelyzeten, hogy polgári származás + szerelmi házasság áldozattal... már csak rontani lehetett volna. Nos, nem rontott. A művészetpártoló, adakozó, szegényeket támogató grófné kultusza él ma is Rozsnyó környékén.

Az Andrássyak nem voltak ágrólszakadtak, a kastély terei, festményei, berendezése, minden fényűző, ugyanakkor nem giccses – valószínűleg egy

nő keze nyomát látjuk. Vezetőnk egy művészettörténész hölgy, aki könyvet ír egy másik hölgyről, aki a háború után rendbe rakta a gyűjteményt, és sokat tett azért, hogy megmaradjon-visszaálljon a kastély régi fénye. Minden férfi mögött áll egy (két, három) erős nő. És akkor az Andrássy Gyula-Erzsébet királyné-nexust még nem is vettük ide. Az Andrássyak szerettek vadászni, a földön kos és medve trófeája, az alagsorban minden kiállítva, amit Afrikából hazahoztak (múmia, krokodil, levágott elefántfej, ami csak felfért a platóra). Az egyik ajtó fölött ovális kép, Franciskáé, Feri örül, hogy felismerem, ugye figyelek?

Odalent, a 120. jelzet alatt márványszobor, a mi tacsukánk, drágakő szemekkel. Jó, ez giccs. De az is lehet, hogy egyszerűen csak szerették a kutyust.

Mielőtt beért Rozsnyóra, a veszverési ebéd után nem sokkal Petőfi is átment Betlérre, de nyilván esze ágába se volt idejönni. Ő a várak szerelmeseként járt – a kastélyokba csak a kor hatalmasait látta, dicsőség nélkül. Miközben ugye pont ugyanarról van szó: éppen a középkori várak nagyurai voltak, akik egy idő után leköltöztek a hegyről a völgybe. A várak világa viszont már épp elég messzi volt, abba könnyebb volt belelátni a régi dicsőséget. Pedig az akkori mindennapok se voltak makulátlanok, volt ott minden, hatalmaskodás, harácsolás és erőszak. Romantikusként áhítattal gondolt a várakra, az alsóbb réteg tehetséggel felemelkedett fiaként pedig utálta az arisztokratákat, az egész mágnás kócerájt. Apró ellentmondás. Elment a kastély alatt, és, gondolom, sütött a bal oldala, oly szeretettel gondolt az Andrássyakra.

Akárhogy is: 1845-ben Betlér a kor sok általános bajának egyik szimbóluma lehetett, joggal, az ő szemében – 2024-ben pedig kötelező magyar kultúrtörténeti helyszín, és mindkettő logikus. Nem keveset fordult közben a világ.

Vacsora egy belvárosi helyen, és bárhogy próbálók fókuszálni újra és újra, nem tévedek, mindig csak ugyanazt látom a tényéromon: lángost, egy szál árvácskával. Ilyet sem ettem még. Aztán aktuális szerelmi témák, természetesen.

Másnap két kirándulás, Gömör két ellenkező irányába, keletre és nyugatra. Krasznahorkaváralján kezdünk. Megnézzük az Andrássyak mauzóleumát (kívülről, mivel zárva), aztán a faluban a csodaszecessziós Andrássy-galéria lépcsőjén töltünk egy kis időt, de nem sikerül bejutni. A parkból szépen lát-

szik a falu fölé magasodó vár, a kertek végében már a várhegy kezdődik. Feri mesél a bő tíz éve esett tűzvészről. A vár persze nem látogatható, még tart a felújítás. De később megtudom, van itt egy kultúrtörténeti érdekesség: többszáz éves székek egy tanácsteremben, tizenkét szék az asztal körül, és mindegyik más-más magasságú, mégpedig a tanácstagok testméretére igazítva, hogy amikor az elnök körülnéz, mindenkinek a feje vonalban legyen. Végre egy jó ötlet.

Azt mondd, még évek. Nem megy. Nincsenek évek.

A következő állomás Dernő. Feri tanított valamikor ebben a faluban, odafele a hegyeket magyarázza, hogy melyikhez milyen monda kapcsolódik. Dernő vasöntödéjének köszönhetően páratlan virágzás volt itt valamikor: a Lánchíd vasszerkezete is itt készült. Gömört említették „a Monarchia vasmegyéjeként” (ízlelgessük ezt), Dernőt kis Pestként – és tessék, a valamikori vasgyár közelében ülünk éppen, a Café Kispest teraszán. Forgalmas kávézó egy szépen felújított régi épületben süteménnyel, több helyiséggel, kis színpaddal, gyerekeknek való résszel, valahogy nem következik a faluból egy ilyen hely. És úgy látszik, megél, mert sorra állnak meg az autók. A teraszról Feri telefonálni kezd, kihangsúlyja.

– Marika, egy magyarországi költő barátommal felsétálunk a romtemplomhoz, elmegyünk hozzád, az nem lesz annyira rossz neked, ugye?

– Úgy lesz, ahogy lesz, Ferike, mindig úgy van, ahogy van.

Marika a következő faluban, Lucskán lakik. A pici Lucska nagyon népszerű falu, nincs ipar, nem is volt, van viszont sok, régről élő helyi hagyomány, meleg vízű patakok meg egy korai gótikus templom romja a falu felett. Marika hídján hagyjuk a kocsit, beköszönünk, de megyünk is fel a romhoz. Huszita templomnak, régi templomnak hívják, remek panorámát ad a környékre. Mire leérünk hozzá, az asztalon színes terítő és zöldségleves. Diófa alatt, farakás előtt eszünk. Hőség, de mennyire más a hőség egy sűrű, sötétzöld udvarban, diófa árnyékában! Gyönyörűen eltelik az ebédidő. Marika hetvenkét éves, és azt mondja, még nem érett az élethez. Évődnek, nevetnek. Nekem ez az egész nagyon tetszik. Szóba kerül, hogy holnap én már Keszthelyen leszek, mire Marika szeme felcsillan: elvinnél nekem egy

tököt? A kérdés annyira valószínűtlen volt, hogy nem mondhattam nemet. Már mért is ne vinnék el egy tököt? Kiderült, hogy egy keszthelyi lakberendező (aki lámpát csinál a lopótökből) nemrég vásárolt a neten Marikától egyet, csak hát éppen nincs sok ajánlat egy Lucska-Keszthely-fuvarra. Én pedig éppen ilyen ajánlat vagyok. Nem sokkal később, a kávéval együtt asztalra kerül a lopótök, ami holnap velem fog utazni az anyósülésen. Képzelt útítársam mehet hátra a csomagtartóba. Vagy talán itt is hagyom a huszítáknak, tépjék apró darabokra, nekem már nem kell.

Az Úti jegyzetek terminológiájával élve: boldog órákat töltünk együtt, lejjebb pedig: az Isten áldja meg őket. Ugye, jó Uram, vissz még utam Lucskára?

Rozsnyó megint. Miután Feri felmászta a főtéri tűztoronyba, alszom vagy másfél órát, és kirándulni megyünk, most nyugatra. Gyönyörű, nyugat-gömöri táj, hullámvasút, csodálatos idő.

Csetnek az első állomás, megpróbálunk bejutni a 13-14. században épült evangélikus templomba. Ebben működik Szlovákia legrégebbi orgonája (a fa, amiből az orgonaszekrény készült, 1484-ből való), de a középkori freskók még híresebbek – mintegy 200 négyzetméternyi felületet fednek le, és ilyen nagy középkori freskó nincs máshol az országban. De ez csak duma, hiszen nem jutunk be, nem láttam. Ami viszont látszik, bár elsőre nehezen hihető: félhold van a templomtorony tetején. Csetnek nagyon gazdag városka volt, a török időket leginkább a fegyvergyártásának köszönhetően úszta meg. Gondolja végig mindenki, mi hogyan történhetett. Most viszont szívszorító a település állapota. A templom mellett van a vízvár, régebbi mint a templom. Elsőre valami élményparkszerűség ugrott be, pedig nem: igazi középkori katonai objektumról van szó. A szóbeszéd szerint földalatti járat kötötte össze a templommal, ami a kilencvenes évekbeli felújítások idején igazolást nyert – viszont nem merték feltárni az alagutat, nehogy beomoljon a templom. Az út túloldalán romos, rózsaszín, egyszintes épület. Lehet, hogy ebben halt meg Gyöngyösi István, a Márfa Tárfolkodó Muranyi Venvs népszerű költője. Lehet, hogy nem.

Feri elkámpicsorodik, telefonál egy kicsit, hátha be tudunk jutni. Azt mondja, sebj, gyere, van másik! Irány észak, Martonháza, negyedórara Csetnektől, ott is van egy, kisebb, de jó lesz az is. A paplak kertjében, nyakig

fűkaszáló-jelmezben találjuk a lelkészt, akivel régről ismerik egymást. A lelkész kivetkőzik, és beenged minket a templomba. Az egész eddigi út egyik legszebb pillanata következik.

A csetnekihez képest aprócska templom, ráadásul a freskók csak a szentélyben (az elsőként felépült részben) vannak, de így is. Engem hagynak sétálgatni, Feri közben szlovákul beszélget a pappal. Lehalkított hangon, pedig csak hárman vagyunk, nem zavarnánk senkit.

Dehogynem! Ez a freskóegyüttes folyamatosan zajlik-történik-alakul, ezt zavarnánk. Akkor a pap bekapcsolja a magnót. Csilingelő, éteri, erősen palóc akcentusú női hang szólal meg, finoman visszhangzik a templom. Csontra fogyott emberek, szinte ördögök, nincs jó kedvük, szenvednek, viszik őket, mennek. Háromarcú szentháromság-ábrázolás az oltár mögött. Sírbatétel, kőbetétel, elpilledt katonák. Mogorva szentélyzáródás, fegyelmezd magad, nem rólad szól a világ. Igazi csoda, minden átjön, minden átmegy rajtam, és kívül marad minden. Már napok óta érzem, hogy le van téve a keresztem, amivel elindultam – hát itt már ezt sem érzem. Nincs más, csak ez a félelmes, együttérző, rám figyelő, engem értő, velem baszakodó és összekacsintó szabadság.

A rozsnói szálláson az éjjeliszekrényen boríték vár, az van ráírva: KÉK.

Ferinek előző este azzal hősködtem, milyen jól tudok pingpongozni. Ez elég jól hangzik olyan társaságban, ahol nem pingpongoznak klubszinten mondjuk negyven-ötven éve. Hát Feri nem ilyen társaság. Egyből elkezdek visszavenni, ahogy a pingpongos múltjáról mesél, de akkor már késő: megígéri, hogy másnap elvisz „a fiúkhoz” ütni egyet. Hazafelé Kisgencsen meg is történik, Feri tényleg elvisz „a fiúkhoz”. A falucska központjában emeleti terem, több asztallal. Itt edzenek, ők alkotják a csapatot, amely a szlovák bajnokságban játszik hétről hétre, versenyszerűen. Feri azt mondja, sajnos a fiatalok kikoptak, nem nagyon érdeklődnek a sport iránt – maradtak ők. Két szlovák úriember, az egyik későhetven, a másik nyolcvan. Az idősebbel kezdem, a másik ülve nézi, és nagyjából meg is állapítja, amit kell. Feri vagy egy óráig hagyja, hogy szórakozzanak velem az öregek, majd autóba ülünk, és azt hiszem, többet nem firtatom a pingpontudásomat.

A ChatGPT-t kérdezem: ha egy alvó hatéves gyereknek sokszor a fülébe súgom, hogy köszönöm, hogy ma ilyen jó voltál velem, azt meghallja-e valójában? Azt mondja, ha tudatosan nem is érzékeli, a tudatalattijára hatással lehet. Sőt: „Az alvás közbeni tanulás és érzelmi befolyásolás kutatásai szerint a pozitív üzenetek és szeretetteljes szavak hatással lehetnek a gyermek érzelmi állapotára és önbizalmára”.

Másnap rendben leszállítom a lopótököt a Dunántúlra.

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Kékben

Cséby Géza

Egykor én is...

Egykor én is
ott feküdtem,
legényes ifjúságom
idején,
a vén diófa
lombjának
árnyékot adó
hűvösében.
Fürge pillangók
cikáztak
a kéklő ég alatt,
lestem a Badacsony
meredek lejtőin
lefutó szőlőtőkék
katonás sorát,
Bacchus lakául szolgáló
borórzó pincéket
s a hegy
bánya-vájta
szürke sebét.
Ha leszaladtam
a kút melletti úton
a rézgálic illatú tőkék közt,
vörös-bőrű körték
nektárát szürcsöltem
és ellophattam
a forró levegőben
röpdöső
vad darazsak
elől
az érett,
öklömnyi gyümölcsök

zamatát.
Néha
Tóth Annuska,
a vincellér lánya
szegődött
játsszótársul,
máskor
Laci bátyámmal
róttuk Lábdi poros,
Római útját,
vagy felkapaszzkodtunk
meredek lépcsőin
a hegynek –
egészen
a Rodostóig.
Vele jártam először
Ranolder
híres keresztjénél,
a hegytetőre
bivalyokkal –
vagy másfél évszázada –
felvontatott
kőkorpusznál.

Évtizedekkel később,
Wollmuth Péter polgármesterrel
lépdeltünk
a moha-lepte lépcsők
kicsorbult fokain,
fel a Rodostóig,
Tatayék egykori házáig -
emléktábla avatóra.
Ott álltunk
Ágotával és
Gézával*
az omladozó

falak
árnyékában,
a szűrös bozóttal
benőtt terasz
hiányos kőlapjain
kerestük
a már fel nem tároló
régi tájat.
A bazalttól felforrósodott
forró nyarak
és a fagyos telek
emlékét...

Mára távoli üzenetek
hordozói lettek,
a Ranolder-kereszt
kövei közt egykor
szaladgáló
apró gyíkok,
a sziklaoszlopok
meredek,
számunkra
megmászhatatlan
bazaltorgonái,
a gálic-szagú
cementhordók,
a Római út
nyári napokon gomolygó
pora
s a gyermekkor
megannyi
gondtalan
játszódása.

Ifjúkorom egykori
víg napjai

jutnak eszembe.
Mert emlékszem
a fák közt megbújó
Szent Ignác kápolnának
harangszavára,
a reggel
álmosan ébredő,
harmatosan üde
tájra,
az élesen füttyentő
vonatra,
a rokon Mojzerékre,
akik –
nagybátyámhoz hasonlóan
átmentettek valamit
annak a régi
úri világnak
hangulatából.

A vén diófát
már rég kivágták,
a szőlő konyhakertté
zsugorodott
s a vörösbélű körte
sem kellett
senkinek.
Mert múlik az idő,
új diófákat,
szőlőket
és pirosbélű körtéket
ültetnek.
Másutt
tájidegen tujafák
nyúlnak az égig
a kivénhedt szőlőtőkék
évszázados sorai

helyén,
s a mezsgyék
kakukkfüves vonalát
cement és
vaskorlátok
sebzik halálra.

Mi valahol
a múltban
rekedtünk.
mert kötelékeinket
oly nehéz elvágni;
megjelennek
tetteinkben,
döntéseinkben
és megszépült,
soha le nem vetett
emlékeinkben,
mindabban,
amit életünk lényegének
nevezünk.

*Ágota és Géza= Tatay Ágota, Vasy Géza

Lángi Péter

A NYUGAT költőiről

((**Nem hajolt**

Dózsa György unokája volt,
Góg és Magóg fia.
Szembeszállt, dacolt, s nem hajolt,
Nem hajolt meg soha.

Embersúrús Bakonyában
pihent, álmodozott.
Vad Ugarral, Hortobággal
váltig hadakozott.

Percemberkék, jó Csönd-herceg,
disznófejű Nagyúr,
Téboly, langyos tespedések –
harca sosem csitult.

Élet hívta áldomásra,
s a magyar Pimodán,
mámoros birokra várta
a korhely ős Kaján.

Mégis ember, magyar maradt
embertelenségben,
életörző mag hó alatt
kurucos hűségben.

Meghalt, s lakájok támadták,
kisajátították,
önpusztító, lázas harcát
félremagyarázták.

Pedig, ha szól, ma is borzong
ósvi, csalárd ármány,
verseiben élet lobog,
reményes szivárvány.

Mégis prédikálj!

Születtek a versek tudósi gonddal
(ahogy az Úr kezében csöpp bogár),
börtönfalak kimunkált metrumokban,
melyeken rést a vágy talált csupán.

Vak dióléttől már megundorodva
kitört, s elborzadt: népeket darált
az iszonyú malom véres halomba.
Szakadt ajakkal békéért kiált.

Új rend jön, karmos széltől óvja fészket,
majd egyre több lesz, szánni kit muszáj:
csak hull a könnye millió szegényért.

S parancsot hall, mint Jónás hajdanán:
Te csak – talán csúfolnak, és nem érsz célt –,
a gáztett ellen mégis prédikálj!))

Babits Bihály

Szegszárdon születtem, színésznőt szerettem*

Szegszárdon születtem, színésznőt szerettem,
csábos szirénhangját nehezen feledtem.
Vénusz volt? Inkább tán vadászó Diána.
Szükségem lett volna Apolló lantjára,

vagy pánsípon kellett volna muzsikálnom,
meghallgatni dalom, hogy egyszer megálljon.

Ámde nemcsak szép volt, fenséges is, s büszke.
Hogyan is vethettem szemem ily szent szűzre?

Csak csodáltam, szólni hozzá nem is mertem.
Nem is akarta tán, s csapdájába estem.
Egy eltévedt nyila ejtett sebet rajtam,
s édes, égő érzést kaptam e kalandban.

Párkák szótte sorsom, hogy férfivá érlelt,
a pirosuló parázs halott hamuvá lett.
Ma asszonyi jóság óvón ölel engem,
aki egykor bohón színésznőt szerettem.

*"Megtaláltam" a Karinthy Frigyes által említett Babits Bihály-verset.

A Tisza-parton ballagott

Városa? Szeged volt az igazi.
S szomorú rónák leghűbb társai.

A Tisza-parton gyakran ballagott,
s hallgatta, mit zokognak a habok.

Érzékeny volt minden szenvedésre:
koldus, szegény, frontok sebesültje

együttérzésére számíthatott.
Hangulatát az ősz s az alkonyok

adták meg, magányos bú és a csönd.
Csak néha-néha apró örömök.

Lelke tárva az egész világra,
versekben gyűlt össze társasága.

Megidézett költőt, tudóst, királyt,
nosztalgiazgatva még annyi mást.

Verselte azt is, ki feltámadott,
ki Tápé népének reményt adott.

Az embert himnuszban magasztalta.
Az alkotó dolgozóknak – vallja

– munkája szentség, s méltán jár a jog,
cserébe, hogy legyenek boldogok.

És a szerelem? Anna örök bár:
rég emlékek, tompa vágy, de még fáj.

Bejár gyönyörű, víg temetőket,
ahol dúsan szép virágok nőnek:

Reméli, egy zsvány majd rátalál,
vénséges cimborája, a Halál.

Voltál-e boldog?

Voltál-e boldog? – kérdezted magadtól.
Mennyi ideig, vajon? Mit felelsz?
Ha ifjúságról szólsz vagy új tavaszról,
arany napról – talán pár perc, ha lesz.

Hisz tudtad, testté vasszegek, a kínok
szorítják össze az emberhajót,
s tudtad, hogy sáros, bűnös, rossz a bolygónk,
a rímes, furcsa játék is zokog.

Megéltél bár csodát, hogy jó volt élni:
a sugárkoszorút párod haján.

Félholtan hányszor kellett mégis írni:
magyar Jövő, szebb, így épül talán.

A fény is olykor keserű volt, tompa.
Mert jaj az út lélektől lélekig.
Szórhatsz akár lágy rímeket dalodba,
erő, remény elfogytak, és a hit.

Megfestett tollad sok gyönyörű képet,
a legszebb álmod boldog haza volt.
A lelked mélyén még sok szép dal égett,
tülekvés várt mégis, s józan robot.

Sikert se kaptál, pénzt, se egészséget.
Örök kemény harc és kudarc gyötört.
Egy hajsza minden igaz emberélet,
de béke jön majd: ember-utáni csönd.

A szúztól a sírig

Kosztolányi 10 legszebb magyar szavára

Szűzföld, szűzlány

sejtés, talány.
Érintetlen ártatlanság,
életesély s életre vág.

A csók

egymáshoz valók
édes közeledése,
új élet
fátyolos reménye.

**Anyaföld,
anyaöl**

új életet terem;
az anyaság szent érzelem,
halálilig óvó, aggódó szerelem.

A **gyöngy**
seb termette végtelen
gyönyörű gömb.
Volt, kit meggyötört,
össze ne törd!

A **szív**
lűktet, nyom s szív.
Életmotor,
eleven ritmust dobol.

Viszi-hozza
sokezer ér a **vért**.
Áramlik
az életért.

Ragyogó fény, jó meleg,
mit határ lezárt,
a **láng**.
De, ha engeded,
vigyázz, falánk!

Fényes, éles – a **kard**.
Csodáld, de használni ne akard!

Szorgalmas nyár után
gazdag az **ősz**,
szorgos élet végén
a haj az **ősz**.
Az örök álmat őrző **sír**
domború,
kit veszteség ért, **sír**,
szomorú.

Vjacseszláv Ivanovics Ivanov
Bronzlovas
Медний Всадник

Itt e képzelt Palmirában,
Itt e sarki délibábban,
Jöjj költőddel e világba,
Tengerparti sugárzásban,

Kit Ariadnának látlak
Tüzes kupáddal kezедben,
Flótán játszva mélabús dalt,
Vagy ámítva vad zenével, –

Hol himnuszok és fürtök közt
Bacchus vetkőzik a kéjnek...
Bús órán, mint füstfelhőkön,
Fakó topázok enyésznek,

Pörögve szép szabad táncba
Alkonyi levélhullásban,
Bújva esti maskarába,
Dalolj menád modorában!

Hiúzirhád szürkés-sárga
Koszorúzva fenyőtűvel,
Forgószéltől felkavarva
Részeg viharként pörögj fel!...

Állsz, lehajtva a melledre
Lelkes arcod, nyúzott arcod.
Szerteszórod letépkedve
A sok hulló rózsaszirmot

Unott kézzel a sötétbe
És a ködülte rostokba,
S mintha angyaloknak könnye,
Rózsa csapódik ablakba –

S nyugalom lett. Kuszálódván
Kékesszürke hullámokban
Mind elomlott – s átváltoztál
Lassan... Szegényes csuhában

Szibillának tűntél éjjel...
Megőszülve most mit mormogsz?
Fenyegetsz a sírral engem?
Vagy tán világvéget jószolsz?

Ujj a szájon hallgatásnak
Jele – s a halk beszéden át
Hallom rezes vágatásnak
Harsány s nehéz dobogását...

Megdöbbenek, s felkiáltok:
„Szűzlány, borzasztó ez nékem,
Dühödt rezes trappolások
Bilincses bűvöletében...”

S a Szibilla: „No, mily tompán
Csapódik a réz bádognak...
A lópaták most épp hullán,
A hullákon kopogtatnak...”
1905 – 1907

A Szép nomádjai Кочевники Красоты

Tiétek – ősöreg fák,
Temetők szűk tere,
A vándorló szabadság,
A Szép ígérete.

Minden nap változást ad,
Minden nap új tanyát:
A vándorlás csalás csak.
Örök fogsággal áld.

Ó, higgyetek csodákat,
S a ködvárról mesét,
Tavaszkok smaragdjának,
S hogy tágas minden ég!

Művész, mind, küldd rohamra
Sok ábrándménésed,
Hogy bekalászosítsa
Az ugar földeket!

Otthagyva tág mezőidet
Mint orkán törj be had,
Ahol igában görnyed
Rónán a büszke rab!

Dúld édenük, Attila, –
Tapsd a szűz határt,
És néked kél a csillag,
S a réten új virág.

1906

Hasonmás Двойник

Kriptába zártál be, a föld alá,
Bort és kenyeret adtál be ablakán,
S nevetve szólsz: „Légy ittas s jóllakott!
Nem feledlek, hozzád jó vagyok.”

És besuttogsz az ablakon: „Láttál hiszen,
Hát vidám legyél és estig énekelj!
Este is eljövök, hogy átdalold az éjt:
Hangod kedves, s minden, mi tiéd...”

A föld alatt a fényes napot dalolom.
Szerelmemet irántad, fényes napom,
A te győztes arcod magasztalom...
S a hasonmásom velem dalol.

Hol vagy barát? Ki rozsdás zár mögé belépsz;
Énekelni velem napom dicséretét, –
„Éneklem napodat, itt a falban, és
Hasonmásod vagyok. Nevem – megvetés”.
1906. szeptember

Idegen Неведомое

Ősz... A nap az erdő felett már kel fel –
Vörösen fellángol, s bíborba vált.
Terjed a tűz gond nélkül a szélben...
Felhők közül kemény világra lát:
Őszi szántás, barna fenyőfa,
átázott mulcs, rothadó széna.

Gyötrődik a nap, de átfúrja magát –
Valaki elé felhőhálót fon,
Fenyves dereng neki, füstölgő lép,
Szurdokban árad, réten araszol,
Tisztásokon a ló megijed,
Féli e tájat, zord idegent.
1907

DANA PUHOSH: A maya jóslat

Szivárvány

Радуга

E hegyeknek jó barátja,
A nagy hullámokat látva
Viharban szegény halásznak
Csónakját ő menti meg, –
Földi port tudva szememben
Mosta áradó erővel,
Száritotta heves széllel,
S hozott felhőhíreket.

Égi párja a szivárvány
Mély örvénynek, sebes árnak,
Völgyek sötét bíborának
Ölelt hegyi halmokat.
Mosoly volt az éter vásznán,
S mint a vékony füst az oltárt,
Lelkes ragyogása átjárt,
Smaragd hegyoldalakat.

S öröm tárult eléem akkor
Hétszín Égi kapu ott fenn
– Nem szememben, a hitemben,
Hiszen én vak voltam itt
(Lángolt gyönyörben csak lelkem,
És fogta fel ilyen hévvel!), --
Felvidített melegével,
Rózsával egy sziklasírt.

Aranyszínben, rózsaszínben
Üstökömről hajszál lógott,
S hallottam egy csengő hangot:
„Kedves, gyere sebesen!”
Finom gyolcs gomolygott, lebbent,

S feneketlen nagy mélységben
A nap ott állt én mögöttem,
S két nap itta: két szemem.
1912

Lángi Péter fordításai

Vjacseszlav Ivanovics Ivanov (1866, Moszkva - 1949, Róma). A moszkvai egyetemen történelmet és filológiát tanult. Berlinben, Párizsban is megfordul kutatóként, előadóként. Az antik történelemmel foglalkozik. Két évtizeden át tanulmányozza a Dionüszosz-kultuszt. 1905-től Oroszországban az új művészet elismert teoretikusává válik. Költőket, filozófusokat, művészeket gyűjt maga köré, kapcsolatban áll a pétervári Vallási és Filozófiai Társulattal is, és munkatársa több folyóiratnak. Poeta doctus. Verseiben mítoszok ötvöződnek, de a nemzeti hagyományokat akarja folytatni. Dionüszosz és Krisztust, a nietzscheánus individualizmust és a szolovjovi közösségi elméletet szeretné összebékíteni. Felesége halála után, 1924-ben engedélyezik külföldre távozását, leányával és kiskorú fiával Olaszországba utazik. Itt szorosan kötődik a katolikus egyházhoz, a páduai egyetem professzora.

Müller Róbert

Egy 9. századi kard a Murából

A kard lelőhelye. 1, bányagödör; 2, osztályozó. (A térképet készítette Dr. Koósz Attila)

Az írott források elemzése és a Szőke Béla Miklós és Ritoók Ágnes által a zalavári Várszigeten immár több mint három évtizede vezetett régészeti feltárások segítségével egyre pontosabb képet nyerünk a Dunántúl Karoling-kori, 9. századi történetéről, a mosaburgi (Zalavár-Vársziget-i) grófsági székhely jelentőségéről. Ma már mind többen vallják, hogy a honfoglaló magyarok 907-es nagy győzelme a keleti frank seregek felett – a pozsonyi csata – helyszíne nem a szlovák főváros, hanem Zalavár környéke volt. Mosaburgot – a Mocsárvárát – Privina idején *urbs Priwinae*-nak, fia Kocel (Chezil) grófsága idején *urbs Chezilonis*-nak nevezték. 896-ban Arnolf király Pannonia és Mosaburg

A Murakeresztúr–Kollátszeg-i kard.

védelmét Brazlav hercegre bízta, aki a Mocsárvárat megerősítette, ezért nevezték el azt *Brezalauspurc*-nak, másnéven *Brazlavespurc*-nak. Ezek az elnevezések szerepelnek a korabeli írott forrásokban a csata helyszínéként, amit több mint fél évezred után, a 16. században lokalizált Pozsonyként a tudós Aventinus (Johannes Thurmair, 1477-1534).¹ A 9. századi lelőhelyek érthető módon Zalaváron és környékén sűrűsödnek. A gazdag ékszeranyag és az egyéb leletek mellett ritkaságszámba mennek a kardok, eddig mindössze két példányt ismerünk.² Ezért jelentős az egykori Murából előke-

2020. december 9-én mutatta

meg Szili Zsolt, a Murasóder Kft. ügyvezetője Dr. Koósz Attilának, Horvátország tiszteletbeli konzuljának azt a töredékes kardot, ami eredetileg Murakeresztúr Kollátszeg-i határrészében egy 15 m mély sóder bányagödörben volt, és másodlagosan a bányavállalat osztályozójából került elő (1. kép). A leletet a nagykanizsai Thury György Múzeumban adták le (leltári szám: 2021.I.I.).³ Az eredetileg minden bizonnyal ép kardot a bányászás során a kotrógép, az osztályozónál a rakodógép is károsíthatta. Mérhető hossza most 578 mm, ebből a penge 420 mm (2. kép). A penge a keresztvasnál 59 mm, a végén 40 mm széles. A penge középvonalában egy

1 Szőke 2019, 279-293. Az írott forrásokról és a korábbi elképzelésekről jó áttekintést nyújt Tóth 2019, 587-593.

2 Szőke 1992, 92-96; Szőke 2024, 361.

3 Köszönetet mondok Dr. Száraz Csilla múzeumigazgatónak, aki lehetővé tette, hogy tárgyat feldolgozzam. A kardot 2022. szeptemberében, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Intézete által a kétélű kardokról rendezett nemzetközi konferencián tartott német nyelvű előadás keretében mutattam a be szakmának.

sekély horony fut végig. A kard metallurgiai vizsgálatát Dr. Török Béla egyetemi docens végezte el a Miskolci Egyetem laboratóriumában. Megállapítása szerint a markolat vasa mangánt és nikkelt tartalmaz, a penge anyagában a mangán és a nikkel mellett kobalt is található.⁴ A penge egyazon anyagból készült, de a középső sáv hajtogatott és rétegezett. Anyaga a mikulčicei 425. sír pengéjéhez áll a legközelebb, bár a középső sáv némileg eltérő szerkezetű.⁵ A keresztvas 106,8 mm, a markolatgomb alsó lemeze 86 mm, a markolatgomb 81,4 mm hosszú. A markolatgombot mély vajatok öt szegmensre, gerezdre tagolják. A szélsők 14 mm, a második és negyedik 24, a középső 30 mm magas. A két belső vajatban megmaradt a sárgaréz gyöngyrót díszítés. A szélső vajatok mélysége arra utal, hogy eredetileg azokban is volt gyöngyrót (3. kép). Papp Péter barátom közbenjárására Dr. Novák Enikő főorvos asszony a Kanizsai Dorottya Kórházban 2021. január 17-én CT- és röntgenfelvételeket készített a kardról.⁶ A CT felvétel igazolta, hogy ez a markolatgomb is belül üreges, és azt két nittel rögzítették a markolatgomb alaplemezéhez.⁷

A kard markolatgombja.

Felső végük egy-egy perselyben végződött (4. kép). Jól látszik az is, hogy a markolatlemez a penge folytatása, amely a markolatgomb torzulása miatt jelenleg 97-101 mm hosszú, a markolatgomb alaplemezénél 20,4 x 3,7 mm, a keresztvasnál 31,5 x 6 mm. A keresztvas 15,5 mm magas és 22,5 mm széles. A röntgen-felvételen jól látszik, hogy a pengét az egyik oldalon tausírozással egy talpas görög kereszt díszítette (5. kép). Az árkolás most üres, a benne lévő ezüst- vagy sárgarézdrót hiányzik.

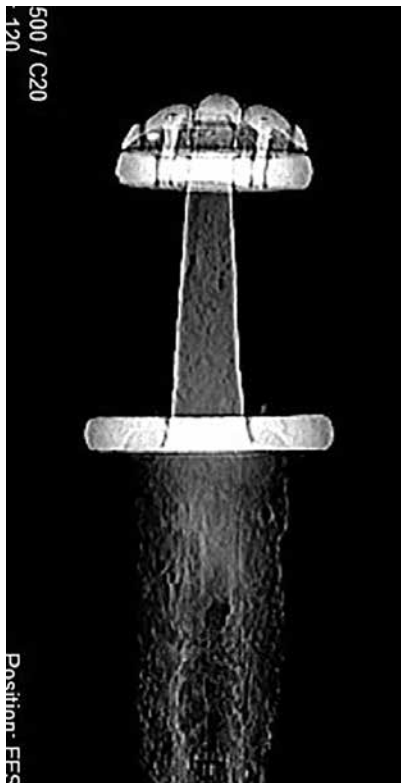
A kardot a Magyar Nemzeti Múzeum restaurátor műhelyében restaurálták. Ennek során a keresztvas és a penge találkozásánál vasoxid által konzervált textil maradványt figyeltek meg, amely sávolykötéssel készí-

4 Dr. Török Béla levele 2022. szeptember 6-án.

5 KOŠTA – HOŠEK 2019, 157, Abb. 3, 168, Tab. 3.

6 Értékes segítségéért ez úton mondok köszönetet.

7 GEIBIG 1991, 90-97, II. konstrukciós típus.

A kard CT felvétele.

tett vászon volt.⁸ Minden bizonynal a hüvely belsejét bélelték ki ezzel, így feltételezhető, hogy a kardot a hüvelyével együtt veszítette el a tulajdonosa. A díszítéstől 50-65 mm távolságra a penge éle hullámosra

A penge röntgen felvétele a talpas kereszt díszítéssel.

görbült, és itt az élen párhuzamosan négy ferde bevágás figyelhető meg, mintha egy korábbi bajvívás során egy jobb minőségű pengével négyszer az élre sújtottak volna (6. kép). Ennek a kard típusnak az ívelt és gerezdekre tagolt markolatgomb a legjellemzőbb vonása, amely Petersen osztályozásában a „K” típus elnevezést kapta.⁹ Az üreges markolatgomb és a viszonylag rövid keresztvas alapján ez a kard a típus korai, klasszikus változatát képviseli.¹⁰

8 Köszönetet mondok Lukács Balázs restaurátornak munkájáért.

9 PETERSEN 1919, 105-112.

10 MÜLLER-WILLE 1982, 137-149.

Ferde bevágások a kard pengéjén.

Ennek a típusnak a megjelenését általában a 8. század második felére keltezték, az alapján, hogy Biskupija-Crkvinán (Dalmácia) V. Konstantinosz (741-775) és IV. Leo császár (775-780) solidus vereiteivel keltezhető sírból került elő ilyen kard.¹¹ A kísérőleletek azonban többnyire arra utalnak, hogy ez a típus inkább csak a 9. század elejétől terjedt el.¹² A zalavári Várszigeten, a Szűz Mária-templom körüli temető egyik sírjában (23/19. sír) V. Konstantinosz és IV. Leo császár solidusa együtt került elő egy Karoling karddal és egy sarkantyú garnitúrával. Ez pedig azt jelenti,

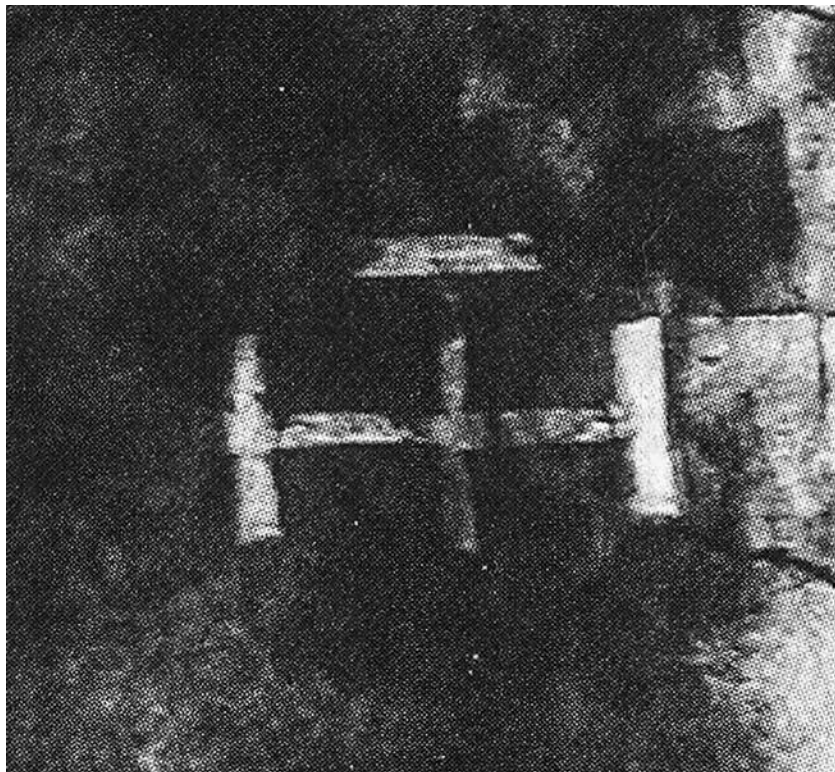
hogy ezeknek az aranypénzeknek a keltező értéke felettből kétséges. Írott forrás igazolja ugyanis, hogy a Szűz Mária tiszteletére épült templomot a salzburgi érsek 850. január 24-én szentelte fel. A templom köré pedig csak ezt követően kezdtek temetkezni, tehát a 770-es években vert aranypénz olyan sírból került elő, ami csak 850 után keletkezhetett.¹³

A pengét díszítő talpas kereszt nem tekinthető különlegességnek. Keresztény szimbólumként már a késő antik időkben feltűnt, pl. a ljubljanai temetőnek a 4. század második felére vagy az 5. század

11 VINSKI 1970; Vinski 1983.

12 Így keltezte pl. az ausztriai példányokat SZAMEIT 1986, 395-396.

13 SZŐKE 2024, 360-361.

Tausírozott talpas keresztok Karoling kardpengéken. 1: Mikulčice, 2: Koljane.

elejére keltezhető 679. sírjában egy tükör hátlapján.¹⁴ A Karoling kardokon inkább ritkának mondható a keresztábrázolás.¹⁵ Pedig a 880 táján Sankt Gallenben feljegyzett „*Gesta Karoli*” szerint Nagy Károly császár

kardját is egy kereszt díszítette, és az arab filozófus és tudós al Kindi (803-870) is megemlítette a kardokról írott munkájában, hogy a frankok a kardjaikat arany- vagy sárgaréz tausírozású kereszttekkel díszítet-

14 KNIFIC-SAGADIN 1991, a címlapon és 74, No. 67.

15 GEIBIG 1991, 130-133, 155-157

Tausírozott talpas keresztok Karoling kard-pengékén. 1: Mikulčice, 2: Koljane.

ték.¹⁶ Mikulčicén (Csehország) a 265. sírban egy „H” típusú kardon¹⁷ és Koljaneból (Horvátország) három egymásba fonódó mandorla alakkal együtt egy „K” típusú kardon¹⁸ látható ezüst tausírozású talpas kereszt (7. kép 1-2). További kardok

kat is ismerünk, amelyek pengéjét kereszt díszíti, pl. Haithabuból (Németország)¹⁹ és Lithse Hamból (Hollandia)²⁰. A tausírozott talpas kereszt megtalálható egy 9. századi sarkantyú garnitúra szíjvégén, amelynek lelőhelye Bajná (Nyitrabajna, Szlovákia)²¹ (8. kép). A Rajna-vidék fegyvergyártó műhelyiben sorozatban készített „K” típusú kardok nagyon népszerűek voltak. A gerezdekre tagolt markolatgombbal ellátott kardok a korabeli ábrázolásokon is feltűnnek. A *Stuttgarter Zsoltárkönyv* lapjain egy lovak kezében (9. kép),²² Dávid és Góliát küzdelmének megörökítésekor a kép bal alsó sarkában, Dávid kezében (10. kép)²³ vagy a Sankt-Gallen-i *Arany Zsoltárkönyvben* a katonák övében (11. kép).²⁴ A „K” típusú kardok elterjedési térképe (12. kép)²⁵ azt mutatja, hogy Írországtól Skandinávián át Dalmáciáig kedvelt fegyver volt – mint a II. világháborút követően a Varsói Szerződés álla-

16 KOŠTA–HOŠEK 2019, 169-170.

17 KOŠTA–HOŠEK 2019, 169-170 és Abb. 7. Egyébként Mikulčice területéről 20 frank kardot ismerünk, és közülük négy sorolható a „K” típusba.

18 MILOŠEVIĆ 2012, 463, Sl. 6.

19 GEIBIG 1999, 57, Taf 5, 13.

20 YPEY 1986, 139-143.

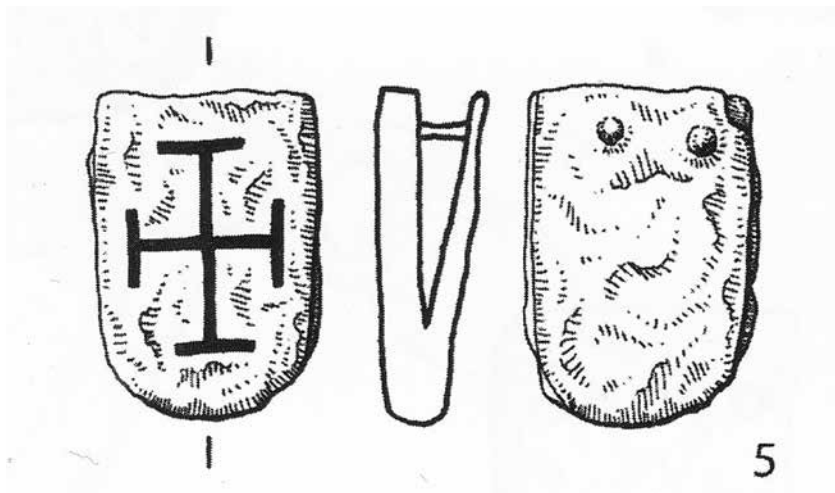
21 JAKUBČINOVÁ 2019, 63, Abb. 10, 4.

22 BILOGRIVIĆ 2009, 146, Sl. 2, VINSKI 1981, 361 nyomán.

23 BILOGRIVIĆ 2009, 147, Sl. 4, MILOŠEVIĆ 2000, 129 nyomán.

24 BILOGRIVIĆ 2009, 147, Sl. 3, VINSKI 1981, 361 nyomán.

25 BILOGRIVIĆ 2009, 130, Karta 1, 77 lelőhely.

Tausírozott talpas kereszt egy sarkantyú garnitúra szíjvégén Bajnáról.

maiban a Kalasnyikpv gépfegyver. A lelőhelyek a peremterületeken sűrűsödnek, aminek az a magyarázata, hogy a kereszténység hatására a központi területeken a 9. századra megszűnt az előkelő férfiak fegyverrel történő eltemetése. A szomszédos Horvátország területéről számos példány ismert, de a Dunántúlon a kollászegi kard az első darab.

Ki lehetett a tulajdonosa ennek a kardnak? Minden bizonnyal egy katona, aki a 9. század közepe táján

Priwina vagy Kocel (Chezil) gróf szolgálatában állt. A lelőhely ma a Mura árterületén található, a 9. században itt folyhatott a Mura. A Mosaburg-i grófság déli határvonala a Dráva folyó volt, a lelőhely tehát a grófság területén található.²⁶

Hogyan kerülhetett ide ez a kard? A kérdésre nem tudunk egyértelmű választ adni. Az joggal feltételezhető, hogy nem temetkezésből származik. Most egy fontos vasútvonal keresztezi itt a Murát, de sem a római korban²⁷ sem a középkorban²⁸

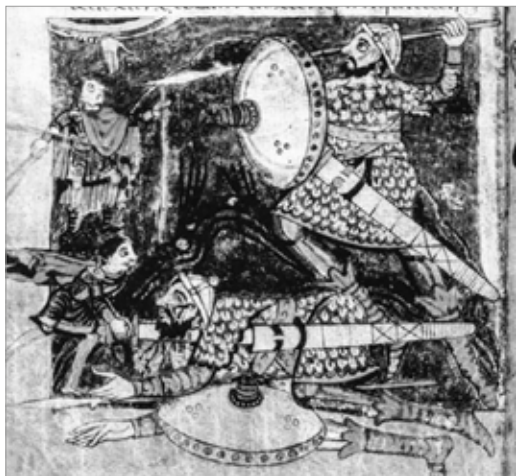
26 SZŐKE 2019, 203-205 és 167, 23. kép 4.

27 TÓTH 2006, 63-65. Feltételeznek egy diagonális utat Pannónián keresztül Aquileia és Aquincum között, de az itineráriumok nem említnek ilyen utat.

28 HOLUB 1917, 55-57; GLASER 1929, 144, 275-277. A Budáról Zágrábon át az Adria partjára vezető fontos távolsági út Zákánynál keresztezte a Drávát, így nem kellett két folyón átkelnie.

Lovag a kezében kard, gerezdekkel tagolt markolatgombbal a Stuttgart-i Zsoltárkönyvből.

Dávid és Góliát küzdelme a Stuttgart-i Zsoltárkönyvből.

nem volt itt rév a folyón, tehát a kard birtokosa nem a folyón történő átkelés során vesztette el az életét. Talán üldözött valakit, vagy éppen ő

menekült egy üldözője elől, amikor elveszítette a fegyverét, vagy halálát lelte a folyóban vagy a folyót kísérő mocsárban.

Katonák az övükben kard gerezdekkel tagolt markolatgombbal a Sankt Gallen-i Arany Zsoltárkönyvből.

IRODALOM

BILOGRIVIĆ 2009 Bilogrivić, Goran: Karolinski mačevi tipa K (Type K Karolingian Swords). *Opuscula Archaeologica* 33 (2009) 125-182.

GEIBIG 1991 Geibig, Alfred: Beiträge zur morphologischen Entwicklung des Schwertes im Mittelalter. Eine Analyse des Fundmaterials vom ausgehenden 8. bis zum 2. Jahrhundert aus Sammlungen der Bundesrepublik Deutschland. Neumunster, 1991.

GEIBIG 1999 Geibig, Alfred: Die Schwerter aus dem Hafen von Haithabu. In: *Ausgrabungen in Haithabu 33, Das archäologische Fundmaterial 6*, Schietzel, K. (Hrsg.) Neumünster 1999, 9-91.

GLASER 1929 Glaser L.: Dunántúl középkori úthálózata I-II. Századok 63 (1929) 138-167, 257-285.

HOLUB 1917 Holub J.: Zala vármegye vámhelyei és úthálózata a középkorban. *Századok* 51 (1917) 45-60.

JAKUBČINOVÁ 2019 Jakubčinová, Miriam: Pferdegeschirr und Reitzug des 9. Jahrhunderts aus dem Gebiet der Slowakei anhand des Materials aus Bojná. In: *Bewaffnung und Reiterausrüstung des 8. bis 10. Jahrhunderts in Mitteleuropa*. Polaček, L. (Hrsg.) Internationale Tagungen in Mikulčice 9, Brno 2019, 51-65

KNIFIC-SAGADIN 1991 Knific, Timotej – Sagadin, Milan: *Pismo brez pisave* (Katalog) Ljubljana 1991.

KOŠTA-HOŠEK 2019 Košta, Jiří – Hošta, Jiří: Schwerter und Schwertfragmente aus dem großmährischen Zentrum in Mikulčice. In: *Bewaffnung und Reiterausrüstung des 8. bis 10. Jahrhunderts in Mitteleuropa* Polaček, L. (Hrsg.). Internationale Tagungen in Mikulčice 9, Brno 2019, 151-180.

MILOŠEVIĆ 2000 Milošević, Ante: Karolinski utjecaji Hrvatskej knezevini u svjetlu arheoloskih nalezi. In: *Hrvati i Karolinzi* (Katalog) Milošević, A. (ed.) Split 2000.

MILOŠEVIĆ 2012 Milošević, Ante: Novi mač iz Koljana u svjetlu kontakta s nordijskim zemljana u ranem srednjem vijeku (A recently recovered

sword at Koljana near Vrlika seen in the light of contacts with nordic countries in the early middle ages). *Histria Antiqua* 21 (2012) 459-470.

MÜLLER-WILLE 1976 Müller-Wille, Michael: Das Bootkammergrab von Haithabu. Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu 8, Neumünster 1976, 7-176.

MÜLLER-WILLE 1982 Müller-Wille, Michael: Zwei karolingische Schwerter aus Mittelnorwegen. Studien zur Sachsenforschung 3, 1982, 101-154.

PETERSEN 1919 Petersen, Jan: De norske Vikingersverd. En typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaaben. Videnskapssekskapete Skrifter II. Hist-filos. Klasse, No I, Kristiania 1919.

SZAMEIT 1986 Szameit, Erik: Karolingerzeitliche Waffenfunde aus Österreich. Teil I: *Archaeologia Austriaca* 70 (1986) 385-411.

SZŐKE 1992 Szőke Béla Miklós: Karolingische Gräberfelder I-II von Garabonc-Ófalu. In: Die Karolingerzeit im unteren Zalatál. *Antaeus* 21, Bp. 1992, 41-203.

SZŐKE 2019 Szőke Béla Miklós: A Karoling-kor Pannóniában. Mosaburh/Zalavár I, Bp. 2019.

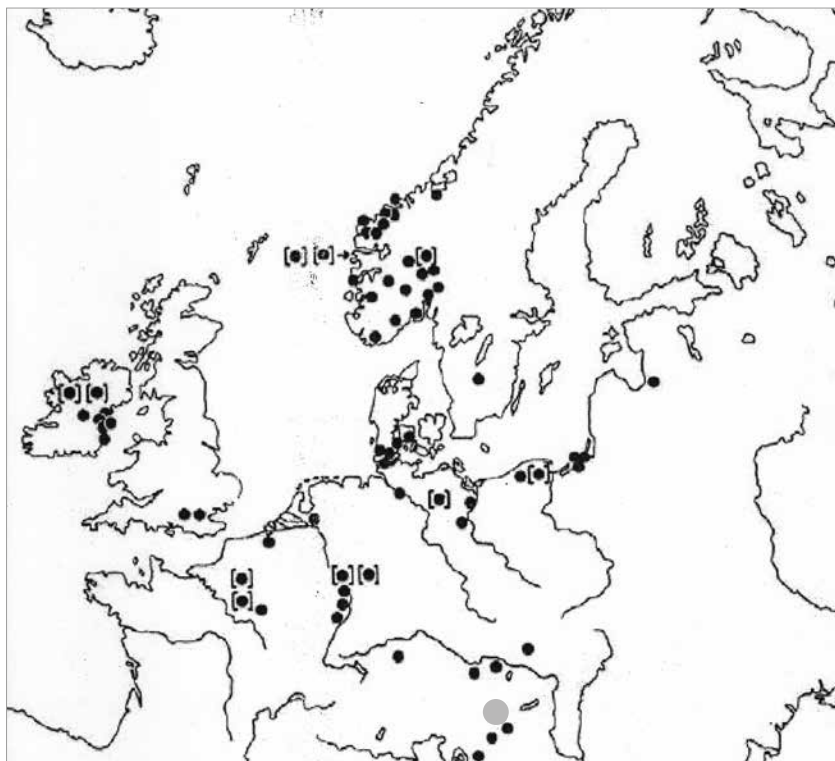
SZŐKE 2024 Szőke Béla Miklós: A Biskupija-Crkvina lelethorizontról egy zalavár-várszigeti agancsfaragvány kapcsán (En antler carving from Zalavár-Vársziget belonging to the Biskupija-Crkvina Horizon of finds). In: A tudománynak gazdag ágai... Tanulmányok Benkő Elek születésnapjára (Kovács Gy. – Zatykó Cs. (ed.)) Bp. 2024, 357-368.

TÓTH 2019 Tóth Sándor László: A brezalauspurchi csata. In: Kincses K. M. (szerk.): Hadi és más nevezetes történetek. Tanulmányok Veszprém László tiszteletére. Bp. 2019, 587-593.

VINSKI 1970 Vinski, Zdenko: Oružje području starohrvatske države do godine 1000 (Zu den Waffenfunden im Bereich des altkroatischen Staates bis zum Jahre 1000) *Miedzynarodowy kongres arheologii Słowiańskiej*, Warszawa 14-16. IX. 1965. Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, Tom. III. 135-158.

VINSKI 1983 Vinski, Zdenko: Zu karolingischen Schwertfunden aus Jugoslawien, Jahrbuch des Romisch-Germanischen Zentralmuseums 30, Mainz, 1983, 465–501.

Ypey 1986 Ypey, Jaap: Drei neuerworbene Waffen im Rijksmuseum van Oudheden: ein Ulfberht-Schwert, ein Katzbalger und ein Linkhanddolch, Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden 66, 1986, 139-151

A „K” típusú kardok elterjedése, a szürke nagyobb kör a kollátszegi kardot jelöli.

Clausen Solveig Anna

Porcelánpipacs

Amióta tudom, van egy váza az étkezőasztalon. Zsolnay porcelán, még a déditől örököltük, szecessziós stílusú, fényes zománccal. Benne egy csokor virág, mindig ugyanaz. A szüleim hírhedten rosszul bánnak a növényekkel, ezért a tizedik házassági évfordulójukon Apa egy kerámia virágcsokorral lepte meg Anyát. Két tucat porcelánpipaccsal – Anya odavolt érte, mert a pipacs a kedvenc virága. Azóta ékeskedik a csokor és a váza az étkezőasztal közepén, tisztán és ragyogóan.

Most is a pipacsokat figyelem, ahogy a lámpa fénye végigcikázik a porcelán szirmokon, mint a drágaköveken. Az egész csokor mintha belső fénnel izzana. Reggelizünk. Apa húzza le a kávé, mint a felest, sorban kupicákból, közben itt-ott vicces arcokat vág a szemben ülő Öcsinek. Ő nevet, az ovisok végtelen boldogságával és gondtalanságával. Aztán Öcsi belecsapja kanalát a zabkásájába. Mind kuncogunk. A zabkásából fröccsen mindenfelé, Öcsire, rám, a vajaskenyeremre, és Apára is. Csak a porcelánpipacsok ússzák meg a zabkása-támadást.

A nevetés becsalogatja Anyát is az étkezőbe. Egy sajtátlat hoz, amit tavaly kapott karácsonyra. Én rögtön szedek egy camembert szeletet, Apa a kéksajtnak esik neki. Kintről a Hold úgy ragyog be az étkezőbe, mint egy hatalmas camembert. Milyen korán reggelizhetünk, ha még nyáron is sötét van.

Anya sűrög-forog, és én csak nézni tudom. Arca ragyog az örömtől, mint régen. Nem sovány vagy beesett. Miért is lenne olyan?

Rámeredek a kenyéremre, majd a porcelánpipacsra. Milyen morbid gondolatok. Inkább harapok egyet a kenyérből, de a sajt hamuvá válik a számban, míg a kenyér márvánnyá. Kiköpni nem merem. Nagyokat ropog az állkapcsom, ahogy lenyelem a kemény falatot, és összehúzódok. Anya rám néz, azzal a mindentudó mosollyal, amivel valaha a nagy és a dédi is nézett.

– Mi bajod, szívecském? Ne legyél búsuló juhász! – a mondat vége morajlik, mint egy rossz rádió. Én csak bámulok Anyára. Próbálok megjegyezni minden arcvonását.

Végül letudom egy univerzális igazsággal:

– Szar a sulis.

– Ugyan már, gyermek – nevet Anya – csak fáradt vagy. Majd kialszod magad és rögtön tetszeni fog a sulis. A te korodban én imádtam.

Csak vállat vonok. Egyszerű szeretni a sulit, ha valaki színötös, népszerű és sportos volt, mint Anya. És az ősoleg tanárok nem mérik folyamatosan a szülei teljesítményéhez.

A komorság viharfelhőkként gyülekezik a fejem felett, és ezt Anya, mint minden szülő, rögtön észreveszi.

– Tudod, nekem a sulit volt az aranykorom. Majd te is rájössz. Ahogy az ember megöregszik, dolgozik, megbetegszik, veszít, az iskola hirtelen pofonegyszerűvé válik. Az élet olyan, mint a pipacs.

Mindkettőnk tekintete a porceláncsokorra szegeződik. Anya szeme fátyolos, a hirtelen bejutó napfény megsá�ítja arcát.

– Ahogy levágják, elhervad a gyökere nélkül. Ha nincs családod, szívem, hirtelen minden szürkébb lesz.

Vágok egy grimaszt, de Anya csak nevet, a hangja elmosódik, mintha víz alól hallanám. Sosem akarom a nevetését elfelejteni. Soha.

Inkább harapok még a kenyereimből és köszörülöm fogam között a márványt. Merengve nézem a porcelánpipacsokat. Mintha hervadnának. Megesik az ilyen.

Anya a pipacsok mögött ül, és nem akarok már ránézni. Inkább Öcsi felé fordulok. Ő még mindig Apa vicces arcain nevet, nem is hallva a komor beszélgetést. Bárcsak én is ilyen önfeledt lehetnék.

Az viszont meglepő, hogy Apa sem reagál. Még mindig húzza le a végtelennek számító kávé-shotokat, és szórakoztatja Öcsit. Nem mondom, hogy neki a legfejlettebb az érzelmi intelligenciája, de mindig próbál segíteni, ha szomorú vagyok reggeli közben. Kihangsúlyozom, hogy próbál.

Felé csettintek, hogy rám is figyeljen. Apa gépként felém fordul, a kávé kupica még mindig kezében. Tekintete nem boldog, és szeme alatt mély táskák húzódnak.

– Hamarosan el kell indulnod, gyermek. Lesz ma dolgod. Ez nem javít a kedvemem, és csak motyogva válaszolok.

– Na persze.

Anya elsuhan könnyű, lehetetlen léptekkel Öcsi mögött, majd kezét a vállamra teszi. A fogása erős, olyan erővel szorít ami szinte nincs is birtokában.

– Fel a fejjel, szívecském. Egy egész élet áll előtted. Nem vagy te búsuló juhász.

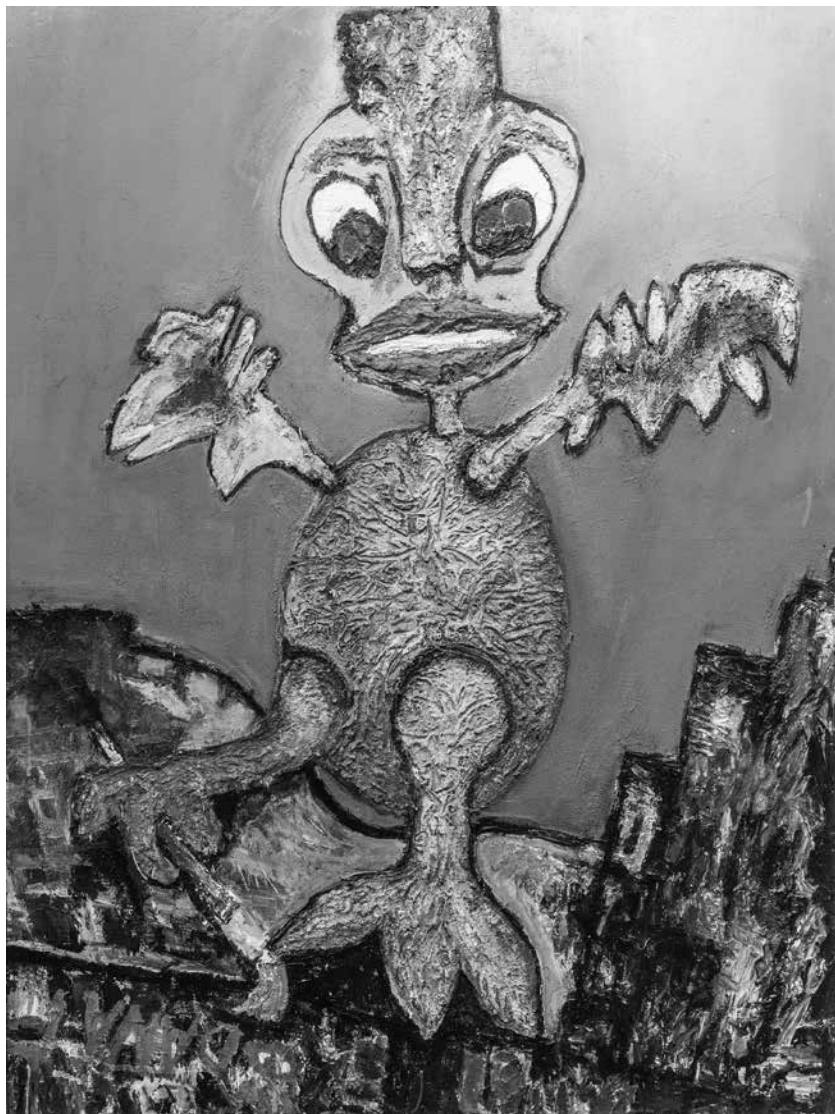
Én csak bámulom Anya sápadt, sovány, ragyogó arcát, és vékony ujjait. A levegő miazmássá sűrűsödik, és leülepedik a tüdőmben. Minden elsűrűkül,

és csak a porceláncsokor világít a komorságban. Anya és Apa elkezd hozzám beszélni, de hangjuk összerosódik a rossz, víz alól hallgatott rádió morájában. Én egyre süllyedek. Mint a lift, elhagyom az étkezőt, és alámerülök a sötét vízbe. Nem tudok megfulladni, és a víz úgy áramlik körülöttem, mint az infúzió. Tartósan csöpög innen oda. Vele csöpögök én is. Elöttem nem maradt más, mint a csokornyí porcelánpipacs, ami sírkoszorúba fonódik, majd elhervad.

Felébredek. Kikászálódok az ágyból, már tíz óra. Nem baj, úgysem megyek iskolába. Az étkezőasztalon apa még tegnap hagyott ott nekem egy halom borítékot. A kezembe veszem a leveleket, majd megejtek egy tekintetet a Zsolnay vázára. Az összes porcelánpipacs fakó a portól. Nem reggelizek, inkább összekészülök, felveszem a kabátom. Mennem kell. Postára kell adnom a gyászszüggönyöket.

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: REM

DANA PUHOSH: A lakótelep hőse – 2010

Ütközés

Mia autója nehézkesen felkaptatott a vasúti töltésre, majd köhögve lefuldult a síneken. *Kilométerekkel távolabb a vonat zabolátlanul fújtatott Tom talpa alatt.* Mia dühödten rácsapott a műszerfalra. *Tom egykedvűen dobolt a vonat sebességét szabályozó karon.* Az esőcseppek ütemesen koppannak a szélvédőjén. *Leragadó szemekkel pislogott a szorgalmasan dolgozó ablaktörő lapátokon túli sínpárra.* Indulatosan rátaposott a gázpedálra; a jármű meg sem moccan. *Unottan figyelte, ahogy a száguldó vonat az éjsötétségét átszelő fényszórók által megvilágított síneket falja.* A telefonjáért nyúlt, amikor a visszapillantótükrére akasztott illatosító táncolni kezdett, s távoli dübörgés rázta meg a síneket; a csontjai is beleremegtek. *Tom a gombokat kapcsolgatta, s próbálta elúzni a monoton zakatolás okozta fáradtságát.* A kocsija résnyre nyitott ablakán beömlő füledt, nyári levegő csendjét vészjóslóan sípoló morajlás üldözte el. *Egy éles kanyar után rátért egy hosszú, egyenes szakaszra.* Hirtelen két erőteljes fénysugár hasított az éjszakába; egy pillanatra elvakították Miát. *Csalódottan félretolta kiürült kávéspoharát.* A gerincoszlopán végigcikázott a rémület, s jeges kétségbeesés markolt a szívébe, amikor az agya felfogta, mi közeledik feléje. A rádió gombjaival babrálva igyekezett frekvenciát váltani. A jelzőlámpa békésfehérről fenyegetően villogóra váltott, vérvörös fénybe vonva Mia alakját. A távolba révedő tekintete megakadt valamin: egy autó állt a síneken. A félelemtől reszketve rángatni kezdte a kilincset, de az ajtó beragadt, hiába rugdalta. *Hitetlenkedve dörzsölte szemeit, a nehéz látási viszonyokat és kimerültségét okolva.* Remegő kézzel rángatta a slusszkulcsot, de képtelen volt lehúzni vagy kitörni az ablakokat. *A jelenés nem illant el, ám Tom továbbra sem bírta felfogni.* Olyan szorosan markolta a kormányt, hogy az ujjpercei elfehéredtek. *A vonat sebesen közeledett a kocsihoz; hirtelen észbe kapva megrántotta a kürt zsinórját.* Az autó ablaküvegei beleremegtek a mozdony kürtjének mély, hosszú zúgásába. *Elengedte a zsinórt, ami vadul himbálózott, amíg Tom két kézzel húzta hátra a sebességszabályozó kart.* A vonat fülsértően csikorogva szikrákat hányt, bevilágítva az egyre csökkenő távolságot, ami láttán egy velőtrázó sikoltás és elfúló zokogás tört fel Mia torkából. A jármű biztonsági berendezéseit nem kímélve fékezésre kényszerítette a vonatot,

ami nagy sebessége és hatalmas tömege miatt alig lassított. A pánik megbénította, az autó üléséhez szegezte. Kétségbeesésében a kalauzért kiáltott, de munkatársa nem hallotta. A vonat kegyetlen fénypázmatekintetével, a végzetével farkasszemet nézve Mia megbánta, hogy a középiskola első napján leejtette a tollát. *Tehetetlenségében Tom megbánta, hogy egyszer egy játékmozdonyt kapott ajándékba.* Sajnálta, hogy épp az osztály legnagyobb bajkeverője adta vissza a tollát, aki az óra végén megkérdezte, nincs-e kedve a barátaival lógni, s szégyellte, hogy mire felocsúdott, rossz társaságba keveredett, ahonnan nem volt kiút. *Sajnálta, hogy annyira megkedvelte a vonatokat, hogy mozdonyvezető akart lenni, s valóra váltotta az álmát.* Fájt neki, hogy az álmai helyett a szórakozást és a pénzt választotta, sajnálta, hogy a rég kiszemelt egyeteme helyett dolgozni kezdett. *Fájt neki, hogy át kellett gázolnia másokon a céljaiért.* Bánta, hogy az elviselhetetlen munkahelyén megismerte a kollégáját, bedőlt a meséinek, elfogadta közeledését, átallta, hogy túrta a kegyetlenkedéseit. *Restellte, hogy naivan azt hitte, jobbá teheti az emberek életét.* Bánta, hogy saját magát megalázva szakított a férfival, és szármalmasan sírva elhajtott autójával az éjszakában, hogy végül itt érjen véget elrontott élete. *Bánta, hogy felszállt a vonatra, hogy akaratán kívül kioltson egy életet.* Mia tudta, hogy meghal. *Tom tudta, hogy ezt nem éli túl.* Az elkerülhetetlen ütközés előtt a tekintetük összefonódott, a sorsuk keresztezte egymást. *Tom fékezett.* Mia gázt adott. Az autó felbőgött, életre kelt, s előre lódult. A vonat elsuhant mögötte, szikrázva súrolta. Mindketten felsóhajtottak. Az egész csak egy pillanatig tartott.

Donáth Péter

Rapid minisztériumi utasítás néhány órát „sztrájkoló” tanító- képzős diáklányok megtizede- lésére, tanárok eltávolítására II.

Zalaegerszeg, 1948. november 5-december 11.

Politikai koncepcióba illesztés, újabb vizsgálatok,
drasztikus fegyelmi döntések

1948. november 5-én reggel a *Népszava* aznapi számából nyilvánvalóvá vált, hogy a „diáksztrájk” ügyét országos politikai üggyé transzformálják. A szerző megjelölése nélkül megjelent cikk minden elemében hamis címe – *„Fasiszta diáküntetésre uszította Sarlós paptanár a zalaegerszegi nővérek államosított tanítónőképzőjének növendékeit”* – és téves információktól hemzsegő tartalma egyértelművé tette ezt. „A megindult vizsgálat kiderítette, hogy a kegyelemből az intézetben lakó *Sarlós tisztelendő úr rendszeres antidemokratikus propagandát folytatott a fiatal növendékek közt. A faliújság összefirkálását megszervezte, tízes csoportokban hívta maga elé a hallgatókat és buzdította a sztrájkra.* – Ha együtt, összetartva lépnek fel, – biztatta őket –, nem lehet semmi baj. Kitartó antidemokratikus agitációjának köszönhető, hogy a félrevezetett zalaegerszegi tanítónőképzős lányok erre a tetre vetemedtek. [?] ... Megállapította ... a vizsgálat, hogy sztrájk szervezésében résztvevő növendékeknek nem is kellett sok buzdítás sz antidemokratikus kihíváshoz. Az egyik főkolompos, Kováts Anna növendék Kováts Ferenc Barankovics-párti képviselő lánya. Beledi Mária B-listás vasúti tisztviselőt tisztelhet

édesapjában. Duray Veronika és Cecília a MOSZK panamista internált igazgatóhelyettesének a gyermekei. Sipos Klára apja sokszoros malomtulajdonos. Ezek a növendékek nyilván már a szülői házban olyan nevelést kaptak, amely előkészítette őket arra, hogy Mindszenty ügynökének felszólítására demokráciánk és népi közoktatásügyünk ellen szervezzenek provokációt. [?] A vizsgálat után Sarlós főtitelendő urat eltávolították az intézetből és Turcsányi Sipos Mária tanárnőt, aki szintén tudott a növendékek szervezkedéséről, [?] felfüggesztették. ...

A fenti példátlan botrány ismét megmutatta, hogy Mindszentyék nem akarják belátni: ez az ország és ez a nép ma már nem az, amelyet a Horthy-féle reakciós időszakban dróton rángattak. ... [A]z MDP és a koalíciós pártok segítségével, kérelhetetlenül végrehajtják programjukat, a reakciós elemek háttérbeszorítását még akkor is, ha az egyház palástja mögé bújnak. ... A magyar népi demokrácia is megtalálja a védekezés módját és még fokozza éberségét a többi között az iskolákban is.¹

Másnap, november 6-án reggel a

Szabad Nép közölt cikket „Kiküldött tudósítónk jelentése Zalaegerszegről: Diáksztrájkot szervezett a klerikális reakció Mindszenty »legkedvesebb iskolájában«” – címmel, immár 150 diáklány részvételét állítva. Varga Domokos láthatóan beszélt az iskola igazgatójával, s a történetekről az ő verzióját variálta az akkori propaganda valótlan elemeivel, politikai intencióival: „75 apáca elveti a magot. Sok gondos vetés ért be ezzel a sztrájkkal. Pehm Józsefből Mindszenty lett, azután primás. De szelleme a zárdában továbbra is hatott. 1946-ban oda is szállt a kedves nővérekhez, mikor Egerszeget meglátogatta. Gondja volt rá, hogy az ifjúság meghallgassa »szent« beszédeit.

Idén nyár óta állami iskola. De egybe van épülve az intézet és a zárdá. És a zárdában 75 apáca lakik. Nagyobb »gondjuk« van az ifjúságra, mint valaha. Instruálják, zongorázní, kötni tanítják őket, vagy csak úgy barátságból beszélgetnek velük. De közben folyton hullatják lelkükbe a magvakat. Élesztik bennük az elégedetlenséget a demokratikus iskola ellen és kíváncsítják velük vissza a régít. Mikor még a máterek voltak a

1 Fasiszta diáktüntetésre uszította Sarlós paptanár a zalaegerszegi nővérek államosított tanítónőképzőjének növendékeit. Népszava, 76. évf. 255. sz. 1948. november 5. 5. (Kérdőjelek, kiemelés tőlem – D. P.)

minden. [?] S magát Mindszentyt láthatták vendégül jóformán minden második héten. »Ó, ha ti azt tudnátok, hogy az milyen drága ember!«

Barankovics-párti képviselő lánya a főkolompós. ... Az egyik legfőbb: Kováts Anna. A tanulókörök elleni íveknek ő diktálta a szövegét. Mert szerinte a tanulókörök célja nem a tanulás, hanem a vallásellenes propaganda. ... Ki taníthatta ki ezt a Kováts Annát a tanulókörök felől? Ezt rajta kívül talán csak az apja tudná megmondani. Kováts Ferenc, Barankovics-párti képviselő, aki a zalaegerszegi katolikus legényegyletnek Pehm József papsága idején volt az elnöke. Ma is a primás személyi híve. ...

Malmosok, feketézők, internáltak gyerekei. ... Beledi apja B-listás vasúti tisztviselő. Sipos Klárának két malmuk volt, feketézés miatt vették el tőlük. A két Duray-lány apja súlyos gazdasági bűncselekményekért ül internálótáborban. Ezekbe helyezték bizalmukat az állami iskola ellen lázító nővérek. S az elszédített lányok ezek után mentek. [?]

A tanári kar csütörtökön délután ítélt. Tíz lányt az ország összes

középiskolaiból örökre kizártak. [?] Turcsányi Sipos tanárnőt állásából felfüggesztették. A tanítás hétfőn [valójában: kedden] már újra megindult. Az élet megy tovább. De ezzel minden el van intézve? Tíz lány és egy tanárnő a bűnös és más senki? A felbujtók, kitanítók, a suttogók, a szédítők futnak és működnek tovább?

Sarlós paptanár végre kiköltözött a leánygimnáziumi szállásról, ahova csoportosan jártak be hozzá a diákok.² De úgy ment el, mintha a felázadt lányokat bizalmas beszélgetésekben nem ő is tanítgatta volna. [?] ...

Nem lehet elszigetelten, nézni a zalaegerszegi diáksztrájk ügyét. A Mindszenty-vezette klerikális reakció országszerte elkeseredett kísérletekkel akarja megtartani magának a még szavára hajló fiatalokat. Ebből erednek a titkos szervezkedések, az állami iskolákat gyalázó beszélgetések, a tanulás elleni törekvések és ha elérkezettnek látják az időt – ebből lesznek a lázadások. Ezért nem állhat meg Zalaegerszegen a megtorlás egy tanárnő elküldésével, és tíz diáklány kicsapásával. ... *Lehetetlenné*

2 „Sarlós Mihályhoz senki sem járt, nem járhatott be. Ő olyan egyéniség volt, akivel csak a folyosón, az udvaron vagy a tanteremben lehetett beszélni, a lakásán nem fogadott diáklányokat” -emlékeztek az egykori tanítványok. (Major szerk., 188.)

kell tenni végre Zalaegerszezen, de minden más magyar iskolában is a klerikális reakció aknamunkáját.”³

A központilag irányított országos sajtókampányt követték a helyi lapok. A Független Zala c. kiszegző lap november 6-án „*Demokráciaellenes megnyilatkozások a zalaegerszegi líceumban*” címmel közölt rövid tudósítást, melyben a fentiekben idézett szülői értekezleten Baranyai igazgató által mondottakra hivatkozva közölte: „A jelek arra engednek következtetni, hogy szervezett ellenállásról van szó.”⁴

A kommunista befolyás alatt álló Zala c. lap november 7-én közölt hosszú cikket a kommunista párttitkár, országgyűlési képviselő Gelencsér György szövegével, a Szabad Nép irányvonalát követve,

tényferdítésben, manipulációban azt felüllicitálva. A „*Mindszenty árnyéka demokratikus iskolánkban*” című írásban tényként állította be a feltételezést, miszerint az apácák és Sarlós hitoktató befolyása érvényesült a diákok cselekedeteiben. A fentiekben említett tanulók szüleinek politikai és társadalmi helyzetére hivatkozva állította, hogy „itt is ugyanaz a kép, mint más területeken, ahol a demokrácia ilyen vagy olyan ellenségei a klerikális reakcióval közös frontot alkotva intézik támadásaikat a dolgozó nép ellen. ... Államosított iskolánkban a kötelező vallásoktatás órái politikai agitáció óráivá lesznek és a demokráciaellenes gyűlölet jelképes beszédek mögül, vagy mint Gőcze⁵ hitoktató példája mutatja, nyíltan törekszik lerombolni a tanulóifjú-

3 V. D. [Varga Domokos]: Kiküldött tudósítónk jelentése Zalaegerszegről: Diáksztrájkot szervezett a klerikális reakció Mindszenty „legkedvesebb iskolájában”. Szabad Nép, VI. évf. 256. sz. 1948. november 6. 5.

4 Demokráciaellenes megnyilatkozások a zalaegerszegi líceumban. Független Zala. 1948. november 6. 2.

5 „Gőcze István r. kat. önálló hitoktató ellen már a szombathelyi tankerületi főigazgató intézkedést kért. A hitoktató, aki a fiúgimnáziumban tanít, nemcsak a fiútanulókat pasztorizálja, hanem a leánytanulókat is. Lakására járnak, és ott állítólag gyönnak. Gőcze könyveket és folyóiratokat kölcsönöz magánkönyvtárából a tanulóknak, állandóan ellentétet szít a tanulók között” - állította november 6-i jelentésében Simon József VKM kiküldött. (MNL OL XIX-I-1-g-57-2-Z-178041/1948. 252. d.)

ság lelkében azt, amit a demokrati-
zálódó nevelés lassan felépít.

A fekete reakció nem válogatós
sem eszközeiben, sem módszere-
iben. Fiatal, félrevezetett gyerme-
keket használ föl céljaira, ő maga
sötétben lapul a háttérben, s mint
valami bábjáték figuráit mozgatja
őket. Itt a diáklányokat a nemzet-
gyalázás szintjére süllyeszti: letépeti
velük a márciusi plakátot, [?] mely
legdicőbb nemzeti hagyományaink
hirdetője. Másutt szovjet emlékmű-
vek robbantására és gyilkosságokra
bújtat, a gyilkosjelöltnek már előre
biztosítja a teljes papi bűnbocsá-
natot. ... [A] *múlthéten lejátszódott
szomorú és botrányos esemény szol-
gáljon egyszer és mindenkorra tanul-
ságul szülőnek és diáknak egyaránt
és ugyancsak szolgáljon intelmül
azoknak a pedagógusoknak, akik
esetleg még ezekután is azt hiszik,
hogy lehet gerinctelenül tessék-lássék
módon kiszolgálni a demokráciát, de
ugyanakkor szívvel-lélekkel odaadni
magukat a reakciónak, a rájuk bízott
ifjúság tönkretételére.* ... Nem tűr-
jük, hogy Mindszenty sötét szelle-
me kísérthessen még demokratikus
iskoláinkban! Nem érjük be többé
tiltakozásokkal, továbbmegyünk, a

*demokrácia ellenségeit kiverjük isko-
láinkból is!*⁶

Ebben a politikai propaganda cél-
ból a tényleges történekekből, a 15-18
éves diáklányok iskolai szintű békés
tiltakozásából „fasiszta tüntetést”,
„Mindszenty ügynökeinek” hatását,
a nép, a demokrácia ellenségeit
vizionáló légkörben került sor a
tanulók és tanárnők elleni vizsgálat
lezárására, megbüntetésükre.
November 5-én Simon József VKM
kiküldött, Kováts József tankerületi
főigazgató és Baranyai igazgató
alkotta bizottság a történetek sajátos
értelmezése mellett felülbírálta
a tanári testület által javasolt
büntetéseket, súlyosbítva azokat.

*„A bizottság megállapítja, hogy az
1948. október 30-án lefolyt reakciós
demonstratív tüntetésre már huzamo-
sabb ideje készültek a növendékek. A
Diákszövetség faliújságjának átfestése
és a felírt szöveg provokatív előkészíté-
se volt egy elkövetkezendő demonstra-
tív kiállításnak. A tanulók vallomásai
azt bizonyítják, hogy már régebben
is beszéltek egy olyan lehetőség-
ről, hogyha kollektívan állnak ki,
akkor bántódásuk nem történhet.
Az előre felkészültséget mutatja
Beledi Mária kijelentése: »Egynek*

6 Gerencsér György (1948): Mindszenty árnyéka demokratikus iskoláinkban. Zala,
53. évf. 257. sz. 1948. november 7. 5. (Kiemelések, kérdőjelek tőlem – D. P.).

minden nehéz, soknak semmi sem lehetetlen«. Maga a felírt idézet is azt mutatja, hogy előre elkészültek a faliújság átfestésére. Úgy a tanulók vallomásából, mint a tanárok vallomásából nyilvánvalóvá vált, hogy a tanári testületből Turcsányi-Sipos Margit és Winkler Klára tanárok helyeslőleg szemlélték az előkészületeket, majd pedig a történeteket, és feltehető, hogy ezekről előzőleg már tudtak. [?]

Ezért a tanulókra vonatkozóan a tanári kar által hozott javaslatokat felülbírálván a tanulók nagyobb fokú felelősségét állapítottuk meg és ezért a javaslatokat a következőképpen módosítjuk:

IV. o. Kováts Anna IX. fokú fegyelmi büntetésben [az összes középiskolából való kizárás]

IV. o. Beledi Mária IX. fokú

V. o. Major Márta IX. fokú

IV. o. Sipos Klára IX. fokú

II. o. Bogár Piroska IX. fokú

IV. o. Császár Irén VIII. fokú fegyelmi büntetésben [az összes líceumból való kizárás]

III. o. Tóth Krisztina (anyja Beke Mária) VIII. fokú

II. o. Magyar Ilona VIII. fokú

IV. o. Kósa Angéla VIII. fokú

gimn. V. o. Duray Veronika VII. fokú fegyelmi büntetésben [a zalaegerszegi középiskolákból kizárás]

III. o. Duray Cecília VI. fokú [ők folytathatták tanulmányaikat bizonyos szankciókkal]

IV. o. Simon Margit VI. fokú

II. o. Iványi Sarolta IV. fokú

II. o. Kováts Irma IV. fokú

A diákoknál súlyosabbnak minősül a tantestület két tagjának, név szerint Turcsányi-Sipos Margit és Winkler Klára tanároknak a demokrácia érdekei ellen tanúsított magatartása. [?] A bizottság egyhangúlag helyeslően veszi tudomásul a tanker. főig. azon intézkedését, amellyel Turcsányi-Sipos Margitot 1948. november 3-án a tanítás alól felfüggesztette. Azonosan határoz Winkler Klára tanárra vonatkozólag is. Ezen határozat a főigazgató által nevezettek ellen kért fegyelmi vizsgálat lefolytatásáig van érvényben. ...”⁷

Másnap, november 6-án Simon József kiküldött elkészítette jelentését a VKM számára: „Zalaegerszeg Mindszenty József hercegprímás városa, s ez a körülmény nyilvánvalóan megmutatja azt, hogy rossz szelleme ma is ott

7 A Simon József VKM kiküldött, Kováts József tanker főig. Baranyai Sándor az intézet igazgatója alkotta bizottság jegyzőkönyve 1948. november 5. (MNL OL XIX-I-1-g-57-2-Z-178041/1948. 252. d. Kiemelések, kérdőjelek tőlem – D. P.)

lebeg. A reakciós szellem terjesztője méltó utódja Galambos⁸ apát-plébános. Ennek szellemi terrorja alatt nyög úgy a város felnőtt lakossága, mint az ifjúság. Ebben hű segítőtársai a hitoktatók és a szerzetesrendiek. *A vizsgálat tényszerűen a kapcsolatot a reakciós demonstratív megnyilvánulás és a papság között bizonyítani nem tudja, de a jelek és a tanulók magatartása arra mutat, hogy ezek befolyása alatt készültek fel.*

Az államosítás után az intézet szelme semmiben sem változott, mert az intézet s a rendház szétválasztása oly módon történt, hogy megmaradt a szoros kapcsolat a volt szerzetesrendi tanárnők és a tanulóifjúság között. Az apácák magántanítás ürügye alatt a növendékek jórészt instruálhatták. Ugyanez vonatkozik azokra a világi tanárnőkre, akik az államosítás előtt is az intézetben tanítottak. A tanulók magatartására jellemző, hogy a demokratikus nevelőintézményeket nem fogadták el, vagy megakadályozták azok

bevezetését. ... Ez a reakciós ifjúság kimutathatóan már hetekkel ezelőtt készült egy demonstratív ellenállásra. Egyik tanúvallomás bizonyítja, hogy már régebben beszéltek egy közös megnyilatkozásról. Beledi Mária például azt mondta »egynek minden nehéz, soknak semmisen lehetetlen«.

Ez a tömör mondat is arra mutat, hogy a tanulókat erre előkészítették és a szólamra betanították. *A Diákszövetség táblájának megcsúfítása, az arra írt jelmondat »mindent lehet ma Krisztus nélkül, csak magyaroknak lenni nem« Galambos apát-plébános múlt heti beszédéből vett idézet, [?] mind azt bizonyítják, hogy kívülről irányították a megmozdulást és belülről a tanári karból támogatták. A tanári karból... Turcsányi-Sipos Margit és Winkler Klára tanárok vallomásaik alapján feltételezhetően helyeslőleg szemlélték az előkészületeket, valószínűleg tudtak róla.»*

Turcsányi-Sipos Margit már régebben is az intézetben tanított.

8 Dr. Galambos Miklós (1906-1970) 1929-ben szentelték pappá, doktorált, 1930-1935 között Mindszenty mellett káplán. 1944-1952. zalaegerszegi plébános, 1946-tól címzetes apát, 1952-ben letartóztatták, börtönbe zárták.

9 Aporfi Lászlóné, szül. Winkler Klára 1997 márciusában így nyilatkozott erről: „Az »eseményekről« fogalmam sem volt előzőleg. Óráim után lementem a tanári szobába. Ott mondták a tanárok, hogy valaki felírta a folyosói táblára: »Krisztus nélkül magyarok sem lehetünk.« Senki sem tudta, hogy ki követte el ezt a nagy »bűnt«.» (Major szerk., 1997. 169.)

Mélyen vallásos, a klerikalizmus vak híve.¹⁰ Az államosítás előtti harcokban az egyik tornaünnepélyen részt vettek az intézet tanulói is az ő vezetésével. Amikor az ünnepi szónok az iskolák államosításáról kezdett beszélni, Turcsányi-Sipos Margit a már a tornamutatványokra felállított tanulóifjúságot levezette a sportpályáról, azzal, hogy ezt nem hallgatja meg. Az államosítás után, mint világi tanár ő vezette az intézetet és működésére jellemző, ha demokratikus tanárt akartak az intézetbe helyezni, tiltakozott ellene. A Diákszövetség és a tanuló körök megalakításával kapcsolatban passzívan viselkedett. Vallomásából kitűnik, hogy a népi demokrácia harcát a belső reakció ellen, a kato-

licizmus és a demokratikus erők harcának tekinti. Mindszentyt azonosítja a katolicizmussal és a demokráciát a vallásellenességgel. A tanulók kivonulását a vallás védelmének fogja fel, melyet a materializmus ellen vívnak, ennél fogva a diákok demonstratív magatartása helyes volt. Ez kifejeződött abban is, hogy az egyik ottmaradt tanulóknak nekiszegte a kérdést: »ni kis Farkas érdemeiket akarsz magadnak szerezni, hogy itt maradtál? Minden igyekezetében azon volt, hogy az egyik haladó gondolkodású tanár ellen hangolja az ifjúságot, éppen ezért hangsúlyozta, hogy a diákság megmozdulásának egyik oka a katolikus vallás védelme.¹¹ Az ő felfogása tükröződik vissza a

10 A tanárnő édesapja, Turcsányi Sipos József törvényszéki bíró volt Zalaegerszegen. Családjá köztisztviselőként állt, gyermekei közül egy pap, három tanárnő és egy jogász lett. Turcsányi Sipos Margit 1945 óta tanított a Notre Dame-nővérek tanítónőképzőjében, tanítványai tisztelték, szerették.

11 Ballenegger Henrik 1948. november 5-i kihallgatásáról készült jegyzőkönyvben olvashatjuk: az általa „tartott óra utáni napon Turcsányi-Sipos tanárnő tartott órát ugyanabban az osztályban, akkor a növendékek legnagyobb része kivonult az intézetből. Az ottmaradt növendékekkel a tanárnő beszélgetett az előző napon Ballenegger igazgató által tartott órán történelekről. A növendékek beszámolója után megütközéssel kérdezte, hogy Ballenegger ig. az istent tagadta? Mire a növendékek kijelentették, hogy igazgató úr Isten létét egyáltalán nem tagadta, hanem azt jelentette ki, hogy Isten és természet elválaszthatatlan fogalom. ... Feltett kérdésre előadja még, hogy Turcsányi-Sipos Mária magatartása táplálta ... a növendékek antidemokratikus magatartását, és láthatóan örült az események

tanulók vallomásából is, amikor a tüntetés okát Ballenegger Henrik óraadó tanár egyik órájára vezeték vissza, állítva azt, hogy nevezett tanár Isten ellen nyilatkozott volna.¹² Ballenegger Henrik erre vonatkozó vallomását mellékelem.

Winter [helyesen: Winkler] Klára tanítónőképzőintézeti tanár bagatellizálni akarta az egész ügyet, mint gyermekes csíny, meggondolatlanságot. Winkler Klára kulák családból származik, a család szélsőjobb-oldali beállítottságú. Egyik bátyja nyilas tiszt volt, jelenleg nyugaton tartózkodik. Már ez is meghatározza nevezett tanár iskolán belüli magatartását. Az egész ügynek lekicsinylése, diákcsínnyé minősítése ugyancsak megmutatkozik a gyermekek tanúvallomásaiban is. Ők is mint gyermekes diákmegmozdulásról beszélnek erről. Március 15-e ifjúsági lapról úgy nyilatkozott, mint a katolicizmus ellenségéről és szinte jogosnak vélte, hogy a diákszövetség munkájában éppen ezért ne vegyenek részt a tanulók. Elegendőnek tartja, hogy a diákok a kongregáció-

ban csoportosuljanak, mint legjobb diákalakulat.¹³

A tanulók vallomásából kitűnik:

1. Huzamosabb ideje készülődtek egy együttes tüntetésre a Diákszövetség ellen.

2. Értelmi szervezőket állítottak fel, akik előre elkészítettek mindent. A vezető tanulók egy Barankovics-párti képviselő, egy politikai okból B-listázott köztisztviselő, gazdasági szabotázs miatt internálásra ítélt nagykereskedő, közismert jobboldali beállítottságú családok gyermekei voltak. Ezek magukkal ragadták azokat a kevésbé öntudatos proletárgyermekeket is, akik már évek óta ebben az intézetben nevelkedtek.

3. A tanulók magatartása a vallomástétel ideje alatt is arra mutatott, hogy ezeket betanították. Konok szembenállásuk a hatóságokkal úgy az államvédelmi, mint a tanügyi hatóságokkal arra mutat, hogy mártírok akarnak lenni, a katolicizmus mártírjai.

Mindezekből kitűnik, hogy a reakció romboló szelleme

ilyen alakulásának.” (MNL OL XIX-I-1-g-57-2-z-178041/1948. 252. d.)

12 Vö.: Turcsányi-Sipos Margit 1948. november 24-i vallomásával. (MNL VAVL XXVI. 501. biz. 66. d.)

13 Vö.: Winkler Klára 1948. november 24-i vallomásával. (MNL VAVL XXVI. 501. biz. 66. d.)

mélyen behatolt az iskola életébe. Szemtelenségében oly erősnek vélte magát, hogy támadólag mert fellépni. A demokrácia védelme, az ifjúság egészséges fejlődésének megköveteli az erélyes ellenintézkedéseket. Ezért tartottam helyesnek a szombathelyi tankerületi főigazgató előzetes intézkedését és a további rombolás megelőzésére a legszigorúbb fegyelmi intézkedések megtételét. Ezek szerint Turcsányi-Sipos Margit és Winkler Klára intézeti tanárokat állásukból azonnal felfüggeszti a fegyelmi eljárás befejezéséig.

A demonstratív kivonulás és a diákszövetség elleni harc értelmi szerzőit, valamint akik tevőlegesen vettek ebben részt, a jegyzőkönyv szerinti büntetést mértük.

Megállapítottam, hogy a tanári karból hiányzott a köteles éberség, mely az államosított iskolákban kötelező számukra. A hetek óta készített tüntetésre nem figyeltek fel, nem ismerték fel előjeleit és nem igyekeztek a diákságot felvilágosítani. Az igazgató gyenge magtartása, csak növelte a reakció szilárdságát. Ezért az igazgatót és az egész tanári testületet figyelmeztettem az éberségre és az elővigyázatra. Hiányzott a tanári testületből a tanulókkal

való egyéni és intenzív foglalkozás. Ennek határozott megváltoztatását követeltem tőlük. ...

Tisztelettel javaslom a következőket:

1. *A tanítóképzőintézetek felső osztályai szerte az országban mételeyezettek a klerikális reakció szellemétől. Ezek a tanulók ilyen szellemmel, ilyen felkészültséggel nem mehetnek iskolába tanítani. Szükségesnek tartom olyan nyári átképző tanfolyamok felállítását, ahol ezeket a jövődiákokat átnevelik. Csak azok mehetnek jövőre iskolába tanítani, akik itt megállták helyüket és biztosítékot kapunk, hogy demokratikus szellemben fogják a rájuk bízott ifjúságot nevelni.*

2. A zalaegerszegi tanítóképző- és líceum tanári karába osztályön tudatos, haladó szellemű tanárok behelyezését, akik a tanulóifjúság szellemét megváltoztatni képesek. Az igazgató ugyan haladó szellemű, de kissé gyenge, ezért feltétlen segítségre van szüksége.

3. Tisztelettel kérem intézkedésem jóváhagyását.

4. Turcsányi-Sipos Margit és Winkler Klára ellen fegyelmi eljárás megindítását.¹⁴

A következő napokban a VKM illetékes osztálya foglalkozott a

14 Simon József 1948. november 6-i jelentése a VKM-nek zalaegerszegi kiküldetéséről. (MNL OL XIX-I-1-g-57-2-Z-178041/1948. 252. d. Kiemelések tőlem – D. P.)

kérdéssel. Jóváhagyta a tanulókra vonatkozó fegyelmi javaslatokat, *így az intézetből az eredetileg elvárt 10 tanulót zártak ki.* Ötöt az ország összes középiskolájából, négyet a líceumokból, s egyet a zalegersze-gi középiskolákból. Az alacsonyabb büntetésre ítéltre vonatkozó előterjesztést azzal egészítették ki, hogy *valamennyi a kivonulásban részt vett tanulót IV. fokú fegyelmi büntetésben kellett részesíteni, ami magatartásból elégséges „túrhető” osztályzattal járt,* s erről külön érte-síteni kellett a szülőket.¹⁵

A Köznevelésben a VKM 178.041/1948. V. fő. sz. rendeletként közltek a kizárási határozatokat „súlyos fegyelmi vétségre” hivatkoz-va, annak mibenlétét homályban hagyva.¹⁶

Az érintett diákok szüleit Horváth Mária igazgatóhelyettes által alá-írt egyenszöveggel értesítették: „Értesítem, hogy leánya ... oszt tanuló a zalaegersze-gi áll. tanító-

nőképző intézetben 1948. október 30-án történt eseményekben való tevőleges részvétele miatt ... fokú ... fegyelmi büntetésben részesült”.¹⁷

1948. november 11-én a Zala c. lap „Örökre kizárták az ország iskoláiból a tüntetést szervező diáklányokat. Ki kell irtani az egersze-gi zárdából Mindszenty szellemét” címmel írt az eljárásokról, s azt állította, hogy „Sárai paptanár és Turcsányi Sipos Mária tanárnő biztatására az intézet 150 leánynövendéke sztrájkot kez-dett, és az utcán tüntetett a tanu-lókörok ellen.”¹⁸ ... A tanári kar most hozott ítéletében *azt a tíz leányt, akik a tüntetésben vezetőszerpet játszottak az ország összes közép-is-kolájából kizárta.* [?] Az ítéletben azt is leszögezték, hogy a kizártak Barankovics-párti képviselők, mal-mosok, feketézők és internáltak gyermekei, akik az iskola szellemét állandóan fertőzték. [?] A leányokkal együttműködő Sipos Mária tanárnőt állásából felfüggesztették.

15 1948. november 8. A VKM fogalmazvány Rozsondai Zoltán, Szávai Nándor aláírásával, a szombathelyi tankerületi főigazgatónak címezve. (MNL OL XIX-I-1-g-57-2-Z-178041/1948. 252. d.)

16 A VKM 178.041/1948. V. fő. sz. alatt a Köznevelés Szerkesztőségének küldte közlésre Szávai Nándor államtitkár (MNL VAVL XXVI. 501. biz. 66. d.)

17 MNL ZVL XXVI. 58. 185/1948.

18 Valójában a vidékről bejáró hallgatók tartózkodtak csoportosan a város utcáin mindaddig, amíg kora délután járataikkal hazaindulhattak. A történekről beszélgettek, de semmiféle utcai demonstrációra nem került sor.

A zalaegerszegi Nemzeti Bizottság legutóbbi ülésén mélységesen elítélte a zárdában történeteket... Megállapítja, hogy a zárdát ma is körül lengi alapítójának, Mindszentynek a szelleme és ez a szellem kísért az államosított iskolában is. Sajnos a mindszenizmus egyes szülőknél és egyes pedagógusoknál jó talajra talál. *Kéri a Nemzeti Bizottság a kultuszminisztert, hogy a fiatalság demokratikus nevelése érdekében irtsa ki ezt a szellemet és a nem demokratikus nevelőket távolítsa el az iskolákból.*¹⁹

Tíz nap múlva, a téma lezárásaként a Zala „*Lemossuk a Mindszenty ügynökei által arcunkra sütött szégyent! -fogadja a zalaegerszegi Diákszövetség I. ankétjának 220 résztvevő diákja. Határozatban tiltakoztak a klerikális reakció aljas uszítása ellen*” címmel tudósított a Diákszövetség által a vármegyeháza nagytermébe összehívott diákgyűléséről, melyen Kerek Gábor országos elnök részvételével Mindszenty-ellenes határozatot fogadtattak el. „Tudjuk,

hogy Mindszentivel az élen »magasabb egyházi körök« helytelen politikát folytatva, a népi demokráciánk és a Diákszövetség ellen uszítanak. Elég volt! A népi demokrácia rövidesen lesújt mindazokra, akik ellene felemelik kezüket. Követeljük, hogy a kormányzat ez irányban a legsürgősebben intézkedéseket fogantasson. *Ígérjük, hogy Zalaegerszegen soha többé nem fordulhat elő olyan botrányos eseménysorozat, mint amilyen a tanítónőképző intézetben lezajlott.*” Megszólaltatott a lap két tanítónőképzőst is, akik a jelenlévő 35 kongreganistával együtt fogadkoztak, hogy „lemossák a Diákszövetségen esett szégyent.” Felszólalt „Szaksz Katalin liceumi tanuló, a Mária Kongregáció tagja: Rágalom az, hogy a népi demokrácia vallásellenes. Tiltakozunk az ellen, hogy bennünket hamis szavakkal a vallás leple alatt demokráciánk ellen uszítsanak. ... Bokor Katalin [helyesen: Kornélia] liceumi tanuló:» »Érdemes tanulni!« - ez a jelszavunk. Igen! Ezt várja tőlünk a

19 Örökre kizárták az ország iskoláiból a tüntetést szervező diáklányokat. Ki kell irtani az egerszegi zárdából Mindszenty szellemét. Zala, 53.évf. 259. sz. 3. (Kiemelések, kérdőjelek tőlem – D. P.)

20 „A cikkben említett Bokor Katalin tanítónőképzős tanuló helyesen Bokor Kornélia IV. osztályos tanuló, aki 1948 szeptemberében jött az iskolába.” (Major szerk, 187.)

szülő, ezt várja a haza. Nem ülünk fel többé a klerikális reakció hazug szavainak, hanem becsületes munkánkkal szolgáljuk a boldogabb jövőt.”²¹

Ezzel „diákvonalon” a hatalom részéről az ügyet lezárták. Hátra volt még a két felfüggesztett tanár-
nő elleni fegyelmi eljárás lefolytatása. Három nap múlva, 1948. november 24-én Komáromy tankerületi főigazgatóhelyettes, vizsgálóbiztos és Baranyai igazgató hallgatta ki egyenként a két pedagógust,

Turcsányi-Sipos Margitot szólították először. A ránk maradt jegyzőkönyv szerint:

„Vizsgálóbiztos ismertette a felügyeleti vizsgálat során felmerült vádakát, melyekkel kapcsolatban feltett kérdésekre a kihallgatott az alábbi választ adta:

Nem tudja megmagyarázni a vezetése alatt álló V. osztályos növendékeknek a tanulókörökkel szembeni passzív magatartását, amelyre egyébként beszélgetéseik alkalmával a többi kartársak is – saját osztályukra vonatkozóan – panaszkodtak. Az ellenállás okát nem ismeri, de

véleménye szerint vallásukat féltették. Felfüggesztéséig olvasta a Március Tizenötödike című ifjúsági lap kiadványait és azokban mint pedagógus erősen színes és bíráló hangot látott a vallási egyesületek ellen is. A klerikális reakcióval kapcsolatosan pozitívumot nem tud mondani, valószínű, hogy van, mert sokat hallott róla. Az említett ifjúsági lapban a kongregációs egyesülettel kapcsolatban írt cikk feletti kép (Keszeg-féle karikatúra kongregációs jelvényvel) ami a gyermekeket sértette. A gyerekek demonstratív magatartását annyiban minősíti reakciónak, amennyiben egy gyerek reakciós lehet, lényegében az elvonulást gyerekes meggondolatlanságnak minősíti. A vallásos feliratban a gyermekek kb. azt akarták kifejezni, hogy Istennel kívánnak magyarok lenni. Ebben a cselekedetben vallásos motívumot talál, de az elvonulásban a plakát letépésében és a faliújság befestésében nem lát vallás melletti tüntetést. A Farkas Margit növendéknek őt az osztályban találva következő megjegyzést tette: No megjött az eszed, hála Isten, hogy itt vagy.”²² A leghatározottabban állítja, hogy az

21 Lemossuk a Mindszenty ügynökei által arcunkra süttött szégyent! -fogadja a zalaegerszegi Diákszövetség I. ankétjának 220 résztvevő diákja. Határozatban tiltakoztak a klerikális reakció aljas uszítása ellen. Zala, 53. évf. 268. sz. 1948. november 21. 3. (Kiemelés tőlem – D. P.)

22 1997 márciusában Aporfi Lászlóné, szül. Winkler Klára erre így emlékezett:

események napján az iskola folyosóján V. osztályos, de más növendékek sem kértek tanácsot tőle arra nézve, hogy a kivonulókhöz csatlakozzanak-e.²³ *A gyerekek magatartása bizonyos mértékig magyarázható, illetve vetülete a nagypolitikában folyó világnézeti harcnak. Arra a kérdésre, hogy kik között folyik ez a harc, azt válaszolja, hogy a spiritualista világ-szemléletet vallók állnak szemben a materialistákkal. Véleménye szerint a szocializmus és a kereszténység, a népi demokrácia és a kereszténység, de a népi demokrácia és az egyház sem állnak szemben egymással. Ha Mindszenty azt a politikát folytatja, amit az újságok írnak róla, akkor rossz politikát folytat, ezt a politikát azonban áttekinteni nem tudja.*²⁴

A pedagóguspályán megmaradni szándékozó, szorult helyzetbe került tanárnő a helyzetnek megfelelően, taktikusan viselkedett. Tudta: nem gyóntatószékben van, s azt is, hogy kihallgatói részéről nem számíthat jóindulatra. Vádlotként nem volt köteles önmaga ellen valani. Ezért a Farkas Margit-ügyben „pontatlanul emlékezett”. Az ideológiai-politikai szempontból kényes kérdésekre kitérő választ adott. A diákok „reakciónak” minősített demonstrációjáról azt mondta: már amennyire egy gyerek reakción lehet. A Mindszenty-kérdést is diplomatikusan kerülte: ha igaz, amit írnak róla, akkor rossz politikát folytathat, de én ezt nem tudom. Egyetlen kérdésben nem tett enged-

„Kolléganóm, Sipos Marica - Turcsányi Sipos Margit - mesélte, hogy ő megkérdezte az osztályában maradt néhány gyereket: »Ti miért nem mentetek haza? Érdemeket akartok szerezni?« Ezért a két rövid mondatért kitétek az állásából.” (Major szerk. 1997. 170.)

23 Kalmár Piroska tanuló 1948. november 19-i kihallgatásán állította: „Látta és hallotta, hogy az V. képzős növendékek a folyosón tartózkodó Turcsányi-Sipos Margit tanárnőhöz mennek, és tanácsot kérnek tőle, hogy tartsanak-e többi társaikkal, akik az intézetet már elhagyták. Turcsányi tanárnő azt a tanácsot adta nekik, hogy tartsanak a többiekkel, mert ha összetartanak, úgy nem lesz baj. Utána bement az osztályba, hogy az ottmaradt növendékeknek az órát megtartsa. Tőle is megkérdezte, hogy mit keres a folyosón, miért nem ment a többiekkel haza?” (MNL VAVL XXVI. 501. biz. 66. d.)

24 Turcsányi-Sipos Margit 1948. november 24-i kihallgatási jegyzőkönyve. (MNL VAVL XXVI. 501. biz. 66. d. Kiemelések tőlem – D. P.)

ményt: a valláshoz és magyarsághoz való viszonyt illetően: érthetőnek vélte, hogy a diákok ragaszkodtak ilyen elkötelezettségükhöz. Ám taktikusan hozzátette: a szocializmus és a kereszténység, a népi demokrácia (ha valóban az) nem áll szemben az egyházzal.

Másfél óra múlva Winkler Klára tanárnőt szólították kihallgatásra.

„Vizsgálóbiztos ismertette a felügyeleti vizsgálat során felmerült vádakat, melyekkel kapcsolatban feltett kérdésekre a kihallgatott az alábbi választ adta: Heti 24 óra mellett tandíjkezelés, órarendkészítés, helyettesítések beosztása oly mértékben elfoglalták, hogy osztályát, amelyet csak szeptember 6 óta vezetett, valóban nem ismerhette meg. Mindennapi kérdések óráját szintén ő látta el, bár hibáján kívül azokból sok elmaradt. ... *A tanulók kisebbik része haladószellemű megnyilatkozásokkal kapcsolódott az órába, a zöme azonban tartózkodó volt. A tartózkodás azonban nem volt támadójellegű. Éppen ezért meglepte őt az osztálynak október 30-án tanúsított magatartása. Nagyfokú meggondolatlanságnak minősítette a faliújság befestését, az elvonulást pedig a tömegpszichózis érvényesülésének. A faliújság befestésének, valamint az elvonulásnak*

okát adni nem tudja. *A vallásos feliratban a klerikális reakció megnyilatkozását látja, de hogy ez honnan került az iskolába azt nem tudja.* Nem érti, hogy az ezelőtt nem hallott (ő nem hallotta) jelmondatot miért írták a táblára. Felelősnek, mint osztályfőnök az osztályáért érzi magát, *de kötelességét nem mulasztotta el, mert tantárgyait demokratikus szellemen tanította, a tanulóköröket osztályában népszerűsíteni igyekezett, egy tanulókör magalakulásáról tud az osztályában. Az ellenőrzéssel kapcsolatban egy alkalommal kérte az elvégzett anyagot feltűntető jegyzetet, ez azonban nem volt kész, mert a tanulókör vezetője szerint tanulókör vezetői tanfolyamon vett részt. A tanulókört nem látogatta. Még október 30-án 10-11-ig magyar órám volt osztályomban, ahol Magyar Ilonát felelősségre vontam, valamint a többi gyermekek felé is szóltam: *Látjátok gyerekek, milyen meggondolatlanságot követtetek el, miért kellett nektek a faliújságot bántani, amikor a tanulókörbe nem kényszerített benneteket senki. Az elvonulással kapcsolatosan arra mutattam rá, hogy bajt csinálnak maguknak, az osztálynak és az iskolának is.*”²⁵*

25 Winkler Klára 1948. november 24-i kihallgatásának jegyzőkönyve. (MNL VAVL XXVI. 501. biz. 66. d. Kiemelés tőlem – D. P.)

A fegyelmi tárgyalás helyezte Winkler Klárát is óvatosságra, diplomatikusabb megfogalmazásra ösztönözte. Első – még tanúként, a II. osztály főnökeként – október 31-én tartott meghallgatásakor a történekről így nyilatkozott: „a faliújságot befestő és az osztályába tartozó négy tanulót közelebről nem ismeri, mindössze kéthónapja tanít az osztályában. Órán kívül a tanulókkal nem szokott beszélgetni. A *tanulóifjúság tegnapi magatartását fiatalos meggondolatlansággal, az elvonulását tömeghisztériával magyarázza. A faliújság, a falitábla, a letépett Március Tizenötödike nem annyira demokráciaellenes gesztusok, hanem katolikuspárti megnyilvánulások. A tanulóörök szervezésével kapcsolatban megjegyzi, hogy a tanulók a körtől azért féltek, hogy onnan támadást kapnak a kongregáció ellen, amint azt a Március Tizenötödike számaiból a gyerekek olvasták.*”²⁶

A VKM-be került két megnyilatkozás különbségéből, s abból, hogy Winkler Klára a vallásos – a nem keresztényeket a magyarságból kirekesztő – feliratot hajlandó volt a klerikális reakció megnyilatkozásának minősíteni, a december 11-én

összeült elsőfokú fegyelmi bizottság nagyobb alkalmazkodásra, kompromisszumkészségre való hajlandóságot érzékelt, mint Turcsányi-Sipos Margitnál.

Ezért „a fegyelmi bizottság *Turcsányi-Sipos Margit* zalaegerszegi állami tanítóképzőintézeti tanárt ... a kötelezettségszerű hűség megszegésében álló többrendbeli, sorozatos legsúlyosabb szolgálati vétség elkövetésében vétkesnek mondta ki és emiatt a nevezett tanárt összbüntetésképpen ... *szolgálatból való elbocsátásra ítélte. ...* A fegyelmi bizottság bizonyítottan látta azt a vádat, hogy a nevezett tanár, mint osztályfőnök nem vállalta azt a munkát, amelyet tőle a népdemokratikus szellemű nevelés igényel. Ezt állapította meg a felügyeleti vizsgálat lefolytatására kiküldött miniszteri bizottság és az intézet igazgatója is. Megállapítást nyert az is, hogy a nevezett tanár, jó szakképzettsége ellenére a népi demokrácia alapelveivel és így a népidemokratikus kultúrpolitika és nevelés törekvéseivel nincsen tisztában. Ezentúl a fegyelmi vizsgálat jegyzőkönyvéből kitűnik az is, hogy a nevezett tanárnak a népidemokrácia nevelése rendszere, módszere,

26 Winkler Klára 1948. október 31-i meghallgatásának jegyzőkönyve. (MNL OL XIX-1-1-g-57-2-Z-178041/1948. 252. d. Kiemelés tőlem – D. P.)

eszközei, tényezői (pl. diákszövetség, tanulóörök, Március Tizenötödike) ellenszenvesek. Ilyen lelki beállítottsága folytán nevezett tanár hosszabb időn át sorozatosan elmulasztotta a rábízott osztály tanulónak demokratikus irányú nevelését, sőt helyesléssel fogadta a tanulóknak a múlt nevelési rendszeréből származó reakciós megnyilvánulásait. A fegyelmi bizottság bizonyítottan látta azt a vádat is, amely szerint a nevezett tanár az osztályban visszamaradt Farkas Margit líceum IV. osztályos tanulótól ezt kérdezte: »Na kis Farkas, érdemeket akarsz szerezni?« E vád valóságát két tanún kívül bizonyítja az a körülmény is, hogy a kijelentést – érezvén annak súlyosságát – maga a vádlott is enyhíteni igyekezett, annak hangsúlyozásával, hogy ezt csak tréfából tette. A harmadik vádat, ti. hogy nevezett tanár a tőle tanácsot kérő V. osztályos növendékeknek azt ajánlotta, hogy tartsanak az elvonulókkal, a fegyelmi bizottság nem látta bizonyítottan, mivel egyetlen tanú állításával szemben állt a vádlott tagadása.²⁷

Így Turcsányi-Sipos Margitot

állásából minden szerzett jogosultsága elvesztésével elbocsátották. Sokáig csak magán gép- és gyorsírás tanítással foglalkozhatott. Csak 1961 után adtak neki tanítási lehetőséget a zalaegerszegi Petőfi Sándor Általános Iskolában.

Egykori tanítványa, a kitűnő rendűsége ellenére tanulmányai utolsó, V. évében kicsapott kongregációvezető Major Márta, az ügy egyik koronatanúja 1997-ben joggal jegyezte meg: „Ítéletének vádpontjai közül az első csupa általánosság: emiatt a korszak pedagógusainak nagyrészt el lehetett volna ítélni; ugyanakkor ennek semmi konkrét köze nem volt a diáksztrájkhoz. A második – nagyon szerény és semmitmondó – vádpontból esetleg következtetni lehet arra, hogy a vádlott érzéseiben szimpatizált a diákok eltávozásával. S ezért kapta a legsúlyosabb, legmegalázóbb fegyelmi büntetést: nem konkrét, elkövetett tett miatt, hanem érzésekért, szimpátiáért. Ez akkor is törvény- és jogellenes volt. S szembeszökő csúsztatás: *nem a tanárnő által elkövetett állítólagos »szolgálati vétség«* következménye

27 Az 54/1948. biz. főig. sz. rendelettel megalakított háromtagú elsőfokú fegyelmi hatóság határozata a VKM nov. 8-i 178.041/1948. V. fő. sz. fegyelmi vizsgálat alapján, Turcsányi-Sipos Margit ügyében. (MNL OL XIX-I-1-g-57-1-T-174606-1948. (163.048-1948.) 246. d.; MNL VAVL VI. 501. b. 861-3073/1948-49. Kiemelés tőlem – D. P.)

volt – ahogy a vádlók állítják – a diáksztrájk, ahhoz neki semmi köze nem volt.”²⁸

Ugyanazon fegyelmi bizottság 1948. december 11-én „Winkler Klárát ... a kötelezettségszerű hűség megszegésében álló többrendbeli, sorozatos legsúlyosabb, de a mulasztások elkövetésének körülményeinél fogva csak súlyosnak minősített szolgálati vétség elkövetésében vétkesnek mondta ki, és emiatt a nevezett tanárt főbüntetésképpen ... büntetésből saját költségén való áthelyezésre és mellékbüntetésként ... a fokozatos előléptetésnek két évi időtartamra való megvonására ítélte. ... A fegyelmi bizottság azt a vádat, hogy a nevezett tanár nem vállalta azt a munkát, amelyet a népidemokratikus szellemű nevelés igényel, oly alakban látta bizonyítottnak, hogy a nevezett tanár az említett munkát nem teljesítette. A bizottság tehát nevezett mulasztásaiban a szándékossgot nem látta bizonyítottnak, sőt ezen túl a felügyeleti és fegyelmi vizsgálat jegyzőkönyvei alapján azt

állapította meg, hogy nevezett tanár irányítás mellett a népidemokratikus és szocialista nevelés szolgálatába állítható. A bizottság ezen az alapon a tanár legsúlyosabb szolgálati vétségét korrekcionalizáció útján csak súlyosnak minősítette.”²⁹

A kommunista Szávai Nándor VKM államtitkár ezt a döntést túl enyhének találta, s utasította a főigazgatót, hogy éljen fellebbezéssel a döntés szigorítása, a fokozatos előléptetésből 5 évre való kizárás érdekében.³⁰ Forrásainkból nem derül ki, hogy mi lett e fellebbezés következménye. Aporfi Lászlóné, szül. Winkler Klára 1997. évi visszaemlékezésében csak az előléptetésből 2 évre történő kizárásról tett említést, és arról, hogy 1949 április végén áthelyezték őt a szentgotthárdi gimnáziumba, ahol nyugdíjazásáig tanított.³¹

Záró megjegyzések

Az olvasó figyelmébe ajánlott – az akkori hatalmi mechanizmusokat,

28 Major szerk. 1997. 185. (Kiemelés tőlem – D. P.)

29 Az 54/1948. biz. főig. sz. rendelettel megalakított háromtagú elsőfokú fegyelmi hatóság határozata a VKM nov. 8-i 178.041/1948. V. fő. sz. fegyelmi vizsgálat alapján, Winkler Klára ügyében. (MNL OL XIX-I-1-g-57-1-W-162890-1948. 246. d. Kiemelés tőlem – D. P.)

30 MNL OL XIX-I-1-g-57-1-W-162890-1948. 246. d.

31 Major szerk., 1997. 170.

nyelvezetet, gondolkodásmódot reprezentáló – források felvonultatása révén hosszúra nyúlt dokumentatív elbeszélésünket néhány kiegészítő megjegyzéssel zárjuk.

1. Mindszenty József három magyarországi tanító(nő)képzőhöz kötődött az átlagosnál inkább. 1944-1945-ben a nyilasok a soproni Isteni Megváltó Leányai Zárdába internálták öt kispapjaival hónapokig, ahol kapcsolatba került az ottani képzővel. Utóbb meleg szavakkal köszönte meg a főnöknőnek a vendéglátást. 1946-ban is náluk szállt meg, amikor a városban akadt dolga. Annak a tanítónőképzőnek diákjai 1948-ban – diáktársaikkal együtt – hűségükről biztosították a hercegprímást, s június 7-én tüntettek is az államosítás ellen. Utóbb ezért a képző diákönkormányzatának vezetőjét 1 havi fogházra, egy osztályfőnök apácáját 1 évi börtönre 2. ítélték, s többeket internáltak, rendőri felügyelet alá helyeztek.³²

Esztergomi érsekként az ottani katolikus tanítóképző Mindszenty közvetlen alárendeltségébe tarto-

zott, így többször járt náluk. 1948. június 12-én egy provokáció révén a képző diákjai ugratták, gúnyolták, szidalmazták az ott felvonuló és a Köztársasági Indulót éneklő katonákat, amiből rendőrségi vizsgálat, majd 10 diák és három tanár letartóztatása következett. Koncepciók eljárásban a diákokat 1-3 hónapos felfüggesztett, az incidensben ártatlan tanárokat többéves börtönbüntetésre ítélték.³³

Harmadikként került sorra a Pehm József által alapított zalaegerszegi tanítónőképző a maga „diáksztrájkjával” 1948 október végén-novemberében.

Mindhárom város lakossága túlnyomóan katolikus volt, így a fordulat évében az átalakulást sürgető, erőltető állami, párt- és önkormányzati szervek az iskolák államosítására, majd az új kurzus ideológiai-politikai szolgálatába állítására vonatkozó türelmetlen erőfeszítései korántsem számíthattak a polgárok többségének támogatására. Ezért mindhárom helyen igénybe vették az erőszakos szervezetek közreműködését, s a kialakult problémák,

32 Donáth Péter: Sopronból nem lesz Pócspetri. Iskolakultúra, 2024. megjelenés alatt.

33 Donáth Péter: Az Esztergomi Érseki Tanítóképző diákjainak és tanárainak megpróbáltatásai az 1948. évi államosítás körüli küzdelmek kapcsán. Neveléstudomány, 2024. megjelenés alatt

feszültség minél békésebb feloldása helyett azok kiélezésére, hamis koncepciók eljárás során kiterjesztésére, a helyzet dramatizálására, majd az aránytalanul súlyos retorziók alkalmazása révén a város, a pedagógusok, diákok demonstratív megfélemlítésére törekedtek. (Erre utal, pl. az, hogy a lapok tudósításaikban súlyosabb szankciókról számoltak be, mint amilyenek Zalaegerszegen ténylegesen alkalmazásra kerültek.)

E hatalmi-politikai szempontok minden más szakmai megfontolást felülírtak. Így történhetett, hogy az apró, jóindulattal figyelmeztető diákcsínynek tekinthető, pedagógiai eszközökkel humánusan, komoly sérülések nélkül megoldható plakátok, faliújság körüli véleménynyilvánításokból kicsapási ügy, majd „diáksztrájk” lett, amelyet – tekintet nélkül arra, hogy ezzel tucatnyi emberéletet tesznek tönkre – drasztikus megtorlások követtek.

Rövid távon, felszínesen, a látszat szintjén e módszer a zalaegerszegi és a többi képzőben is alkalmazkodást szült. Ezt tükrözték a zalaegerszegi 1948. november 30-i félévi ellenőrző tanári értekezleten az osztályfőnökök beszámolóí is:

„*Fábián Lujza a gimn. V. o. főnöke*

jelenti: Fegyelmi állapot kielégítő. Az osztály teljes egészében haladószelemű.³⁴ Egyedül ők nem vettek részt az október 30-i reakciós demonstráción. Több tanulókör működik, sokan járnak tanulókörvezető szemináriumra. ...

Gáspár Ferencné, a líceum II. o. főnöke jelenti: Fegyelmi állapot: az 1948. év kezdetétől klerikális reakciós magatartású volt az osztály. Nehézkesen indultak a demokrácia útján, miközben a tanítások során kialakuló felfogásuk egyre javult, ezen a téren már kielégítő képet mutat az osztály. Megbarátkoztak a Diákszövetség gondolatával, megalakult 2 tanulókör, s élénk tevékenységet fejtenek ki ezen a téren is. ...

Horváth Mária a líceum III. o. főnöke jelenti: Fegyelmi állapot: az utóbbi hetekben már kielégítő. Eddig a növendékek elzárkóztak a Diákszövetség munkájában való aktív részvételtől, de most öröndetes javulás tapasztalható. Minden különösebb biztatás nélkül megalakult már 2 tanulókör, és a Diákszövetség kultúrműsorainak rendezésében is részt vesznek. ...

Csiszár Jolán a líceum IV. o. főnöke jelenti: Év elejétől kezdve az osz-

34 Őket már az állami tanítóképzőbe vették fel, nem érintkeztek az apácákkal, az egyházi neveléssel.

tály klerikális reakciós beállított-ságú osztálytársaik befolyása alatt állt nagyon erős mértékben. Ezek az elemek minden haladószellemű törekvést leromboltak az osztályban. Meggátolták a tanulókörök alakulását is. Mikor a VKM új rendelkezésével kizárta ezeket a tanulókat az iskolából, az osztály képe rohamosan változni kezdett. Tanulókörök alakultak, a növendékek nagy lelkesedéssel vesznek részt minden munkában. Közülük került ki a Diákszövetség titkára. ...

Virág Ilona a tanítóképző int. V. o. főnöke jelenti: Fegyelmi állapot: az osztály meglehetősen elzárkózik a haladó szellemtől. Tanulókör még nem alakult. Közösségi munkában nem szívesen vesznek részt. Utóbbi időben ugyan javulás észlelhető, 2-3 jószellemű növendék megfelelő irányba vezeti az osztályt.”³⁵

A Diákszövetség Országos Központjának 1948. december 1-jei jelentésében is eredménynek tartották: „A Diákszövetség szervezeti fellendítését sikerült egybekacsolni

a kongregációk szétzúzásával. ... Az eredményeink elérését nagymértékben elősegítették a tanügyi apparátus adminisztratív rendelkezései (a zalaegerszegi, pécsi kizárások).”³⁶

Ám, hogy valójában, hosszútávon milyen következményekkel jártak ezen erőszakos intézkedések, a tartós kényszerű alkalmazkodás vajon a diákok milyen hányadánál vezetett a kognitív disszonancia révén értékeik, világnézetük korrekciójához, vagy éppen ellenkezőleg: a felszíni alkalmazkodás mellett hányan erősödtek meg korábbi hitükben, meggyőződésükben - ennek megválaszolása külön tanulmányt igényelne.

1. A felügyeleti vizsgálatok jelentései és a politikai napilapok valóságtól elrugaszkodott tudósításai a klerikális reakció összeesküvésének, szisztematikus munkájának, a diákok heteken át tartó előkészületének eredményeként láttatták a „diáksztrájkot” a zalaegerszegi képzőben. Erre ugyan semmilyen

35 A zalaegerszegi képző 1948. november 30-i félévi ellenőrző értekezletének jegyzőkönyve. MNL ZVL XXVI. 58. 301/1948-49.

36 1948. december 1-jei jelentés a Diákszövetség november 1-óta folyó munkájáról és közvetlen feladatairól. (MNL OL XXVI-I-1-a 25. t. 5. d. Az ONI anyagában az Ifjúsági Bizottság anyagát közt. Kiemelés tőlem – D. P.)

megbízható bizonyítékuk sem volt állításukat politikai okból mégis fenntartották, hangsúlyozták.

Az egykori diákok³⁷ és tanárok³⁸ közül néhányan ellenben úgy vélték, hogy Ballenegger tanár tudatosan provokálta a diákokat, hogy az egyes tanárok és diákok eltávolítására vonatkozó, már az év elején elhatározott terveiket megvalósíthassák.³⁹

Egyik összeesküvéselmélet igazolására sincs forrásunk. Ettől még ab ovo kizárni egyiket sem lehet. Mindazonáltal jelen sorok írójának valószínűbbnek látszik, hogy a hatalom türelmetlen, erőszakos

ideológiai-politikai nyomulása, az ateista Komszomol, Diákszövetség propagálása, erőszakos szervezése, a szovjet példák, évfordulók (november 7-e, Komszomol) túladagolása, a Március Tizenötödike c. lap vallásos érzékenységet bántó karikatúrája, közleményei stb. spontán reakciókat váltottak ki az addig vallásos hazafias szellemben nevelt és Márai Kongregációba szervezett diáklányokból. Erre utal, hogy visszaemlékezéseikből kiderül: a plakátfestők, szaggatók, vallásos feliratkészítők, a tanulóörök elleni aláírásgyűjtők stb. nem tudtak egymásról.⁴⁰ Olyannyira nem, hogy egyikük-má-

37 Bicsákné, 2012. 7-9.; Holczer Jenőné, szül. Beledi Mária In: Major szerk. 163-164.

38 Pallosné Magyaródy Mária tanárnő úgy vélte: „Ez a plakát-ügy volt az ok, amivel ki tudták provokálni a diákmegmozdulást, és el tudták távolítani azokat, akiket előre elhatározottan el akartak távolítani.” (Major szerk. 183-184.)

39 Mészáros István professzor szerint: „Joggal feltételezhető: a frissen államosított egykori apácaiskolában az új, kommunista igazgatóság már a tanév elején összeállította a kizárandó tanulók (és tanárok) névsorát, s csak az alkalomra vártak, illetőleg ilyet provokáltak, hogy realizálják »kicsapási tervüket«”. (Mészáros, 1997. 159-160.)

40 Kapiller Imréné, szül. Kováts Anna: „Valami plakátról faggatóztak, se tudója, se látója nem voltam, leöntésről vagy letépésről volt szó.” (Major szerk., 1997. 165-166) Bicsák Istvánné: „október 30-ára virradóra a kollégiumban valaki piros tintával bemázolta a „nagy októberi szocialista forradalom” plakátját. Egyes verzió szerint le is tépték, de erről mi alig tudtunk valamit.” (2012. 7-10.) Major Márta: „a kollégiumban ugyanakkor, október utolsó napjaiban állítólag valamilyen

sikuk a plakátokat ért atrocitásokat az újonnan érkezett Diákszövetség-párti tanulók provokációjának tartották.⁴¹

A felvonultatott dokumentumok, források alapján olvasóink eldönthetik: vajon melyik megközelítést tartják valószínűbbnek.

Notre Dame Zárda – Zalaegerszeg

plakátokat letéptek. Nem emlékezem már, milyen plakátokról volt szó, arra sem, kiket gyanúsítottak ezzel.” (Major szerk., 1997. 167-168.) Dr. Jászné Hiás Margit: 41 Dr. Jászné Hiás Margit: „Ami a plakát-mázolást illeti: a visszaemlékezők szerint gyanítható, hogy az elkövetők vagy felbújtók közt lehetnek diákszövetségi vezetők is, akik akkor a kollégiumban laktak.” (Major szerk., 1997. 188.)

DANA PUHOSH: Ecce Homo –2005

Horváth M. Zoltán

Mágia a műanyag világban

A világtól megtartó

távolság

A művészet és a mágia régi ismerősök. A mágus, mint művész az anyagot formálja, titkos összefüggéseket tár fel, láthatóvá teszi azokat a rétegeket, amelyek egyébként rejtve maradnának. A világot elemzi, kódolja és dekódolja, tükröt tart elénk – de ez a tükör soha nem pusztán visszaveri a látványt, hanem irányba állítja, kiélezi, absztrahálja vagy éppen újraserkeszti azt, hogy jobban értsük, amit érzékelünk.

A kiállítás címe kettős: A mai világban, ahol a valóság sokszor háttérbe szorul, ahol a digitalizáció átszövi a mindennapokat, és az élmények is gyakran már csak szimuláltak, egyre inkább szükség van a művészre, mint látó emberre. Nem csupán arra, aki dokumentálja a valóságot, hanem arra is, aki megidézi azt, ami eltűnni látszik: az emberi érzékelés mélységét, az anyag tapinthatóságát, a jelentések rétegzettségét.

A költő - ajkán csörömpöl a szó, de ő, (az adott világ varázsainak mérnöke) – írta József Attila. Ez a sor rávilágít a művész szerepére a mai világban is. Hiszen mérnökként szétszedi a világot, aztán újra összerakja, közvetítőként pedig kapcsolatot teremt a látható és a láthatatlan, a tapintható és az elképzelt között. De ehhez előbb ki kell lépnie abból, amit mindenki adottnak vesz. Hiszen csak az tud valóban rálátni a világra, aki nem válik annak teljesen részévé. Bizony a művész kívüllálló: a határokon mozog, egyensúlyoz a hétköznapi és a misztikus, a tudományos és az érzéki között. Napjainkban a valóság egyre inkább egy felépített konstrukció. A reklá-

mok, az algoritmusok, a közösségi média szelektált képei egy olyan világot közvetítenek számunkra, ahol a valódi érintések helyét a virtuális interakciók veszik át. A művészet ebben a közegben ma már radikális tett: hiszen emlékeztet a valódi világ anyagságára, az emberi érzékelés hitelességére. Egy műanyag világban a művészet lesz az ellenmágia, amely felébreszt, elgondolkodtat és érzékennyé tesz arra, amit egyébként már nem is vennénk észre.

Mert mit jelent egy kép? Mit jelent egy jel, vagy egy nehezen visszaközelíthető felt, felület, alakzat? Mit közöl velünk Dana Puhosh a festő, a mágus? A vászon felülete nem

DANA PUHOSH: Ugly Bad Art, A kiáltvány –2004

DANA PUHOSH: Szent György és a Sárkány –2025

DANA PUHOSH: Reménykedés –2005

pusztán hordozó, hanem egy olyan tér, amelyben a pigmentek, a festék redői, a különböző ragasztók és oldószerek egy sajátos jelkóddá szerveződnek. Egy festményben minden réteg hordoz valamit: egy mozdulatot, egy döntést, egy pillanatnyi érzést. Az anyag maga is beszél – a színek intenzitása, a vonalak iránya, a faktúra mind-mind történetet mesél el. Ahogy a művész megmunkálja az anyagot, az alkotás egy sajátos vizuális nyelvvé válik, amelyben az értelmezés és az érzékelés egyszerre van jelen. A műteremben a vászon még pusztán hordozó, egy tárgy, de a kiállítóteremben átlényegül: a néző tekintete életre kelti, párbeszédbe lép vele, jelentéseket alkot...

A művészet lényege nem csupán az esztétikum, hanem a reflexió

is: az alkotás egy olyan folyamat, amely kérdéseket vet fel, dialógust kezdeményez, és kimozdítja a nézőt a komfortzónájából. Egy sajátos nyelv, amely a valóság rétegeit vizsgálja. Ez a nyelv nem statikus, hanem dinamikus, amely folyamatosan reagál a társadalmi, politikai és kulturális változásokra. Egy művész nem csak egy történetet mesél el, hanem új szempontokat kínál, különböző perspektívákat teremt. Ezért fontos a folyamatos reflexió: az alkotó nem engedheti meg magának, hogy bezárkózzon a saját világába, hanem állandóan vissza kell tekintenie és újraértelmeznie a valóságot. Ezért mindig is a valóság és a fikció határmezsgyéjén mozog, és éppen ebben rejlik az ereje. A kikacsintás, az absztrakt és a konkrét egyensúlya teszi a műalkotásokat izgalmassá. Ha egy

DANA PUHOSH: Csurran, cseppen –2025

festmény vagy egy installáció túl egyértelmű, elveszíti azt a képességet, hogy gondolkodásra ösztönözze a nézőt. Ha viszont túlságosan elvont, elveszítheti a kapcsolatot a közönségével. A művész feladata éppen az, hogy megtalálja ezt az egyensúlyt: hogy megmutassa a világot úgy, ahogyan még soha nem láttuk, de mégis érezzük benne az ismerősséget.

Fontos azt is látni, hogy mennyire lényeges a művészetben a humor szerepe. Hiszen csak a humor képes arra, hogy lebontsa a merev határokat és egyfajta friss levegőt engedjen a komoly témák közé. Egy jól elhelyezett ironia, egy játékos áthallás vagy egy groteszk elem nem csupán szórakoztatóvá teszi a munkát, hanem sokkal mélyebb értelmezési lehetőségeket is nyújt. A humor-

DANA PUHOSH: A kimondhatatlan –2004

ral az alkotó kifordíthatja a világot önmagából, és új perspektívát, új értelmezési lehetőséget kínál a nézőnek.

Mondhatjuk, a művész egyfajta híd, amely az egyéni látásmód és a kollektív tapasztalatok között feszül. Munkáiban nem pusztán önmagát fejezi ki, hanem egy korszak lényegét is megragadja, legyen szó zenéről, festészetről, szobrászatról, irodalomról vagy performanszról. A távolságtartás és a részvétel kettőssége teremti meg az igazi erejét: azt a képességet, hogy egyszerre mutassa meg a világ objektív valóságát és annak – adott esetben – Dana Puhosh által megteremtett szubjektív szépségét.

Elhangzott: Kiss Dénes (Dana Puhosh) kiállításmegnyitóján – Zalaegerszeg, Apáczai Művelődési Központ Galériája, 2025. február 25.

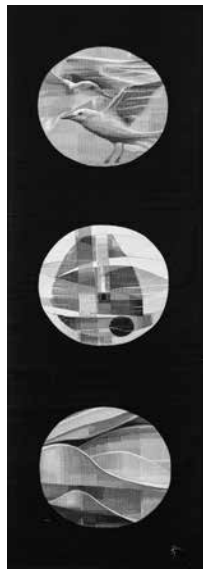
Cséby Géza

Az ezer szállal kötődő művész

Takács-Szencz Lívia nagykanizsai kiállítása elé

Paul Cezanne a francia festő, a XIX. századi festészeti irányzatokat radikálisan átalakító, a modernizmust megelőző posztimpreszionizmus jeles alakja írta egy helyütt: „A sikeres előrehaladás érdekében egyedül a természet számít, a vele való érintkezésben válik gyakorlottá a szem. Nézés és munka közben koncentrikussá válik a természet... Egy narancsban, egy almában, egy tálban, egy fejben minden benne van egy kulminációs pont, és ez a pont – a döbbenetes fényárny – a színhatás ellenére is – mindenkor a legközelebb esik szemünkhöz, míg a tárgyak széle egy láthatárunk szélén lévő központba húzódik vissza.” Persze a XIX. festészeti irányzatokat radikálisan átalakító, a modernizmust megelőző posztimpreszionizmus jeles alakja elsősorban a korra, saját festészeti hitvallására jellemző gondolatokat fogalmazott meg, de mint minden remek gondolkodó és mester szavaiban megtalálhatjuk az örökvényű valóságot. S ezen gondolatokat felidézhetjük Takács-Szencz Lívia nagykanizsai kiállításának megtekintésekor is. A művésznő ugyanis azoknak az évszázados festészeti, kolorisztikai, nyomományoknak birtokában alkotja meg műveit, amelyeket nem csak a beavatottak ismereteiben lelhetők fel, de a hozzáadott többlet, a tehetség, csakis Takács-Szenczre jellemző formai világa egy új, általa megteremtett, mindenki számára ismerősnek vélt milióbe vezet.

Takács-Szencz Lívia festő-és textiltervező művész a önnön útját járja be, saját formai-és színvilágával a művészi közlés szenczi stílusában. Ezek a jegyek kezdetektől fogva kísérik alkotói útján. Kezdeti, majd későbbi festményein is, a színek sejtelmes harmóniája, a képekre felvitt

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA:
Víz- élet-út I.

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: „A Pillow of Winds” – Pink Floyd

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Múzsák

merész, de semmiképp sem durva ecsetvonásokkal megjelenített mondandó az ő belső világának kivetülése. A világot akarja meghódítani, de ennek a meghódítandó mindenségnek ő maga is szereplője; örömeivel, bánataival, alkotásvágyával, útkeresésével egyetemben. Talán éppen ezért nem véletlen, hogy – főleg korábbi képein – nem nehéz felismerni az alkotót magát vagy csak éppen sziluettjét.

Ha művészetekről beszélünk, sokszor idézzük József Attila versei elé több helyütt is megidéztet, különös varázsú népi mondókat: „Aki dudás akar lenni / pokolra kell annak menni / ott kell annak megtanulni / hogyan kell a dudát fújni.” S ha József Attila ezt a költészetre vonatkoztatta, nyugodtan kiterjeszthetjük valamennyi művészeti ágra. Az ihlet, a téma

annak kibontása és megjelenítése nem könnyű feladat még akkor sem, ha tehetséges alkotóról beszélünk. Hogyan is vélekedik mind erről a művésznő? „Egy kép születésekor virtuális színpadon játszom együtt színekkel, fényekkel, vérrel, verejtékkel.” Majd a körülötte lévő világról szól: „Az elmélyülés pillanatai a legváratlanabb helyzetekből, illatokból, formákból képesek táplálkozni aztán egy váratlan percben felszínre törni.”

Bizonyos fokig sejtelmes festői és textiltervezői világ Takács-Szencz Livia világa, ahol sokszor és bátran helyezi egymás mellé mindazokat a tárgyakat, élőlényeket, amelyek gyakran csak az ő képzeletében lehetnek egymás kísérői, de így minden új értelmet kap, új dimenzióba kerül, így közvetíti képein a megjeleníteni kívánt gondolatait.

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Úton I., II.

A gondolatok, amelyeket fontosnak tart, olykor finoman fricskát is mutatva a körülöttünk lévő, sokszor hamis világnak. Nem véletlenül írta Kostyál László művészettörténész egyik kárpíjtjára, a „Borostyánút” -ra hivatkozva: *„szöttesének konstruktív-
van jeles kompozíciója antik épület-
motívumokat és számos asszociatív
elemet magába rejtve érdekes színt
képez.”* Mindezt nagy művészi alázattal, tehetséggel és finom intelligenciával teszi. A természet, a gyermekek, az őt érdeklő témák közül az oly’ távolinak tűnő világűr s az azt meghódító űrhajós is szerepet kap művészetében, mert Takács-Szencz szélesre tárja a befogadás nem is annyira könnyű kapuszárnyait. Ha végig tekintünk munkáin megállapíthatjuk, semmiképp sem véletlen, hogy éppen Mednyánszky

László, Csernus Tibor, Kokas Ignác, Sándorfi István lettek festői példaképei.

Ha festészetének kronologikus fejlődését nézzük, jellemző – mint minden alkotó-művész esetében – a különböző korszakok megjelenése. Takács-Szencz esetében az egyes korszakoknál nem találunk éles határvonalakat. Megtartva saját egyedi formáit keres új utakat, megoldásokat. Olykor elmaradnak az éles kontúrok, a színhatárok vonalának meghagyásával mégiscsak megmaradnak a figurálisan is értelmezhető mondanók. A nonfiguratív munkáinak sajátos világában, hacsak apró elemeiben is, de felismerhetjük az egykori csereszegtomaji alkotótábor fiatal, szárnyát bontogató festőnőjét.

Már eddig is kiderülhetett, hogy

a természet meghatározó Takács-Szencz Livia művészetében. Nemcsak alkalmi kapcsolat ez, hisz hosszú éveket töltött a csereszegtomaji házban és annak mesés kertjében, ahol férjével együtt álmodják meg egy emberibb világba vetett hitüket. Kezdetben a téma leggyakrabban kitöltötte az egész vásznat

és a világ örök körforgását, a szoros együvé tartozás apró jeleit vélhettük felfedezni egy-egy képén megjelenő apró gömböcskében, mígnem az egész témát az „*egy világban élünk*” létezésének hatalmas gömbjébe, az ideális testbe, a káosz ellentétébe sűrítette, amelynek határain túl már nem létezhetünk.

STAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Tavasz

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Rezdülések

Takács-Szencz Livia képei szenvedélytől átfűtöttek, még akkor is, ha ezek a szenvedélyek a képek legmélyén rejtőznek és a nézőknek kell kifejtteniük a mondanivaló tartalmi és formai sokrétűségéből. Minden képén érezzük azt a belső feszültséget, érzelmeket, amelyeket akkor érthetünk meg, ha mélyebbre ásunk önmagunk érzelmi világába. Egy bizonyos, hogy közömbösen nem mehetünk el festményei, textiljei mellett. Munkáiban ma már szabadon „közvetítheti” – Dési Huber

Istvánt idézve – azokat az igazságokat, amelyeket el kíván nekünk mondani.

Táblaképei mellett grafikai, könyv és versillusztrációi tevékenységének egy másik oldalát mutatják meg, de ezek is összetéveszthetetlenül az ő gondolatvilágának képi megtestesülései.

A nagykanizsai Hesei Sándor Művelődési Központ Ősze András Galériájában megrendezett kiállításon Takács-Szencz Livia életművének egyik újabb művészi ágát, az egykor vezető műfajnak számított, majd háttérbe szorított, s napjainkban ismét reneszánszát élő a textil – vagy kárpitművészetnek opuszait is láthatjuk. Ám ne a dizájnerek bútorkárpitjának egyik-másik változatát keressük. Az egykor palotákat és templomokat, ma pedig az igényes lakásokat, székházakat díszítő kárpitok szenczi változatairól van szó. Textilművészetének technikai megoldásaiban tudatosan a festői hatást tartja szem előtt. A sík felületen a térélmény hatásának elérése számára a kihívás és ez a kárpitművészet mindenkori kihívásai közé tartozik. Nemes anyagokat, gyapjú- és lenfonalat használ munkái elkészítésénél. Ezek a munkák évet, olykor éveket emésztenek fel, s benne vannak – ahogyan ő vallja – „a készítés folyamán megélt várt

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Pompei

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: Emlék

és váratlan élettémények.” Mert a folyamat nem a folytonosan – estétől hajnalig – feltételezett munkát jelenti, hanem azt az alkotói folyamatot, amelyben megjelennek a hosszabb-rövidebb csendes elmélkedések, szünetek is. A művészi megjelenés, a minőség mindenelekelt. 2020-ban Balogh Boglárka a *Szabad Föld* című újságban így írt: „Elképesztő ragyogás, finomság és élet sugárzik a képekből. Am csak ha közelebb lépünk, akkor észleljük, hogy amiről először azt gondoltuk festmény, valójában mesterien megmunkált kárpit.”

Takács-Szencz Livia esetében a művészet a mindennapi élettől elválaszthatatlan. Egyik alkalommal, kiállításának megnyitóján mondtam: „Ahogy a fák törzsében

az évgyűrűk, halmozódnak egymásra Szencz életében a megélt művészi élettémények.” Kihívásokkal néz szembe, amikor férjével Ferdinánddal együtt minden évben megszervezik a MÚSZAK-ot a Művészek Szabad Alkotó Közösségét, azt a nemzetközi alkotótábort, amely már évtizedek óta fennáll. Takács-Szencz Livia ezer szállal kötődik ahhoz a pannon földhöz, amely életének bölcsője, lételeme, művészetének termékeny talaja. Ennek a tájnak az üzenetét sugározzák bel-és külföldi kiállításon megjelenő munkái.

Lapszámbemutató 2025/1

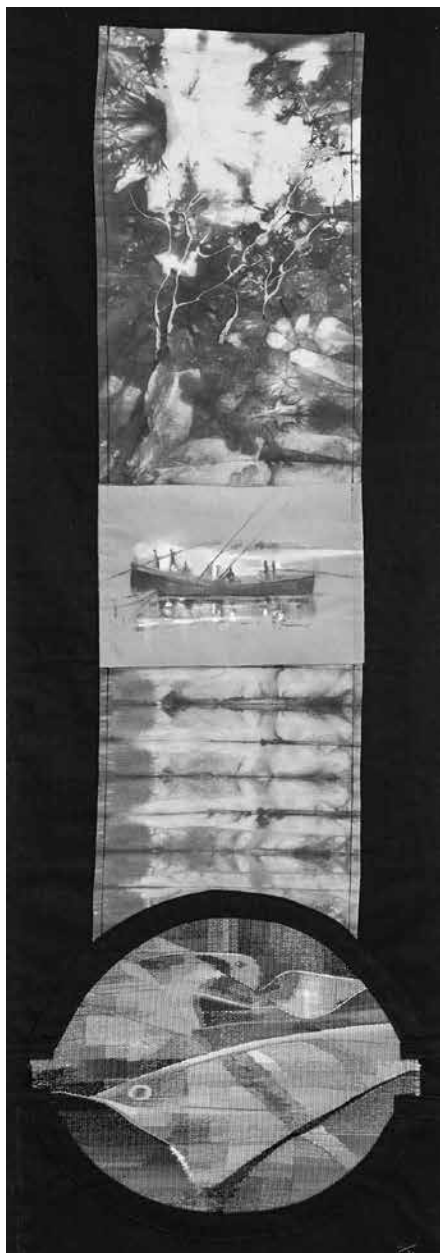
A Pannon Tükör 2025/1. lapszámát mutattuk be 2025. március 7-én Zalaegerszegen, a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban. Vendégünk volt Tóth Kinga költő, vizuális performer, a 2024-es év Pannon Tükör-díjasa, aki egy beszélgetés keretében ezen az estén vehette át a díjat Dr. Gyimesi Endrétől, a Pannon Írók Társaságának elnökétől és aki a bemutató zárásaként egy hangperformansszal gyönyörködtette a közönséget. Az esten felléptek ifjú zalaegerszegi szerzők is: Barkóczy Bianka, Kvárta Marcell Dominik, Preisz Katalin, Schwáger Flóra, Vass Regina, Végh Nina, Zalavári Lola. A Leírhatatlanok csoport tagjai a lapszámban, a Rajtkő rovatban Gyenes Imre és Kocsis Tamás szerkesztésében megjelent verseiket olvasták fel. Házigazdánk Tóth Renáta, a könyvtár vezetője volt.

Pályán a Pannon Trükk Spartacus FC

Lapunk szerzőiből, szerkesztőiből és szimpatizánsaiból szervezett kispályás labdarúgó-csapat idén is részt vett az Esterházy Péter születésnapja alkalmából rendezett futball-tornán. A Fiatall Írók Szövetsége szervezte eseményen a gárda a tavalyi év eredményét felülmúlva derekasan helyt állt, ám végül csoportharmadikként nem jutott a négy közé. A csapat tagjai voltak: Agóts Mátyás, Dósa Balázs, Csengey Balázs, Kovács Bendegúz, Kovács Farkas, Maier Péter, Nagygeci Kovács József, Regős Mátyás, Sárközi Richárd.

Pannon Tükör Pódium – az Ördögkatlanban

Idén is lesz irodalmi beszélgetésünk a baranyai Ördögkatlan Fesztiválon. A 2025. július 30 - augusztus 2. között rendezett összművészeti találkozón Tóth Kinga Pannon Tükör-díjas költő, vizuális művész, hangperformer lesz a vendégünk.

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA:
Széles a Balaton vize III.

SZERZŐINK

ACSAI ROLAND (1975, Budapest) költő, író

BENCZE LILIE ALEXA

CLAUSEN SOLVEIG ANNA

CSÉBY GÉZA (1947, Keszthely) költő, műfordító,
irodalomtörténész

DEBRECZENY GYÖRGY (1958, Budapest) költő, író

DONÁTH PÉTER (1948, Budapest) történész

GÁSPÁR SÁRA (1999, Szeged) író, szerkesztő

HORVÁTH M. ZOLTÁN (1968, Zalaegerszeg) festőművész

IVANON, VJACSESLÁV IVANOVICS (1866, Moszkva - 1949,
Róma) orosz költő, történész

KERÉNYI TAMÁS (1973, Debrecen) költő, író

KISS OTTÓ (1963, Gyula) költő, író

KOPRIVA NIKOLETT (1996, Sepsiszentgyörgy) költő

KÜRTI LÁSZLÓ (1976, Vác) költő, szerkesztő

LÁNG ESZTER (1948, Debrecen) költő, író, képzőművész

LÁNGI PÉTER (1942, Keszthely) költő, műfordító

Müller Róbert (1944, Keszthely) régész, muzeológus

SZÁLINGER BALÁZS (1978, Keszthely) költő

TAKÁCS NÁNDOR (1983, Bakonyszücs) költő, szerkesztő

TÓTH RENÁTA (1978, Zalaegerszeg) könyvtárpedagógus

OLÁH ANDRÁS (1959, Mátészalka) író, költő, pedagógus

TAKÁCS-SZENCZ LÍVIA: A kis herceg